

Časopis za pravnu teoriju i praksu
Advokatske komore Srbije
Godina CXVI • Nova serija • Broj 4

Beograd

2003.

Vlasnik i izdavač:

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

11000 Beograd, Dečanska br. 13/II

Telefon: +381 11/32 39 875 – Faks: 32 37 082

www.advokatska-komora.co.yu

Dosadašnji glavni i odgovorni urednici:

Milan St. MARKOVIĆ (1887. i 1897–1901); Đorđe NENADOVIĆ (1888–1890);
Dobrivoje-Dobra PETKOVIĆ (1902–1906. i 1925–1926); LJubomir STEFANOVIĆ
(1927–1930); Dr Obrad BLAGOJEVIĆ (1931–1933); Dr Vidan BLAGOJEVIĆ (1934); Dr Radoje
VUKČEVIĆ (1935–1937); Vladimir SIMIĆ (1938–1941); Dr Aleksandar MIKULIĆ
(Advokatura, 1976–1981); Gorazd OGUREK (Advokatura, 1982–1984); Mihailo MLADENOVIĆ
(Advokatura, 1985–1990); Miroslav DINČIĆ (1991–1995); Živojin ŠESTIĆ (1995–2002).

Glavni i odovorni urednik:

*

Mr Nedeljko JOVANČEVIĆ
advokat u Beogradu

Uređivački odbor:

*

Rajna ANDRIĆ, Mirko TRIPKOVIĆ, Nenad DŽELEBDŽIĆ
advokati u Beogradu
Milinko TRIFKOVIĆ,
advokat u Zemunu
Gradimir MOSKOVLJEVIĆ,
advokat u Kruševcu
Rade JANKOVIĆ,
advokat u Boljevcu
Vladimir JANKOVIĆ,
advokat u Kragujevcu
Dragan NIKOLIĆ,
advokat u Požarevcu

Grafički urednik: Zoran BOŽIĆ, dipl. ing.

Lektura, korektura i prelom: Dušan ĆASIĆ

Adresa redakcije:

*

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

11000 BEOGRAD, Dečanska 13/II – Tel.: +381 11/32 39 875 – Faks: 32 37 082

BRANIČ izlazi dvomesečno. Godišnja pretplata iznosi 160 dinara, a pojedinačni broj je 40

dinara. Rukopisi se ne vraćaju. Saradnja u časopisu se ne honoriše.

Pretplata: ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE – 11000 BEOGRAD, Dečanska 13/II,

sa naznakom: za Branič. Žiro-račun broj: 205-12358-68

Na osnovu mišljenja Republičkog ministarstva za kulturu, broj 413-00-1737/2001-04,
od 21. decembra 2001. godine, časopis je oslobođen od obaveza plaćanja poreza na promet.

Štampano u 5.900 primeraka

Štampa: STUDIO PLUS, Beograd

SADRŽAJ

ČLANCI

Nikola Radosavović i Staniša Gluhajić

Zaštita imovinskih prava lica čija je imovina oštećena
ili uništena na Kosovu i Metohiji nakon 10. 06. 1999. 5

Miroslav Vrhovšek, Vladimir Kozar

Preregistraciona odgovornost preduzeća i banaka 29

IZ RADA HAŠKOG TRIBUNALA

Slobodan Stojanović

Mogućnosti primene Rimskog statuta pred
Tribunalom u Hagu 58

RASPRAVE I PRILOZI

Rajna Andrić i Vladimir Šešlija

Savet za reformu pravosuđa – preispitivanje
uloge i zadatka 65

Miroslav Bojić

Uticaj na advokaturu mera i propisa donetih
za vreme vanrednog stanja 68

Zoran M. Stevanović

Advokatska komora Požarevca u sopstvenim prostorijama 73

SUDSKA PRAKSA

Krivično-materijalno pravo	76
Krivično-procesno pravo	76
Privredno kazнено pravo	77
Obligaciono pravo	79

In memoriam	81
--------------------------	-----------

INFORMATIVNI BILTEN	83
---------------------------	----

NACRT ZAKONA O ADVOKATURI	95
Obrazloženje Predloga Zakona o advokaturi	117

ČLANCI

*Nikola Radosavović i Staniša Gluhajić
Advokati iz Beograda*

ZAŠTITA IMOVINSKIH PRAVA LICA ČIJA JE IMOVINA OŠTEĆENA ILI UNIŠTENA NA KOSOVU I METOHIJI NAKON 10. 06. 1999.1

1. Okolnosti nastanka štete

1.1 Masovno raseljavanje stanovnika Kosova i Metohije, najviše Srba, nakon NATO-bombardovanja Savezne Republike Jugoslavije i dolaska KFORA i samim tim prinudno napuštanje sopstvene nepokretne i pokretne imovine dovelo je do opšte raširene zloupotrebe – uzurpacije njihovih stambenih i imovinskih prava od strane ljudi koji su ostali na Kosovu i Metohiji . U mnogim slučajevima ovako prinudno napuštena imovina je bila uništena ili zauzeta. Prema podacima Zajedničkog komiteta za povratak kosovskih Srba, 215.104 lica je raseljeno u Srbiji i Crnoj Gori od juna 1999. godine do 2001. godine. Procene se kreću i do 250.000 raseljenih, računajući lica koja su prinudno raseljena u Bivšu jugoslovensku republiku Makedoniju i druge zemlje. Veliki broj raseljenih lica sa Kosova i Metohije sva-

1 Analiza je završena početkom maja 2003. godine, a nažalost, kasnije su usledili događaji koji su pogoršali opšte stanje u pokrajini, pa time i mogućnosti zaštite ovih imovinskih prava. Korišćeni primeri su prikupljeni u saradnji sa Odeljenjem pravosuđa i ljudskih prava Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju.

kodnevno se obraća državnim organima i nevladinim organizacijama, sa zahtevima da im se nadoknadi šteta za oštećenu ili uništenu imovinu ili da im se rekonstruišu porušeni objekti, ističući da su oštećenja ili uništenja imovine nastala posle njihovog prinudnog napuštanja imovine i odlaska sa Kosova i Metohije, da su počinioci oštećenja ili uništenja njihove imovine uglavnom nepoznati, da ne znaju ko je odgovoran i na koji način mogu da zaštite i kompenzuju svoju imovinu. Ovaj problem je uočen i od strane UNHCR i OSCE-a² koji u okviru svojih redovnih izveštaja o položaju etičkih manjina na Kosovu i Metohiji ukazuju da oblici maltretiranja manjina obuhvataju i oštećenje ili uništenje njihovih domova, radnji, kulturnih i verskih spomenika, grobalja, paljenje napuštenih kuća i slično. Cilj ovakvih postupanja je dvostruk. Ukoliko je reč o imovini koja se može iskoristiti, onda se to čini radi zadovoljenja sopstvenog interesa za korišćenjem te imovine, a kada to nije moguće, ili se ne želi, onda radi nanošenja nenadoknadive štete određenom entitetu kroz uništenje njegove kulturne tekovine na tom prostoru. Iza uništenja kulturne tekovine stoji i namera proterivanja tog entiteta sa Kosova. Takvi postupci se mogu okvalifikovati kao akti nasilja i terora, sa očitom namerom da se na svaki način onemogući bilo kakvo korišćenje te imovine, odnosno da se vlasnik odvrati od namere povratka na Kosovo i Metohiju. Posebna težina ovog problema je kada je do uništenja ili oštećenja dolazilo od strane zvaničnim organima nepoznatih (u srpskom jeziku uobičajen izraz „NN“) lica, što je i najčešći slučaj. Veoma zabrinjava činjenica da organi za sprovođenje zakona retko vode istragu u ovim slučajevima. Malobrojni svedoci ovih događaja u strahu ne žele da svedoče i da ukažu na učinioce ovih teških krivičnih dela. Odgovor vlasti na Kosovu i Metohiji u ovakvim slučajevima je potpuno neadekvatan.

1.2 Nastanak štete. Ovde bismo posvetili pažnju vrsti štete koja nastaje umanjnjem nečije imovine, konkretno uništenjem ili oštećenjem imovine lica – najčešće Srba stanovnika Kosova i Metohije koji su nakon dolaska KFOR-a i formiranja privremene administracije UNMIK-a bili prinuđeni da usled

² Za potrebe ove analize korišćeni su delovi izveštaja ovih organizacija, koji se mogu naći na njihovim Internet adresama

pritiska od strane ekstremnih Albanaca, često pripadnika OVK (Oslobodilačke vojske Kosova) napuste svoje stanove, kuće, zgrade, gazdinstva, radionice, preduzeća, pogone i sve stvari koje su se u njima nalazile. Ovi pritisci su bili ili direktno nasilje – pretnje da će se oduzeti život vlasniku imovine ili nekom njemu bliskom licu, što se u više navrata i dešavalo, onemogućavanje nastavka rada u preduzeću ili na zemlji, uništavanje imovine paljenjem, vatrenim oružjem, nasilnim oduzimanjem – otimačinama, ili indirektno preuzimanjem svih institucija i onemogućavanjem bilo kome ko nije Albanac, da na neki od zakonom dozvoljenih načina i postupaka zaštiti svoju imovinu protiv onoga ko je ugrožava, a reč je najčešće o Albancu koji je imao istaknuto mesto u OVK3 u sukobu pre dolaska KFOR-a na Kosovo, ili o Albancu koji iskorišćava situaciju i ne bira sredstva da dođe do koristi od tuđe imovine. Podsećamo da dva sadašnja poslanika – Albanca u Skupštini Kosova i dalje žive u stanovima u koje su se nasilno uselili. Nisu stvarni vlasnici tih stanova. Ova situacija se toleriše.

Naveli bismo primere nastanka štete: – G. Milović Dragan je živeo u Peći, tamo je imao kuću i 6 ari placa. Domaćinstvo je napustio dana 18. 06. 1999. god, a 20–21. 06. 1999. je sve zapaljeno i izgorelo. Nakon nekog vremena, ostaci njegove kuće su poravnati buldožerom. Taj teren je potpuno očišćen. Pretpostavlja da su ovo nedelo izvršili ljudi koji su ranije radili na stovarištu „Vektor B“, u njegovom komšiluku. Vrednost imovine koju je na ovaj način izgubio procenjuje na 150.000 evra (E).

– G. Đokić Bogdan je ubijen u svojoj kući u Uroševcu dana 24. 06. 1999. Nakon dva dana kuća i zgrada koje su bile u njegovom dvorištu su spaljene, kao i dve pokretne radionice koje su se u dvorištu nalazile.

– G. Rajčić Miloš je živeo u selu sa 12 članova svoje porodice na svom domaćinstvu koje se sastojalo od dvospratne kuće i zemljišta u blizini, ukupne površine od preko 5 hektara. Imao je različitu mehanizaciju za obradu zemlje, sa ukupno 22 različiti-

3 Čak je i Specijalni predstavnik Generalnog sekretara UN g. Mihail Štajner sredinom aprila ove godine proglasio ANA – albansku nacionalnu armiju za terorističku organizaciju, pri čemu je izjavio da je to i iz razloga jer su neki njeni pripadnici činili ekstremno krilo OVK

ta priključka. Vrednost zemlje je veća nego što je uobičajeno jer je imao uređen sistem navodnjavanja. On i njegova porodica su napustili navedeno domaćinstvo dana 19. 06. 1999. i otišli za Kragujevac. Nakon par meseci, uz pomoć španske jedinice KFOR-a koji su inače pokrivali opštinu Istok, u selu Crkoliz, sa drugim meštanima je razgovarao sa jednim španskim i jednim italijanskim generalom. Njemu i meštanima koji su bili sa njim je obećano da se mogu vratiti, svi su bili zajedno u manastiru „Gorioč“ sagrađenom u DŽI veku, tu su ih inače obilazile delegacije, a kada su došli španski vojnici, svi zajedno su krenuli do sela. Kada su stigli, Španci su doneli vodu i ostale neophodne stvari. Uveče, 15. 10. 1999. kada su već utvrdili da su im kuće spaljene, odjednom je započela velika paljba od strane Albanaca – komšija na koju su španski vojnici uzvratili. Idućeg dana, (16. 10. 1999), oko 10 sati prepodne videli su mirnu (bez pucnjave) demonstraciju – oko 5000 Albanaca koji su iz pravca Istoka išli na njih, ka njihovom selu. Jedan od predvodnika ove demonstracije je bio Naser Šatri, iz Sela Tomance, kod Đurakovca, svojevremeno na privremenom radu u Švedskoj, sa njim su bili i Ramo Keljmendi i izvesni Bljakaj. Uzvikivali su „Mišo, beži za Srbiju!“. Srbi su odgovarali: „Mi ostajemo na našem ognjištu“. Španci su dovezli kola, bio je prisutan i jedan Amerikanac, i svi su se vratili za Crkolize. G. Rajičić izjavljuje da je svojim očima video da je celo selo bilo spaljeno, da je ukupno izgorelo preko 70 kuća vlasnika Srba. Smatra da je oštećen za preko 200.000. eura U oba ova primera naglašavamo da do dana utorka, 8. 01. 2002. kada su dali ove izjave, niko iz UNMIK-a ili KFOR-a nije sa njima razgovarao o eventualnom povratku, rekonstrukciji, obeštećenju ili slično.

– G. Stanko Burić je u opštini Peć imao nedovršenu kuću površine oko 450 m². Napustio je Kosovo sa porodicom nakon dolaska KFOR-a. Povremeno se raspitivao o kući i drugoj imovini. Dana 15. 01. 2002. ili oko tog dana, ta njegova kuća je srušena do temelja. Preko prijatelja je saznao da je kuću najverovatnije srušio njegov prvi komšija Muzlji Seljmani. Rušenje je uz prisustvo većeg broja gledalaca, obavljeno buldožerom i trajalo je više dana.

Polovinom februara prvi put, a drugi put polovinom marta 2002. godine, otišao je u enklavu Goraždevac da bi prijavio pričinjenu štetu i podneo krivičnu prijavu. Međutim, uspeo je

samo da dâ izjavu policiji u Goraždevcu, nakon čega su oni izvršili uviđaj (protokolni broj uviđaja je D.A.-552). Za uviđajem je usledio istražni postupak, njegov broj je K.I-73/02. Istražni sudija je bio Sejdi Bljakaj. Nakon istražnog postupka predmet dolazi do javnog tužioca, broj postupka u tužilaštvu je K.T. 414/02, koji ga je dana 15. 07. 2002. godine obavestio da se postupak obustavlja zbog nedostatka dokaza protiv okrivljenog Mu- zliji Seljmanija. Nema ni dokaza, ni svedoka.

Za tri od gore navedenih primera je karakteristično da postoji uži krug ljudi koji su mogli i hteli izvršiti ova krivična dela. Iako nije reč, kao što je npr. u slučaju g. Bogdana Đokića, o potpuno nepoznatim osobama – NN licima, nije ništa učinjeno da se ova nedela ispituju, nađu svedoci i uopšte provere sve okolnosti i sprovede jedan objektivni, nepristrasni sudski postupak.

Citirali bismo i deo izveštaja OSCE-a4: „Od dolaska UNMIK i KFOR situacija se dodatno pogoršala jer je usledilo bekstvo velikog broja pripadnika etničkih manjina (kosovskih Srba, Roma, Muslimana), koji su ostavljali napuštenu imovinu iza sebe. U mnogim slučajevima ta imovina je bila zatim uništena ili zauzeta“. Da li se išta preduzima kada je reč o ovakvim i sličnim krivičnim delima kada su izvršena od strane NN lica? Da li su organi KFOR-a i UNMIK-a na Kosovu i Metohiji preduzeli sve zakonom predviđene mere da se počinioči pronađu? Zločini slični gore opisanima, a koja su izvršila NN lica su brojniji. U Srbiji ne postoji precizna evidencija koliko ukupno takvih slučajeva ima. Postavlja se pitanje odgovornosti za nastalu štetu i njene nadoknade kako bi se bar delimično uklonile posledice štetnih događaja uspostavljanjem pređašnjeg stanja (ako je moguće) ili davanjem odgovarajuće novčane nadoknade u slučaju kada je imovina potpuno ili delimično uništena.

2. Sadašnji pravni okvir na Kosovu i Metohiji

2.1. *Rezolucija 1244 SB UN . Glavni autoritet i glavnu odgovornost da osiguraju siguran i bezbedan život za sve stanovnike*

4 Izveštaj „Imovinska prava na Kosovu, januar 2002“, OSCE, Misija na Kosovu, odeljenje za ljudska prava i zakonodavstvo, strana 49, poglavlje Imovina na Kosovu – istorijski pregled

na Kosovu i Metohiji imaju UNMIK i KFOR. U njihovoj je nadležnosti i javni red i sprovođenje zakona. Rezolucija 1244 koju je dana 10. 06. 1999. godine doneo Savet bezbednosti UN, u svom paragrafu 7 propisuje da je Savet bezbednosti UN ovlastio države članice i odgovarajuće međunarodne organizacije da uspostave međunarodno bezbednosno prisustvo na Kosovu, ustanovljeno kao KFOR. Na osnovu paragrafa 10. Rezolucije, Savet bezbednosti je ovlastio Generalnog sekretara UN da uspostavi privremenu civilnu upravu na Kosovu. Uredbom broj 1999/1 obrazovan je UNMIK – Privremena uprava Misije UN na Kosovu, koja označava međunarodno civilno prisustvo, ustanovljeno u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti. Stav 11(j) navedene Rezolucije SB UN kaže da svi međunarodni ljudski standardi o ljudskim pravima važe i na Kosovu i Metohiji. U Rezoluciji se navodi i da je UNMIK zadužen da promoviše i štiti sve međunarodne priznate standarde o ljudskim pravima, naravno i standard prava na imovinu i zabranu samovoljnog lišenja imovine.

2.2. Uredbe UNMIK-a o važećem zakonu. Prva uredba koju je UNMIK doneo je uredba 1999/1. Veliki deo ove uredbe je kasnijim uredbama pretrpeo izmene i dopune. Ovde bismo istakli članove 1.1. i 7. koji nikada nisu menjani i danas su na snazi, član 1.1.: „Sva zakonodavna i izvršna vlast koja se odnosi na Kosovo, uključujući i upravljanje pravosuđem, poverena je UNMIK-u, a sprovodi je Specijalni predstavnik Generalnog sekretara (SPGS)“. Član 7 „Ova uredba stupa na snagu retroaktivno od 10. juna 1999. godine, na dan usvajanja Rezolucije Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 (1999)“.

Uredba br. 1999/24 određuje zakon koji se primenjuje na Kosovu i Metohiji. Ova uredba je potvrđena i dopunjena uredbom UNMIK-a br. 2000/59. Ta uredba predstavlja sadašnji važeći zakon na Kosovu i Metohiji. U njenom članu 1 stav 1.1. rečeno je da zakon koji se primenjuje na Kosovu predstavljaju Uredbe koje objavljuje SPGS, zajedno sa dole navedenim dopunskim pravnim instrumentima i zakon koji je bio na snazi na Kosovu na dan 22. 03. 1989. U slučaju spora u primeni, uredbe i navedeni dopunski instrumenti imaju prednost. Navedeno je više međunarodno priznatih konvencija. Navedeno je i da se zakoni doneti nakon 22. 03. 1989. mogu primenjivati ukoliko nema rešenja u uredbama i zakonu koji je važio pre 22. 03. 1989. Primena međunarodnih

standarda je potvrđena u ustavnom okviru donetom uredbom UNMIK-a br. 2001/9. U toj uredbi navedeni su takođe određeni glavni međunarodni standardi za ljudska prava. Međutim, OSCE u svom izveštaju⁵ primećuje da u Ustavnom okviru nije naveden i Međunarodni sporazum o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima od 16. 12. 1966. godine. Obzirom da se isti sporazum u uredbi 2000/59 navodi, trebalo bi zaključiti da je isti u primeni na Kosovu i Metohiji.

2.3. Međunarodni standardi. U uredbi UNMIK-a 2000/59 je navedeno više međunarodno priznatih konvencija o ljudskim pravima koje propisuju određene standarde ponašanja. Za potrebe ovog rada navodimo: Opšta deklaracija o ljudskim pravima od 10. 12. 1948. godine; Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima od 16. 12. 1966. godine kao i njegovi komentari; Međunarodni sporazum o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima od 16. 12. 1966; Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda od 4. 11. 1950. godine, zajedno s protokolom.

a) Opšta Deklaracija o ljudskim pravima je najopštiji, poznati, opšteprihvaćeni standard o zaštiti ljudskih prava. Navodimo neke članove relevantne za ovu temu.

- Član 10. govori o pravu na pravično suđenje pred nezavisnim sudom
- Član 17. govori o pravu svakog na imovinu, kao i da niko ne sme biti samovoljno lišen imovine
- Član 29. u stavu 2. naglašava da svako može biti ograničen u svojom pravima i ostvarivanjima sloboda samo u meri predviđenoj zakonom a radi obezbeđenja istih prava i sloboda drugima, sve u cilju zadovoljenja pravičnih zahteva morala, javnog poretka i td.
- Član 30. govori da se „Nijedna odredba ove Deklaracije ne može tumačiti kao pravo za ma koju državu, grupu ili lice da preduzima bilo koju aktivnost ili da vrši bilo kakvu radnju usmere-nu na poništenje prava i sloboda koji su u njoj sadržani“.

b) Međunarodni sporazum o građanskim i političkim pravima od 16. 12. 1966. godine kao i njegovi komentari nalažu:

⁵ Ibid, strana 11

- Član 2 – zabrana bilo kakve diskriminacije po bilo kom osnovu
- Član 14 – pravo na jednak tretman u sudskom postupku i na slobodan pristup sudu, kao i na pravično suđenje bez nepotrebnog odlaganja
- Član 17 – zabrana bilo kakvog samovoljnog ili nezakonitog smetanja privatnosti, porodice, stana ili prepiske ili nezakonitih napada na čast i ugled

v) Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (ICESCR) sadrži članove u kojima su ista ova prava navedena, a u članu 11. govori o pravu na odgovarajući smeštaj, odnosno obavezi države članice da se to omogući.

g) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda u stavu I člana 1. protokola 1. govori da svako fizičko ili pravno lice ima pravo na mirno uživanje sopstvenog vlasništva, kao i da niko neće biti lišen svojih svojinskih prava osim u slučaju javnog interesa pod uslovima određenim zakonom, a u skladu sa osnovnim principima međunarodnog prava. Stav II ovog člana govori o mogućim ograničenjima ovog prava, a radi javnog interesa i pravu države na naplatu taksi i drugih dažbina po osnovu svojine.

- Član 6. govori o pravu lica na pravičan sudski proces
- Član 13. govori o pravu na delotvorni pravni lek
- Član 14. zabranjuje bilo koji oblik diskriminacije prilikom ostvarivanja nekog prava, a
- Član 17. zabranjuje zloupotrebu prava na štetu drugog.

3. Propisi u primeni u vezi sa naknadom ove vrste štete

3.1. Neposredni pravni osnov naknade ove vrste štete. Pravni osnov za podizanje tužbe nalazi se u odredbama važećeg Zakona o obligacionim odnosima koji u celosti reguliše pitanje naknade štete. S obzirom da se u konkretnim slučajju radi o nastanku štete oštećenjem ili uništenjem imovine od strane nepoznatih lica, ova kategorija sporova može se podvesti pod posebne slučajeve odgovornosti, koji su propisani članovima 180–184 Zakona o obligacionim odnosima (ZOO). Radi se o poseb-

nom slučaju odgovornosti usled terorističkih akata (akata nasilja i terora) javnih demonstracija ili manifestacija, koji je regulisan u članu 180. pomenutog zakona.

Član 180.6 stav 1. glasi: „Za štetu nastalu (...) oštećenjem, odnosno uništenjem imovine fizičkog lica usled akata nasilja ili terora, kao i prilikom javnih demonstracija i manifestacija, odgovara društveno-politička zajednica čiji su organi po važećim propisima bili dužni da spreče takvu štetu.“ Stav 2. uskraćuje pravo na naknadu štete saučesnicima i saizvršiocima u ovim aktima nasilja ili terora. Stav 3. omogućava državi pravo i obavezu da zahteva naknadu štete od lica koje ju je prouzrokovalo. Stav 4. istog člana propisuje da to pravo zastareva u rokovima propisanim za zastarelost potraživanja naknade štete.

Pojam društveno-političke zajednice je dat u Ustavu SFRJ od 1974. Ovde bi naveli da je to onaj entitet u okviru države – deo države koja na određenom prostoru ima stvarnu vlast koja se efektivno ispunjava u svim oblicima, a u skladu sa zakonom države čiji je deo i svojim pravilima koja nisu u suprotnosti sa zakonima države. Taj entitet države – deo države može biti pokrajina, okrug ili opština⁷. Pravna nauka i dosadašnja sudska praksa nalaze da je društveno-politička zajednica dužna da naknadi štetu nastalu usled akata nasilja i terora, koje su njihovi organi bili dužni da spreče, bez obzira da li su oni neposredno odgovorni ili ne što je do takvih akata došlo. Ovo iz razloga što su akti nasilja i terora u prvom redu upereni protiv državnog i društvenog uređenja, odnosno u slučaju Kosova i Metohije, pod međunarodnom upravom, protiv UNMIK-a i svih onih koje bi UNMIK trebalo da zaštiti i omogućiti uživanje ljudskih prava i sloboda, te su organi društveno-političke zajednice du-

⁶ Ova odredba je uneta u ZOO Zakonom o Izmenama i dopunama Zakona o obligacionim odnosima, Sl. list SFRJ br. 39 od 26. 07. 1985.

⁷ Uvidom u pravni sistem koji je postojao na Kosovu i Metohiji do dana 22. 03. 1989. može se zaključiti da su opštine imale priličan uticaj na sve oblike vlasti – zakonodavnu, izvršnu i sudsku na svojoj teritoriji. To je vidljivo iz tadašnjih statuta opština. Postoje odredbe koje nisu u skladu sa međunarodno prihvaćenim standardima i shvatanjima o podeli vlasti i što manjem uticaju zakonodavne i naročito izvršne vlasti na sudsku vlast. Nije poznato šta je preduzeto da se taj nesklad izmeni u korist međunarodno prihvaćenih standarda.

žni da takve akte spreče, obzirom na ustavne i zakonske odredbe o položaju i ulozi čoveka u društvu i o pravima i dužnostima društveno-političkih zajednica koje se staraju i o bezbednosti zemlje i građana. Društveno-političke zajednice su dužne da sprečavaju opasnosti uperene protiv građana i stoga su dužne da im naknade štetu, ukoliko bude prouzrokovana aktima nasilja i terora, a na osnovu objektivne odgovornosti. Akti nasilja i terora su svi oni akti kojima je došlo do uništenja imovine nekog lica činjenjem drugog ili drugih lica iz razloga koji nemaju opravdanja u institutu krajnje nužde, niti radi zakonitog sticanja imovinske koristi, kao ni odluke suda ili drugog nadležnog državnog organa da se takvo činjenje izvrši. Imovina se uništava radi nanošenja štete vlasniku imovine, da se isti ne može više njome koristiti, a da bi počinitelac pokazao svoju moć nad vlasnikom i prinudio ga na neko činjenje, nečinjenje ili trpljenje. U slučaju Kosova i Metohije reč je načinu proterivanja Srba i drugih manjina sa te teritorije, o onemogućavanju da oni ostanu kao stanovnici Kosova i da se koriste svojom imovinom. Organi koji su na Kosovu i Metohiji dužni da spreče akte nasilja i terora u prvom redu su UNMIK i KFOR shodno Rezoluciji SB UN 1244, i propisima donetim na osnovu te rezolucije.

3.2. (Ne)Odgovornost HPD i HPCC Ukazali smo na važeće pravo na Kosovu i Metohiji pod upravom UNMIK-a. Kada je reč o naknadi štete vlasnicima za uništenu ili oštećenu imovinu od strane N.N. lica nakon 10. 06. 1999. godine na Kosovu i Metohiji ne postoji UNMIK-ova uredba koja konkretno rešava ovo pitanje. Pravni osnov se nalazi u zakonu koji se primenjuje. Pošto se najviše radi o nepokretnostima, u ovom stavu bi naveli i propise koji posredno ukazuju na problem koji želimo rasvetliti ovim radom. Uredbom UNMIK-a br. 1999/23 od 15. novembra 1999. god. ustanovljene su Direkcija za stambena i svojinska pitanja (HPD) i Komisija za rešavanje stambenih i imovinskih zahteva (HPCC). Komisija Ujedinjenih nacija za ljudska naselja (UNHCS) – Habitat, obezbedila je tehničku pomoć radi podrške institucijama HPD i HPCC. Ovlašćenja HPD su sledeća:

- 1. izvršiti popis privremeno napuštene imovine*
- 2. nadzirati korišćenje ili rentiranje privremeno napuštene imovine u humanitarne svrhe*

3. u vezi sa specifičnim pitanjima savetovati: UNMIK, CIVPOL, UNHCR i KFOR

4. vršiti istraživanja koja će dovesti do pravilne politike i zakonodavstva svojinskih prava.

HPD je ovom Uredbom dobio i nadležnost da evidentira sledeće kategorije zahteva, koji se odnose na stambenu svojinu:

1. zahteve fizičkih lica čiji su imovinsko-pravni odnosi i prava na stambeno zemljište bili ukinuti posle 23. marta 1989. godine

2. zahteve fizičkih lica koja su obavila neoverene transakcije stambene imovine posle 23. marta 1989. godine

3. zahteve fizičkih lica koja su bili vlasnici stambene svojine ili uživaoci stanarskog prava posle 24. marta 1999. godine i u slučajevima kada nije izvršen prenos slobodnom voljom

HPCC-Komisija za rešavanje stambenih i imovinskih zahteva:
– rešava privatne, nekomercijalne sporove koji se odnose na stambenu svojinu, a po zahtevima koje dostavlja Direkcija (HPD)
– konačne odluke Komisije su obavezujuće i odmah stupaju na snagu i ne mogu se ponovo razmatrati.

Odredbe zakona koji se primenjuje na imovinska prava, primenjuju se na osnovu ove Uredbe. HPCC je ovlašćena da rešava privatne nekomercijalne stambeno imovinske sporove dok SPGS ne utvrdi da su lokalni sudovi sposobni da obavljaju mandat koji je poveren Komisiji. Naglašavamo da je ovim nadležnost nad svim ostalim imovinskim sporovima, računajući i pitanje naknade štete od uništene ili oštećene nepokretnosti ostala na lokalnim sudovima. Ovaj stav se potvrđuje i drugim propisima UNMIK-a.

U poglavlju 11, član 1, stav (g) Ustavnog okvira za privremenu samoupravu na Kosovu (Uredba UNMIK 2001/9) HPD i HPCC je data samostalnost u radu u odnosu na Privremene institucije samouprave (PIS). Pre toga, Uredbom UNMIK 1999/23 od redovnih sudova i opština oduzet je širok spektar njihovih nadležnosti i poveren HPD i HPCC. Dana 01. novembra 2001. godine, između SRJ, Vlade Republike Srbije, Koordinacionog centra za Kosovo i Metohiju i UNCHS-Habitat potpisan je sporazum kojim je HPD ovlašćen da prikuplja zahteve u Srbiji i Crnoj Go-

ri. Do 24. januara 2002. godine HPD je primio ukupno 7.956 stambeno-imovinskih zahteva, od čega je zaprimio 7.067 zahteva iz takozvane kategorije C koji su podneli pripadnici srpskog naroda i ostalih manjina, što predstavlja 88,8% od ukupno podnetih zahteva. Procena nadležnih organa je da predstoji ukupno 63.000 zahteva ove vrste od čega će pripadnici srpskog i ostalih manjinskih naroda podneti oko 25.000 zahteva. Prema dosadašnjoj stopi rešavanja zahteva i na sadašnjem nivou raspoloživih sredstava trebalo bi 46 godina da se reše svi ovi sporovi.

- Član 1.1. Uredbe UNMIK 1999/23 ovlašćuje HPD da vodi inventar napuštene imovine.
- Član 1. Uredbe UNMIK 2000/60 definiše da je „imovina“ svaka stambena zgrada ili stan, svaki stan u društvenoj svojini, i bilo koja udružena imovina. U istom članu Uredbe definiše se i „napušteni stambeni prostor“ kao svaka imovina, koju je vlasnik ili zakonski posednik i članovi njegovog domaćinstva zauvek ili privremeno, drugačije od slučajnog odsustva, prestao da koristi i koja je prazna ili je ilegalno zauzeta.
- Član 2.5. Uredbe UNMIK 2000/60 propisuje da svaka izbeglica ili privremeno raseljeno lice s pravom na imovinu ima pravo da se vrati na svoju imovinu, ili da raspolaže njome u skladu sa zakonom, kao što je to izloženo u ovoj uredbi.
- Član 2.6. Uredbe UNMIK 2000/60 propisuje da Svaka osoba s pravom na imovinu na dan 24. marta 1999. godine, koja je izgubila vlasništvo nad svojom imovinom i nije se dobrovoljno odrekla prava na imovinu, ima pravo na nalog iz komisije za ponovno posedovanje imovine.

Komisija (HPCC) neće primiti zahteve za kompenzaciju za oštećenje ili uništenje imovine.

Ovo je suštinska odredba, zbog koje je ogroman broj izbeglica ili privremeno raseljenih lica kojima je oštećena ili uništena imovina ostao trenutno bez ikakve imovinsko-pravne zaštite. Ovom odredbom HPD i HPCC su isključeni iz postupka naknade štete za oštećenu ili uništenu imovinu. Za potrebe mandata HPD, napuštena imovina znači samo praznu ili nezakonito useljenu imovinu. Oštećena ili uništena imovina ne spada u kategoriju napuštene imovine i za ovu imovinu ne važe zahtevi za kompenzaciju i pravila procedure i dokazivanja pred HPD i HPCC.

Time su sve izbeglice ili privremeno raseljena lica kojima je oštećena ili uništena njihova imovina nakon njihovog odlaska upućene da svoja prava na naknadu štete ostvaruju preko lokalnih sudova, pri čemu podsećamo da je za određene vrste imovinskih sporova nadležna Komisija dok SPGS ne utvrdi da su *lokalni sudovi sposobni da obavljaju mandat koji je poveren Komisiji. To znači da postoji otvorena sumnja u rad lokalnih sudova i od strane UNMIK-a. I pored toga, pitanje naknade štete za imovinu koja je oštećena ili uništena nakon prisilnog odlaska vlasnika nakon 10. 06. 1999. je ostavljeno u nadležnost lokalnim sudovima, odnosno nekom drugom alternativnom, administrativnom rešenju.*

3.3. *(Ne)Odgovornost KFOR-a i UNMIK-a. Uredba UNMIK 2000/54 od 27. septembra 2000. god. propisuje da sva zakonodavna i izvršna vlast koja se odnosi na Kosovo, uključujući i upravljanje pravosuđem, poverena je UNMIK-u, a sprovodi je SPGS. „KFOR“ znači specijalni sastav vojnih snaga, u okviru Severnoatlantske vojne alijanse (NATO), uključujući i njene države članice, njene pomoćne organe, njene vojne štabove i nacionalne elemente/jedinice, i zemlje učesnice izvan NATO, ustanovljen od strane Saveta bezbednosti UN. Iz citiranih definicija se vidi da su UNMIK i KFOR organi vlasti na Kosovu i Metohiji koje je Rezolucijom 1244 uspostavio ili ustanovio Savet bezbednosti kao organ Ujedinjenih Nacija.*

Tako KFOR i UNMIK od 10. 06. 1999. obavljaju neposrednu, faktičku vlast i kontrolišu rad svih lokalnih organa. Osim toga, kreiraju sopstveni sistem pravila kroz Uredbe UNMIK-a i izmene i dopune pravnog sistema koji je postojao do 22. 03. 1989. Međutim, problem odgovornosti za štetu proisteklu potpunim ili delimičnim uništenjem nepokretne imovine na Kosovu i Metohiji nastale od NN lica i usled akata nasilja i terora ustanovljavanjem odgovornosti po čl. 180. ZOO i određivanjem ko sprovodi neposrednu upravu na Kosovu i Metohiji ovim nije rešen. Naime, Uredba UNMIK 2000/47 o statusu, privilegijama i *imunitetu KFOR-a i UNMIK-a i njihovog osoblja, u članovima 2.1. i 3.1. propisuje da KFOR i UNMIK, njihova imovina, fondovi i sredstva imaju imunitet u bilo kom pravnom postupku. Izuzetak od ovog pravila ustanovljen je u članu 7. iste Uredbe koji glasi: „Zahteve trećih lica u vezi sa gubitkom ili oštećenjem*

imovine (...) koje su prouzrokovali KFOR, UNMIK ili njihovo osoblje, ili koje mogu direktno da se pripišu njima, a ne proizilaze iz „operativne nužnosti“ bilo koga od tih međunarodnih prisustava, rešavaće Komisije za pritužbe ustanovljene pri KFOR-u ili UNMIK-u, na način koji treba da se propiše.“

Ovim je ustanovljena odgovornost po osnovu krivice UNMIK-a i KFOR-a ili njihovog osoblja, za gubitak ili oštećenje imovine. Zahteve za naknadu štete treća lica mogu postaviti samo u slučaju ako je štetu prouzrokovao KFOR ili UNMIK ili njihovo osoblje, ili ako se nastanak štete može direktno pripisati njima. U ovim slučajevima treća lica svoje zahteve postavljaju direktno KFOR-u ili UNMIK-u koji iste rešavaju putem Komisije za pritužbe ustanovljene pri KFOR-u ili UNMIK-u i to po postupku koji oni propisuju. Dakle, ni u slučaju odgovornosti po osnovu krivice za nastalu štetu KFOR i UNMIK ne mogu biti procesuirani pred redovnim sudovima ili u nekom drugom pravnom postupku, u kome bi više do izražaja došlo načelo nezavisnosti, nepristranosti i pravičnosti suđenja. Već smo napomenuli da se kod oštećenja ili uništenja imovine fizičkih lica usled akata nasilja ili terora radi o posebnim slučajevima odgovornosti, koja odgovornost se zasniva na dužnosti nadležnih organa da spreče takvu štetu, bez obzira da li su isti neposredno krivi što je do takvih akata došlo. Iz bar dva navedena primera nastanke ove vrste štete je uočljivo da su u nekim slučajevima predstavnici KFOR-a ili UNMIK-a bili u neposrednoj blizini događaja, i po svemu su bili upoznati šta se dešava. Ako KFOR i UNMIK budu insistirali isključivo na obavezi da naknade štetu u slučajevima gde su direktno odgovorni i to pred svojim Komisijama i po postupku koji su propisali, postavlja se dalje suštinsko pitanje: „Ko je odgovoran za posebne slučajeve odgovornosti kada kao nadležni organi nisu sprečili nastanak štete?“. U ovim posebnim slučajevima odgovornost treba da snose UNMIK i KFOR jer sprovode suštinsku vlast na Kosovu i Metohiji. Propuštanjem da izvrše odgovarajuću zaštitu prava stanovnika Kosova i Metohije, uključujući i pravo na nesmetano korišćenje i držanje sopstvenih stvari, nastaje odgovornost za štetu nastalu aktima nasilja i terora na nezaštićenoj imovini. KFOR i UNMIK iako u svom postupanju sprovode sve oblike vlasti na Kosovu i Metohiji sopstvenim uredbama

izuzimaju svoju odgovornost, dajući sami sebi imunitet. Pre svega, sporno je samo izuzimanje KFOR-a i UNMIK-a, a po Uredbi 2000/47, članovi 2.1. i 3.1.

Ukazujemo na potpunu suprotnost između:

- mandata koji su oni dobili od strane Saveta Bezbednosti UN,
- i
- navedenih članova Uredbe 2000/47 te njihovog faktičkog ponašanja na teritoriji Kosova i Metohije.

Ukoliko je celokupna privremena uprava na Kosovu i Metohiji, u svim pitanjima, pa i po pitanju bezbednosti stanovnika Kosova i bezbednosti imovine poverena UNMIK-u i KFOR-u, kako je takva Uredba mogla i biti doneta? Navedeni članovi uredbe su u direktnoj suprotnosti sa gore citiranim čl. 30. Opšte-univerzalne deklaracije o pravima čoveka, što je osnovni pravni akt celokupnog sistema Ujedinjenih nacija. Naime, ista Deklaracija je sa ostalim propisima UN poslužila i kao osnov dolaska KFOR-a i UNMIK-a kao predstavnika UN na Kosovo i Metohiju, a od strane istih je protumačena kroz navedenu uredbu poništenjem prava na naknadu štete iz navedenih situacija, znači onih istih prava koja su sadržana u istoj Deklaraciji. Odlukom u čl. 7. Uredbe br. 2000/47, da se pred njihovom Komisijom za pritužbe ustanovljenom pri KFOR-u ili UNMIK-u, na način koji treba da se propiše rešava pitanje naknade štete, povređuju se i članovi 10. i 17. i ponovo čl. 30. Opšte Deklaracije, jer se u jednom delu, imajući u vidu i odredbe da su se sami izuzeli od sudskih postupaka uskraćuju osnovna prava građana predviđena Deklaracijom.

Isto se odnosi i na gore navedene članove Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Pravo na pravično suđenje (čl. 6) je povređeno stvaranjem Komisije za pritužbe i izuzimanjem od bilo kakve odgovornosti pred sudovima.

Diskriminacija (čl. 14) se sprovodi prema ljudima kojima je imovina uništena ili oštećena, pri čemu nije bitno koje su oni nacionalnosti⁸ istim gore navedenim imunitetom

⁸ Naveli bismo i da je celo „Romsko naselje“ na levoj obali reke Ibar, neposredno pored mosta koji razdvaja Severni i Južni deo Kosovske Mitrovice uništeno (kuće i zgrade od cigala) nakon dolaska KFOR-a i

Zloupotreba prava (čl. 17) se sprovodi na taj način što su KFOR i UNMIK Uredbom UNMIK-a sami sebi dali imunitet u situaciji kada im je poverena uprava pod okriljem UN-a na teritoriji Kosova i Metohije.

Prema sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava, a na osnovu Evropske konvencije, lice koje bude lišeno svoje imovine ima pravo na nadoknadu. To proizilazi iz postupka Lithgonj protiv UKA 102 (1986). Naročitu težinu ovom izuzimanju od odgovornosti pri čemu, insistiraju na delotvornom učešću u svim oblicima vlasti na Kosovu i Metohiji ima činjenica da izbegla i raseljena lica, kao pripadnici manjinskih naroda, zbog ograničene slobode kretanja nemaju mogućnost ni fizičkog pristupa odgovarajućim telima koja donose i izvršavaju odluke, a redovni sudovi i ostali administrativni organi na Kosovu i Metohiji nisu ni organizaciono, a ni kadrovski osposobljeni da pruže delotvornu realizaciju ovih prava. KFOR i UNMIK u ovakvim situacijama, kada je reč o njihovoj odgovornosti ili sličnoj obavezi, tvrde da nisu država, već samo međunarodna privremena administracija te da ne mogu imati odgovornost za nešto što predstavlja obaveze društveno-političke zajednice – entiteta države, ili pak, same države. To i predstavlja osnovnu teškoću pravnog sistema na Kosovu i Metohiji. UNMIK i KFOR se ponašaju kao samostalna država a to stalno negiraju. Sprovode vlast u svim oblicima i kontrolišu rad lokalnih organa, pri čemu ne preuzimaju odgovornost, osim u delu u kome sami hoće da je preuzmu. Ovakva negacija izražena i kroz opisani imunitet stvarna pravnu nesigurnost i odvraća potencijalne povratnike – sada raseljena lica da se vrate u svoje domove. I opet negacija. UNMIK svuda tvrdi da je za povratak i da taj povratak podržava.

4. Sadašnja situacija u pogledu ostvarivanja prava na naknadu štete uništene ili oštećene imovine

Mogućnosti oštećenih lica za rešavanje sporova ove vrste su:

UNMIK-a. Do avgusta 2002. nije preduzeta nijedna istražna ili neka druga radnja bilo u pravcu otkrivanja počinitelaca ili obeštećivanja vlasnika kuća i zgrada u tom naselju, najviše Roma. Nije poznato da je išta učinjeno i nakon avgusta 2002. Tada nas je o tome informisalo lice zaposleno u pravosuđu UNMIK-a, te smatramo podatak verodostojnim.

- redovni sudovi ili
- administrativni organi u postupku obnove i rekonstrukcije, u skladu sa predviđenim programom

Da li se u današnjoj situaciji na Kosovu i Metohiji mogu uopšte i u kojoj meri ostvarivati prava na naknadu štete rasejanih lica kojima je imovina uništena ili oštećena nakon 10. 06. 1999? Odgovor je da ne mogu. Ovaj odgovor je zasnovan na sledećim razlozima:

Neusaglašenost prava koje se primenjuje na Kosovu sa organima formiranim uredbama UNMIK-a, ogleda se u: postupanje lokalnih sudova, nedovoljno angažovanje specijalizovanih službi UNMIK-a, odnosno neorganizovanje odgovarajućih nepristrasnih službi i organa koji bi ovaj problem u potpunosti sagledali i rešavali.

4.1. Neusaglašenost prava koje se primenjuje sa organima formiranim od strane KFOR-a i UNMIK-a. Osnovna teškoća u pravu koje se primenjuje na teritoriji Kosova i Metohije je nedovoljna uklopljenost u jedinstveni sistem tri izvora prava:

- Uredbi UNMIK-a, koje sadrže i odredbe o sopstvenom izuzimanju od ove vrste odgovornosti
- Pravnog sistema koji je postojao do 22. 03. 1989. i sada je u primeni i
- Međunarodnih standarda navedenih u konvencijama koje bi trebalo da se neposredno primenjuju.

UNMIK svojim uredbama proklamuje određena pravna rešenja za koja ocenjuje da su u određenoj situaciji potrebna. Dobra strana uredbi je jednostavna procedura donošenja, istovremena primena i stoga relativno brza provera u praksi da li je odgovarajuća Uredba pomogla rešavanju situacije za koju je doneta. Ma na uredbi je u tome što one parcijalno rešavaju određeni problem i to je rešenje često u sukobu sa sistemom pravnih propisa koji su važili na Kosovu i Metohiji do dana 22. 03. 1989. što dovodi do konfuzije u neposrednoj primeni prava. Osim toga, određene uredbe UNMIK-a (Uredba br. 2000/47) su u međusobnoj i suprotnosti sa osnovnim međunarodno priznatim standardima (Uredba 2000/59) koji bi takođe trebalo da predstavljaju zakon na Kosovu i Metohiji. Sam sistem pravnih propisa koji je UNMIK-ovim uredbama proklamovan – zakoni koji su važili na te-

ritoriji Kosova i Metohije do dana 22 .03. 1989. ima efekta u primeni jedino ukoliko se primenjuje na način koji je tim zakonima i predviđen, i kroz institucije koje su predviđene za efektivno primenjivanje takvog sistema. U slučaju kao što je sada na Kosovu i Metohiji, odnosno da UNMIK formira sopstvene službe, agencije i druge organe radi rešavanja određenog problema, taj sistem pravnih propisa je potpuno neefikasan bez odgovarajuće primenljivih, praktičnih rešenja. Međunarodne konvencije, same po sebi, zbog svog univerzalnog karaktera predstavljaju različne kriterijume za ocenjivanje određene situacije, ali je istovremeno, zbog specifičnosti pravne situacije – neusklađenosti izvora prava i nepostojanja dovoljno obučenog kadra koji te konvencije poznaje, veoma teško neposredno primeniti određenu konvenciju kao meritorno pravo. Naročito ukoliko je određeni problem vezan za pravni sistem koji je postojao na Kosovu i Metohiji pre 22. 03. 1989. odnosno odluke donete za vreme postojanja pravnog sistema između 22. 03. 1989. i 10. 06. 1999. Na Kosovu i Metohiji nema nezavisnog tela koje bi tumačilo zakone i sistematski isključivalo sve odredbe diskriminacione prirode. Ustavni okvir za privremenu samoupravu na KiM ne daje jasna ovlašćenja Specijalnom veću Vrhovnog suda da donosi takve odluke i ne postoji ni jedno drugo telo koje je ovlašćeno da to radi. Rezultat toga je da je svaka zvanična javna služba prinuđena da daje svoja tumačenja, obično isključujući primenu bilo kog zakona koji je donet posle 22. marta 1989. godine, zbog toga što se pretpostavlja da je diskriminacioni. Pošto ne postoji sudski organ koji odlučivao o ovoj stvari, nema ni zaštite koja bi osiguravala da se zakon tumači skladu sa međunarodno priznatim standardima i pravnim principima. Naročita teškoća u rešavanju pitanja naknada šteta za uništenu i oštećenu imovinu predstavljaju Odredbe uredbi UNMIK-a kojim se on sam izuzeo od bilo kakvog pravnog postupka koji bi bio poveden protiv njega, a istovremeno je od 10. 06. 1999. preuzeo svu vlast i samim tim odgovornost za situaciju na Kosovu i Metohiji. Stvorena je pravna praznina neodgovornosti za štetu koja je prčinjena od NN lica i poznatih lica nasiljem, terorom i uopšte za situacije koje zahtevaju postupke po objektivnoj odgovornosti onoga koji obezbeđuje uslove za normalan život i rad, uključujući i pravo na slobodno i neometano iskorišćavanje sopstvenog vlasništva.

4.2. *Postupanje lokalnih sudova. U postupcima lokalnih sudova na Kosovu i Metohiji zapaža se otežano ili nikakvo rešavanje u predmetima koji se tiču imovinskih prava raseljenih lica, kao i nemogućnost normalnog učestvovanja zainteresovanog lica u nekom sudskom postupku. Ove pojave se ogledaju u; pristupu samom sudu i učestvovanju u sudskom postupku, nekvalitetnom i neefikasnom radu lokalnih sudova, što je posledica gore navedene neusklađenosti pravnog sistema i prakse, nejasnih propisa i slabe odnosno nikakve delotvorne međunarodne kontrole rada ovih sudova. Pristup samom sudu i učestvovanju u sudskom postupku. Na strani 43. citiranog izveštaja OSCE-a, stoji i: „Štaviše, važno je da se ima u vidu da sve manjine ne trpe isti nivo povrede imovinskih prava u raznim regionima Kosova; ipak, može se reći da su, po obimu, kosovski Srbi najviše ugroženi.“ Gore navedeni citat izveštaja OSCE-a potvrđuje se svakodnevno u praksi (videti primer br. 4). Treba imati u vidu da je u sudovima najviše zaposlenih albanske nacionalnosti, zatim muslimana (Bošnjaka) i drugih, a najmanje srpske nacionalnosti. Pre svega, Srbima nije ni danas omogućeno slobodno kretanje po Kosovu i Metohiji, pa shodno tome nije im moguće da pristupe nadležnim institucijama radi rešavanja svog problema. Tačno je da postoji pratnja UNMIK-a koja obezbeđuje dolazak zainteresovanih lica u sud. Međutim, tačno je i da sama pojava pratnje na mestima sa većinskim albanskim stanovništvom zbog svoje upadljivosti izaziva provociranje lica koje ide pod pratnjom. Ne zna se uvek kako će se ta provokacija završiti, da li samo dobacivanjem ili direktnim napadom, zbog čega se zainteresovana lica i teško odlučuju za pratnju. I sama UNMIK-pratnja mnogo puta ne reaguje adekvatno na provokacije, što može ličiti na prećutno odobravanje provokacija, a to dodatno odbija zainteresovana lica da na takav način dolaze u sud i pokušaju da reše svoje zahteve. Poštanski saobraćaj između nadležnih institucija i dela Republike Srbije koji ne obuhvata Kosovo i Metohiju ne postoji. Ako poneko pismo i stigne sa Kosova i Metohije do nekog drugog dela Srbije to je veoma redak izuzetak koji potvrđuje pravilo da redovnog poštanskog saobraćaja nema, te je mogućnost takvog oblika komunikacije Srba prognanih sa Kosova i Metohije nakon dolaska KFOR-a i UNMIK-a od 10. 06. 1999. nikakva. Sigurno je da od tog dana nijedan poziv za učešće u bilo kom postupku pred nadležnim institucijama na Kosovu i Metohiji nije stigao po-*

štom. Ovo naglašavamo stoga što je praksa pozivanja stranaka u parničnim i drugim postupcima koji nisu krivični isključivo pismenim putem, preko pošte. Nekvalitetan i neefikasan rad *lokalnih sudova. Gore opisana neorganizovanost pravnog sistema* na Kosovu se i te kako odražava na rad lokalnih sudova. Kako u svom radu nisu uvek sasvim sigurni koje pravno pravilo treba primeniti, odnosno nije dato zvanično tumačenje, niti ima odredbi koje rešavaju situaciju, dolazi do velikih proizvoljnosti u radu, najčešće na štetu prava lica koja nisu prisutna, koja ne mogu iz određenog razloga da pristupe sudu, ili za koja se ne zna gde su. Naročito je problematično neobjašnjavanje takozvane diskriminacije od 22. 03. 1989. do 10. 06. 1999. Pravni okvir u sadašnjoj formi ima ubitačne posledice po pravnu sigurnost neke odluke, naročito u pogledu pravosnažnosti zakonskih akata koja su doneta tokom takozvanog diskriminacionog perioda (22. mart 1989. god. – 12. juni 1999. godine). Pošto ni na koji način nijednim zvaničnim aktom UNMIK-a nije precizno navedeno da je postojala određena diskriminacija u nekom postupku, kako se ta diskriminacija manifestovala i koje su njene konkretne posledice, službenici i sudije lokalnih sudova to iskorišćavaju kako bi po svom nahođenju nešto proglasili za diskriminaciju i tako uskratili prava licima na koja se određena pravna situacija odnosi. Ako treba pozdraviti nameru da se određeni problem, kao što je da li jeste ili nije bilo diskriminacije u periodu od 22. 03. 1989. do 10. 06. 1999, reši na jasan i objektivan način, smatramo pogrešnim način na koji je to učinjeno. Samo je navedena pretpostavka diskriminacije koja nije ničim dokazana niti objašnjena, a koja se sada u praksi, u primeni prava toliko koristi da stvara pravu diskriminaciju prema licima i pravima koja su *stečena u tom periodu i kasnije. Naravno da je to najlakše uraditi sa pravima i interesima lica koja su prisilno napustili Kosovo i Metohiju, koja ne mogu da se odazovu sudskom pozivu (pitanje i kako bi bila obaveštena o toku sudskog postupka).* OSCE je zapazila da zakonska akta koja su doneta tokom tog perioda, kao što je prenos imovine ili proces denacionalizacije, nisu uvek priznata. Međunarodni i domaći službenici često odbijaju da priznaju pravosnažnost akata koji su doneti u tom periodu i smatraju ih nevažećim i ništavim. Ovakva bespogovorna mera bazira se na lažnoj konstrukciji važećeg zakona i dovodi do povreda imovinskih prava. Na primer, službenici

opštinskog katastra odbijaju da izvrše upis u katastarske knjige pozivajući se na odluke koje su donete posle 22. marta 1989. godine. Odsek za ljudska prava OSCE zapazio je da se odbijanje često izriče samo usmeno i da se ne daje nikakvo pravno obrazloženje za to. Jedino jasno pravno priznanje koje je dato zakonskim aktima koja su doneta između 22. marta 1989. godine i 12. juna 1999. godine sadržano je u Uredbi UNMIK 2000/60 o pravilima postupka HPD i HPCC u kojima se kaže da „sva imovina koja je pravosnažno stečena u vreme njenog sticanja ostaje na snazi uprkos izmenama važećeg zakona na Kosovu“. U članu 3. petog poglavlja Ustavnog okvira (Uredba UNMIK-a 2001/9) navedene su obaveze koje Privremene institucije imaju u oblasti sudskih poslova. Stav b) navedenog člana Ustavnog okvira glasi:

„Privremene institucije samouprave imaće sledeće odgovornosti u pravosudnim poslovima ....biće nadležne za organizaciju i propisno funkcionisanje sudova, u okviru postojećih sudskih struktura ...„Važeći zakon daje redovnim sudovima mandat da presuđuju u imovinskim stvarima. Zakon o redovnim sudovima uređuje nadležnosti opštinskih, okružnih i Vrhovnog suda u pogledu imovine. Nakon dve godine od donošenja Ustavnog okvira i propisivanja ove odredbe, nije poznato da li su preduzeti neki koraci radi poboljšavanja stanja u lokalnim sudovima. Nijedan podatak o tome nije javno objavljen. Veliki problem predstavlja neefikasnost sudova, odnosno nepostupanje naročito u postupcima započetim pre 24. 03. 1999. Veoma je mali procenat okončanih. Za neke od tih postupaka nestali su sudski spisi, što otežava njihovo okončanje i produžava pravnu neizvesnost stranka u postupku. Ovu pojavu bi trebalo povezati sa gore opisanom mogućnošću/ nemogućnošću obaveštavanja stranka u takvim postupcima, kao i u postupcima kasnije započetim, a koje se ne nalaze na Kosovu i Metohiji. Čest je slučaj i da se stranke ili potencijalne stranke u postupku nalaze na Kosovu i Metohiji, ali se ipak ništa ne preduzima. Svi navedeni razlozi posmatrani zajedno, daju sliku sadašnjeg rada lokalnih sudova na Kosovu i Metohiji koja je krajnje zabrinjavajuća i kojom se u dužem periodu teško povređuju osnovna prava, naročito raseljenih lica.

4.3. Nedovoljno angažovanje specijalizovanih službi UNMIK-a

U svim dosadašnjim izveštajima o položaju etničkih manjina na Kosovu, sačinjenih od strane UNHCR i OSCE je konstato-

vano da manjine nisu dobile pomoć za rekonstrukciju u skladu sa svojim potrebama ili uz dužnu pažnju prema njihovoj teškoj situaciji raseljenja. Izbegla lica sa Kosova i Metohije veoma su loše obavestena o pomoći za rekonstrukciju i o mehanizmima putem kojih ovu pomoć mogu dobiti. UNHCR i OSCE su u svojim izveštajima navele tri osnovna faktora zbog kojih srpski narod i ostale manjine nemaju pristup pomoći za rekonstrukciju:

- a. smernice UNMIK-a koje upravljaju dodelom pomoći
- b. funkcionisanje opštinskih komisija za smeštaj
- v. problemi sprovođenja programa od strane međunarodnih nevladinih organizacija (NVO)

Ovi problemi zajedno dovode do sistematskih nedostataka koji proizvode diskriminaciju u odnosu na podnosiocima zahteva iz reda manjinskih naroda i zajednica. Srbi i ostale manjinske zajednice ne poseduju delotvorne lekove protiv diskriminacije jer ne postoji adekvatan nadzor, ili primena mehanizama, odnosno nema delotvornih mehanizama kojima bi se borili protiv ovog zapostavljanja. Pri dodeli pomoći za rekonstrukciju oštećenih ili uništenih kuća nema odgovornosti ni javnosti u radu, što takođe proizvodi diskriminaciju. Odsustvo odgovornosti i transparentnosti dovodi do sve češće pojave da korisnici pomoći u rekonstrukciji kuća nisu najugroženije kategorije.

a) Smernice UNMIK za popravku kuća za 2000. godinu predvidele su za manjine procenat od oko 5–10% u odnosu na ukupnu pomoć za popravku kuća. U 2001. godini Smernice nisu predvidele procenat određen za manjine, već su predvidele da se mora 10% izdvojiti kao rezervni fond za ugrožene povratnike, dok se narednih 5% treba odvojiti za osnovane zahteve po isticanju javne korisničke liste (što bi obuhvatilo sve ugrožene osobe). Postignuti rezultati bili su katastrofalno loši. U 2000. godini stvarno izdvajanje za pomoć u rekonstrukciji za manjine je bila oko 2%, a u toku 2001. godine manjine su dobile oko 4,2% od ukupne pomoći. Prevedeno na jezik brojeva, 4,2% predstavlja 360 korisnika pripadnika raznih manjina od ukupnog broja od 8.543 kuće koje su popravljene u 2001. godini. U smernicama za pomoć u popravci kuća za 2002. godinu nije predviđena kvota za manjine a opštinama je dato pravo da mogu odrediti kvotu po svojoj volji ili je uopšte ne odrediti. Smernice za rekonstrukciju kuća, koje

inače nisu zakonski obavezujuće, ne predviđaju nadzor nad dodelom ove vrste pomoći, niti predviđaju mehanizme sprovođenja odluka, što bi bila garancija protiv diskriminacije.

b) Opštinske komisije za smeštaj (OKS) su krajnji lokalni organi koji imaju odlučujuću ulogu u dostupnosti pomoći za rekonstrukciju. Samo šest OKS je omogućilo 5–10% pomoći predviđene za manjinske zajednice (Kamenica, Vitina, Novo Brdo, Zvečan, Istok i Kosovo polje). Ostale opštine su potpuno podbacile. Primera radi u Uroševcu nijedna kuća za povratnike nije popravljena, u Lipljanu dve kuće, u Prizrenu jedna kuća od 142 popravljenih, u Orahovcu svega par kuća je popravljeno Aškalima i Egipćanima. Članovi OKS ne žele da omoguće pomoć za manjine ukoliko nisu obavezni. Na primer, u Peći je predsedavajući OKS izjavio da će kvota izdvojena za manjine biti prepolovljena a da za to nije dao nikakav razlog. Pošto smernice UNMIK za rekonstrukciju kuća daju opštinama punu slobodu u odlučivanju o distribuciji pomoći, to je dalo za rezultat da neke opštine uopšte nisu odredile pomoć za popravku kuća za manjine. Šta više ne postoji ni formalni mehanizam žalbe koji bi doveo u pitanje odluke koje OKS donosi u oblasti pomoći za rekonstrukciju. Sve je ovo u direktnoj suprotnosti sa čl. 2.1. Uredbe UNMIK 2000/45 i čl. 2. Uredbe UNMIK 1999/1, čije odredbe obavezuju opštinska tela i lica koja preuzimaju javne funkcije da se uzdrže od diskriminacije i osiguraju da svi stanovnici uživaju sva prava i privilegije bez razlike.

v) NVO (nevladine organizacije) imaju puno diskreciono pravo da same odlučuju o obimu pomoći i kategoriji korisnika iste pomoći, što je takođe dovelo manjine u nezavidnu situaciju i marginalizaciju. Ukoliko neka NVO odbije da uključi manjinsku zajednicu na svoju listu korisnika za procenu oštećenja, kao što je Evropska perspektiva učinila sa zajednicom Srba u Kosovu Polju, tada manjinska zajednica neće biti uključena na listu za razmatranje pred OKS i ne postoji mogućnost žalbe. UNMIK nema formalni mehanizam koji bi NVO držala odgovornom ili kojim bi se osigurala transparentnost procesa. Nedostatak odgovornosti i javnosti rada i odsustvo obavezujućih smernica UNMIK-a koje osiguravaju uključ enje manjina u programe rekonstrukcije rezultirali su neopravdanim lišavanjem manjinskih zajednica, a posebno raseljenih lica i izbeglica srpske nacio-

nalnosti, pomoći za popravku domova i to kako od strane OKS tako i od strane NVO partnera i drugih nadležnih koji deluju u ulozi države. Ovakvim ponašanjem nadležnih organa i NVO do- vodi se u pitanje da li raseljena i izbegla lica pripadnici srp- skog naroda i manjinskih zajednica imaju garantovana prava na smeštaj, kao i da li imaju prava na ispravan postupak. Propusti OKS da osigura da manjinski narodi i zajednice dobiju ravnoprav- van i proporcionalni deo pomoći za rekonstrukciju, bez objek- tivnog i razumnog opravdanja, znači diskriminaciju u pravu na povratak kući i kršenje gore naznačenih Uredbi UNMIK-a i međunarodnih standarda.

ZAKLJUČAK

Iz svega gore navedenog jasno je da je put do pravde i pravič- ne naknade za uništenu ili oštećenu imovinu na teritoriji Ko- sova i Metohije dug, samim tim i skup, neizvestan, ponekad i opasan. Vreme prolazi, ovo je već četvrta godina boravka UN- MIK-a na Kosovu i Metohiji a da nije došlo do ispunjenja svih međunarodnih standarda u pogledu zaštite osnovnih ljudskih prava, i to prava na pravično suđenje pred nezavisnim sudom, prava na suđenje u razumnom roku, prava svakog na imovinu, kao i prava da niko ne sme biti samovoljno lišen imovine. Težina sa- dašnjeg položaja vlasnika uništene ili oštećene imovine, koji su nakon 10. 06. 1999. izbegli ili su raseljeni sa Kosova i Meto- hije, nalaže da se zatraži odgovor od Ujedinjenih nacija kako je UNMIK sopstvenom odlukom sebe izuzeo od naknade štete za propuštanje sopstvenih radnji i da se zatraži stav UN prema toj odluci i o pravu na naknadu štete.

Prof. dr Miroslav Vrhovšek
Sudija Saveznog suda
Vladimir Kozar
Sudija Trgovinskog suda u Beogradu

PREREGISTRACIONA ODGOVORNOST PREDUZEĆA I BANAKA

Rezime

U radu su prikazane zakonske odredbe, mišljenja pravne teorije, kao i stavovi sudske prakse koji se odnose na odgovornost novoosnovanog preduzeća, banke (ili drugog pravnog lica) za obaveze njegovih osnivača, a koje su nastale pre samog osnivanja preduzeća, odnosno banke.

Posebno su razmotrena pitanja koja se odnose na: pojam preregistracione odgovornosti; na uspostavljanje odgovornosti za obaveze drugih subjekata upisom u sudski registar; kao i na odgovornost preduzeća za obaveze osnivača u slučaju delimične podele-fuzije. Analizirani su i stavovi aktuelne sudske prakse o odgovornosti banke za obaveze osnivača; o obavezama preduzeća u osnivanju; kao i o zaključenju ugovora o zakupu od strane osnivača preduzeća.

Nakon izvršene svestrane analize daju se i odgovarajući odgovori na sva otvorena aktuelna pitanja kao prilog težnji da se ista de lege ferenda što adekvatnije, pravilnije i na jedinstven način rešavaju u sudskoj praksi.

Ključne reči: preregistraciona odgovornost, odgovornost u slučaju delimične podele – fuzije, odgovornost banke za obaveze osnivača, obaveze preduzeća u osnivanju i zaključenje ugovora o zakupu od strane osnivača preduzeća.

1. Pojam preregistracione odgovornosti

Preregistraciona odgovornost predstavlja odgovornost novoosnovanog preduzeća (ili drugog pravnog lica) za obaveze njegovih osnivača koje su nastale pre samog osnivanja preduzeća. Zato za označavanje ove vrste odgovornosti upotrebljava termin „preregistraciona odgovornost“ jer se uspostavlja odgovornost preduzeća za obaveze koje su nastale pre njegovog osnivanja, a koje izvor imaju u ugovorima i drugim pravnim poslovima u čijem preduzimanju preduzeće nije učestvovalo, niti je moglo da učestvuje jer nije imalo svojstvo pravnog lica i time, ni pravnu, ni poslovnu sposobnost. Jer, svojstvo subjekta u pravu (pravnu sposobnost) preduzeće stiče tek upisom osnivanja u sudski registar. U članu 5. Zakona o preduzećima propisano je da preduzeće stiče svojstvo pravnog lica upisom u sudski registar. Naravno, podrazumeva se da je reč obavezama koje su osnivači preduzeli prilikom osnivanja preduzeća, odnosno u cilju njegovog osnivanja, a ne o obavezama koje nemaju bilo kakve veze sa novoosnovanim preduzećem. U stranoj sudskoj praksi (anglosaksonsko pravo) pominju se slučajevi kada je utvrđena odgovornost preduzeća za obavezu plaćanja cene za kupljeno zemljište, koju su osnivači kupili pre samog osnivanja preduzeća da bi na njoj podigli poslovne objekte potrebne za rad preduzeća i sl.

U pravnoj teoriji „prerano otpočinjanje poslova“ navodi se kao poseban slučaj probijanja pravne ličnosti predviđen u britanskom Zakonu o kompanijama iz 1985. godine. Po njemu, direktor neograničeno i solidarno odgovara za obaveze kompanije, koja je otpočela da posluje i da se zadužuje pre nego što je registrovala svoje osnivanje, i to po poslovima koji su za to vreme bili zaključeni, a kompanija ih nije ispunila u roku od 21 dan od dana kada je bila pozvana da ih ispuni (član 177).¹ U prav-

¹ N. Jovanović, Pobijanje pravnog subjektiviteta kompanija, *Pravni život* br. 10/1997, str. 883. i 884.

noj teoriji se, dalje, tumači britansko pravo, i ističe mišljenje da ugovori koje kompanija, pre registracije svoga osnivanja, zaključi sa trećim licima ne obavezuju kompaniju, jer se smatra da ona u to vreme nije postojala kao pravni subjekat, iako je, možda, kao ekonomski subjekat već počela da posluje. Takvi ugovori je pravno obavezuju samo ako budu ponovo zaključeni sa kompanijom posle registracije njenog osnivanja. Ali ako do toga ne dođe, citiranom normom se poveriocima iz takvih ugovora „pruža“ odgovorno lice.²

Ranije važeći Zakon o preduzećima³ nije sadržao odredbe o preregistracionoj odgovornosti, dok važeći Zakon o preduzećima⁴ u članu 6. sadrži odredbe koje bi se mogle okvalifikovati kao uvođenje instituta preregistracione odgovornosti u naš pravni sistem. Naime, u članu 6. koji nosi naslov „Prenos potraživanja i dugovanja“ propisano je da upisom preduzeća u registar prava i obaveze koje su stekli, odnosno preuzeli osnivači, prelaze na preduzeće bez saglasnosti poverioca, a osnivači odgovaraju saglasno odredbama ugovora s trećim licem.

U pravnoj teoriji pravna priroda prenosa potraživanja i dugovanja kvalifikuje se kao „zakonsko ustupanje“ prava i obaveza koje su osnivači preuzeli za društvo, dok se međusobni odnosi osnivača nakon eventualnog izmirenja obaveza prema trećim licima rešavaju prema pravilima ugovora o ortakluku.⁵ U pravnoj teoriji ističe se da je u drugim pravima sličan pravni institut sadržan u ustanovi „preddruštva“. ⁶

Prema mišljenju pravne teorije zasnovanom na tumačenju citirane zakonske odredbe, u našem pravu, obaveze i prava koja su osnivači zasnovali u svoje ime, u cilju omogućavanja osnivanja preduzeća, automatski prelaze na preduzeće činom njegovog upisa sudski registar. Osnivači mogu da ostanu odgovorni prema tre-

² N. Jovanović, Pobijanje pravnog subjektiviteta kompanija, Pravni život br. 10/1997, str. 883. i 884.

³ „Službeni list SFRJ“, br. 77/88, 40/89, 46/90, 61/90 i „Službeni list SRJ“, br. 24/94

⁴ „Službeni list SRJ“, br. 29/96, 33/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/2001

⁵ Vasiljević, Komentar Zakona o preduzećima, Beograd, 1996. god, str. 22. i 23.

⁶ Vasiljević, Komentar Zakona o preduzećima, Beograd, 1996. god, str. 22.

ćim licima, ako je to predviđeno ugovorima koji su zaključili sa njima. Zbog toga bi se, po mišljenju pravne teorije, u ovom slučaju kod nas pre radilo o ugovornom jemstvu osnivača za obaveze preduzeća, nego o pobijanju njegovog subjektiviteta.⁷

U svetlu instituta preregistracione odgovornosti postavlja se pitanje da li preduzeće ili drugo pravno lice, koje je osnovano i upisano u sudski registar rešenjem nadležnog privrednog suda, može odgovarati za obaveze svoga osnivača, tj. drugog preduzeća, ako je to predviđeno u aktu o osnivanju preduzeća, a koje su nastale pre osnivanja tog preduzeća i nisu u neposrednoj vezi sa njegovim osnivanjem, s tim što takva odredba nije upisana u sudski registar prilikom osnivanja. Smatramo da, kako nije reč o obavezama koje su u vezi sa osnivanjem preduzeća, nema mesta za snivanje preregistracione odgovornosti za obaveze iz ugovora i drugih pravnih poslova zaključenih između osnivača i trećih lica kao poverioca.

2. Uspostavljanje odgovornosti za obaveze drugih subjekata upisom u sudski registar

Drugi osnov odgovornosti mogao bi se uspostaviti upisom u sudski registar navedene odredbe osnivačkog akata. Naime, u članu 3. Zakona o postupku za upis u sudski registar⁸ propisano je da je sudski registar javna knjiga (stav 1), podaci upisani u sudski registar su javni i svako ih može razgledati, prepisivati i zahtevati da mu se izda overeni izvod iz sudskog registra (stav 2), dok je u stavu 3. propisano da upis u sudski registar ima pravno dejstvo prema trećim licima od dana upisa, a u stavu 4. da ko se u pravnom prometu, postupajući savesno, pouzda u podatke upisane u sudski registar, ne snosi štetne pravne posledice koje iz toga nastanu.

U članu 23. stav 1. tačka 7. Zakona o postupku za upis u sudski registar propisano je da se u sudski registar upisuju određeni podaci značajni za pravni promet, a između ostalog i ovlašćenja

⁷ N. Jovanović, Pobijanje pravnog subjektiviteta kompanija, *Pravni život* br. 10/1997, str. 884.

⁸ „Službeni list SRJ“, br. 80/94

subjekta upisa u pravnom prometu s trećim licima i vrsta i obim njegove odgovornosti za obaveze drugog subjekta s kojim je povezan.

Citiranim odredbama odgovaraju odredbe ranijeg Zakona o postupku za upis u sudski registar.⁹

Slične odredbe sadrži i Uredba o upisu u sudski registar.¹⁰

U stavu 2. propisano je da se u sudski registar upisuju podaci o subjektima upisa koji su od značaja za pravni promet, a između ostalog i odgovornost subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu. U članu 68. ove uredbe, koji nosi naslov „Prijava za upis u sudski registar promene odgovornosti za obaveze“ propisano je da se uz prijavu za upis u sudski registar promene odgovornosti subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu prilaže ugovor, odnosno njegove izmene. U članu 79. tačka 1. ove uredbe propisano je da registarski uložak sadrži registarske listove od br. 1 do 7, zavisno od podataka koji se prema rešenju suda upisuju u sudski registar, kao i da registarski listovi sadrže podatke određene zakonom, i to: registarski list broj 1 pored ostalog – vrstu i obim odgovornosti subjekta upisa za obaveze u pravnom prometu i za obaveze drugih pravnih lica i odgovornost osnivača za obaveze subjekta upisa.

Dakle iz citiranih odredaba proizilazi da se u sudski registar može, pod određenim uslovima, upisati odgovornost subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu, ako je to predviđeno ugovorom (dakle osnivačkim aktom), odnosno njegovim izmenama.

Međutim, sam osnivački akt ne upisuje se u sudski registar, već predstavlja zbirku isprava, koja nema isto pravno dejstvo kao sam upis u sudski registar. Naime, u članu 83. Uredbe o upisu u sudski registar propisano je da se zbirka isprava vodi za svaki subjekt upisa i označena je brojem registarskog uložka subjekta upisa, a isprave koje se prilažu uz prijavu za upis, izdvajaju se iz predmeta posle donošenja rešenja o upisu i ulažu u zbirku isprava. U članu 84. ove uredbe predviđeno je da se isprave

⁹ „Službeni list SFRJ“ br. 13/83 i 17/90

¹⁰ „Službeni list SRJ“, br. 1/97, 5/97

i delovi isprava iz zbirke isprava mogu razgledati samo ako za to postoji opravdan interes, po odobrenju sudije nadležnog za vođenje sudskog registra, a isprave i podaci koji se smatraju državnom, vojnom, službenom ili poslovnom tajnom ne mogu se razgledati. Dakle, zbirka isprava, u koju spada i osnivački akt, nije javna, kao što je to reč o podacima upisanim u sudski registar, pa nema ni pravno dejstvo prema trećim licima.

Slične odredbe sadržala je i Uredba o upisu u sudski registar preduzeća i drugih pravnih lica koja obavljaju privrednu delatnost,¹¹ koja se ranije primenjivala u ovoj pravnoj oblasti.

Iz izloženih odredaba Zakona o postupku za upis u sudski registar i Uredbe o upisu u sudski registar proizilazi da nemaju pravnu dejstvo prema trećim licima (što znači ni prema poveriocima subjekta upisa) one odredbe osnivačkog akta koje nisu upisane u sudski registar. To se pogotovo odnosi na odredbu o odgovornosti subjekta upisa za obaveze koje je njegov osnivač preuzeo zaključenjem obligacionog ugovora (ili preduzimanjem drugog pravnog posla, kao što je npr. izdavanje menice, izdavanje bankarske garancije ili otvaranje akreditiva) sa trećim licima – poveriocima, korisnicima bankarske garancije ili korisnicima akreditiva, pre osnivanja i pre upisa subjekta upisa. Jer, sudski registar nije, prvenstveno, ustanovljen zbog subjekta upisa i njegovih osnivača, već radi pravne sigurnosti trećih lica, kao učesnika u pravnom prometu, koji stupaju u poslovne odnose sa subjektom upisa, što znači svih trećih lica, a ne samo poverioca iz navedenih pravnih poslova. Takva odredba odluke o osnivanju (osnivačkog akta) mogla bi da ima samo dejstvo između subjekta upisa i njegovog osnivača u eventualnoj regresnoj parnici.

Takav zaključak posledica je i opšteg pravnog načela o relativnom dejstvu ugovora i drugih pravnih poslova. U pravnoj teoriji ukazuje se da relativni karakter obligacionog odnosa predstavlja jednu od osnovnih pravnih osobina obligacije.¹²

Obligacija je uvek odnos između određenih lica, od kojih jedno ima položaj dužnika, a drugo položaj poverioca. Iz tog odnosa niče određeno pravo na strani poverioca, ali pravo koje se može istaći samo prema dužniku, a ne i prema trećem licu, odnosno,

¹¹ „Službeni list SFRJ“, br. 74/90

¹² Perović, Obligaciono pravo, Beograd, 1986. god, str. 18.

samo je dužnik u obavezi prema određenom poveriocu, a ne i prema nekom trećem licu. To, po mišljenju pravne teorije, upućuje na zaključak da je obligacioni odnos relativnog karaktera, da deluje samo inter partes, za razliku od stvarnopravnog odnosa, koji kao apsolutno pravo, deluje erga omnes.¹³

U pravnoj teoriji susreće se mišljenje da novoosnovano preduzeće ne bi moglo da odgovara za obaveze osnivača nastale pre njegovog osnivanja, čak i da je takva odredba osnivačkog akta upisana u sudski registar, već bi se takva odgovornost mogla zasnovati samo ugovorom koji bi zaključilo novoosnovano preduzeće i njegov osnivač, dakle posle upisa u sudski registar osnivanja preduzeća, naravno pod uslovom da se odredba takvog ugovora upiše u sudski registar kao oblik odgovornosti subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu, u smislu citiranih propisa, dakle člana 23. stav 1. tačka 7. Zakona o postupku za upis u sudski registar, kao i čl. 2, 68. i 79. tačka 1. Uredbe o upisu u sudski registar

3. Odgovornost preduzeća za obaveze osnivača u slučaju delimične podele-fuzije

Treći osnov odgovornosti novoosnovanog preduzeća ili drugog pravnog lica za obaveze njegovog osnivača u sudskoj praksi i pravnoj teoriji kreiran je kroz uvođenje instituta delimične podele-fuzije. Naime, u pravnoj teoriji ističe se da delimični ulog aktive u postojeća društva, kao i organizovanje holdinga uz osnivanje novih društava od imovine postojećeg preduzeća, predstavljaju delimičnu podelu-fuziju, što predstavlja osnov za shodnu primenu pravila o solidarnoj odgovornosti društva korisnika dela imovine osnivača za obaveze osnivača nastale do upisa ovih modela podele u sudski registar (podele-fuzije).¹⁴ Reč je o shodnoj primeni odredbe iz člana 435. stav 3. Zakona o preduzećima prema kojoj preduzeća nastala podelom odgovaraju solidarno za obaveze podeljenog preduzeća, kao i odredbe iz člana 434. stav 4. istog za-

¹³ Perović, Obligaciono pravo, Beograd, 1986. god., str. 19.

¹⁴ Vasiljević, Privredna društva – domaće i uporedno pravo, 1999. god., str. 459. i 460.

kona o spajanju novim osnivanjem (spajanju) prema kojoj upisom novoosnovanog preduzeća u registar, imovina preduzeća koja se spajaju, uključujući i obaveze, prelazi na novoosnovano preduzeće. U pravnoj teoriji postoje mišljenja da se na ugovornoj osnovi može ograničiti odgovornost tako da društvo korisnik aktive odgovara srazmerno preuzetoj aktivi. U protivnom, pretpostavlja se da je reč o neograničenoj solidarnoj odgovornosti, jer je reč o pravnom sledbeništvu (univerzalnoj sukcesiji).

U pravnoj teoriji postoje suprotna stanovišta prema kojim se organizovanje holdinga od postojećeg preduzeća uz osnivanje novih zavisnih društava od delova imovine postojećeg preduzeća, ne može okvalifikovati kao podela preduzeća.¹⁵ Samim tim, ni novonastala preduzeća (zavisna društva) ne mogu odgovarati za obaveze osnivača, primenom pravila iz člana 187a. stav 2. Zakona o preduzećima¹⁶ u kome je bilo propisano da preduzeća nastala podelom, spajanjem s drugim preduzećem ili pripajanjem drugom preduzeću, solidarno odgovaraju za obaveze preduzeća koja su prestala da postoje, odnosno odredbe iz člana 435. stav 3. Zakona o preduzećima¹⁷ prema kojoj preduzeća nastala podelom odgovaraju solidarno za obaveze podeljenog preduzeća. Takvo mišljenje pravne teorije zasniva se na argumentu da se osnivanjem jednog ili više novih preduzeća od delova postojećeg preduzeća ili pak organizovanjem preduzeća kao holdinga podelom njegove imovine, ne vrši podela postojećeg preduzeća. Jer, u slučaju podela preduzeća, preduzeće koje se podelilo prestaje da postoji i briše se iz sudskog registra, a upravo zbog toga zakonom se ustanovljava solidarna odgovornost novonastalih preduzeća za njegove obaveze.¹⁸

Po našem mišljenju, primena ovog instituta uslovljena je prenosom znatnog dela aktive postojećeg preduzeća na novoosnovanog pravnog subjekta, pa je, u svakom konkretnom slučaju, potrebno, putem relevantnih dokaza, utvrditi činjenice da je osni-

¹⁵ Ivica Jankovec, „Može li zavisno preduzeće odgovarati za obaveze matičnog preduzeća“, *Pravni život* br. 11/98, str. 300.

¹⁶ „Službeni list SFRJ“, br. 77/88 i 46/90.

¹⁷ „Službeni list SRJ“ br. 29/96.

¹⁸ Ivica Jankovec, „Može li zavisno preduzeće odgovarati za obaveze matičnog preduzeća“, *Pravni život* br. 11/98, str. 300.

vač preneo na novoosnovano preduzeće, kao osnivački ulog, znatan deo svoje aktive. Jer, upravo je i cilj uvođenja navedenog oblika odgovornosti novoosnovanog subjekta za obaveze osnivača da se zaštite poverioci u slučaju kada dužnik, u cilju izbegavanja svojih obaveza i osujećenja namirenja poverioca, prenosi znatan deo svoje imovine na novoosnovano preduzeće. S druge strane, ako osnivač nije prestao da postoji i raspolaže znatnom imovinom, te ako je na novoosnovanog subjekta prenet osnivački ulog koji ne predstavlja znatan deo aktive osnivača, već na primer, samo deo imovine koju je koristila poslovna jedinica osnivača (ili filijala, ako je osnivač banka), tada ne bi bilo mesta odgovornosti novoosnovanog preduzeća za obaveze osnivača.

4. Odgovornost banke za obaveze osnivača

Navedene zakonske i teorijsko-pravne postavke primenjene su u aktuelnoj sudskoj praksi prilikom rešavanja spornog odnosa povodom odgovornosti novoosnovane banke za obaveze svoga osnivača.

Prema stanovištu sudske prakse, novoosnovana banka, po pravilu, ne odgovara za obaveze svojih osnivača, pa čak i ako bi se takva odgovornost predvidela osnivačkim aktom, osim u slučaju da je takva odgovornost za obaveze drugih subjekata upisana u sudski registar ili ako je reč o osnivanju koje ima obeležje delimične podele-fuzije prenosom znatnog dela aktive osnivača na novoosnovanu banku.

U obrazloženju navedenog pravnog stava ističe se da je presudom Privrednog suda u N. od 3. marta 1998. godine, koja je potvrđena presudom Višeg privrednog suda u Beogradu, delimično usvojen tužbeni zahtev i obavezana je tužena „K... banka“ AD iz N. da tužiocu isplati iznos od 742.863,30 USD sa kamatom od 6% godišnje. Istom odlukom tužbeni zahtev je odbijen u odnosu na drugog tuženog „S... DD iz B. zbog zastarelosti potraživanja. Vrhovni sud Srbije je odbio kao neosnovanu reviziju tužene „K... banke“ AD. Prema stanju u spisima, tužilac i tuženi „S... DD iz B. zaključili su ugovore o kupoprodaji od 1. februara 1991. godine, 9. aprila 1991. godine i 24. aprila 1991. godine na osnovu kojih se tužilac kao prodavac obavezao da navedenom

tuženom preduzeću isporuči određenu vrstu i količinu robe. Radi isplate kupoprodajne cene robe ovo preduzeće je u korist tužioca kod „J... banke“ AD u B. – Glavne filijale u N. dalo nalog za otvaranje neopozivih dokumentarnih akreditiva i radi otvaranja ovih akreditiva uplatilo dinarska sredstva u protivvrednosti 742.863,30 US dolara. Ova dinarska sredstva i dalje se nalaze na računu tužene „K... banke“ AD iz N. pod brojem 8121. Na osnovu dobijenih naloga tuženog preduzeća „S... DD iz B, „J... banka“ AD u B. – Glavna filijala u N. je preko inostrane korespondentske banke otvorila četiri dokumentarna neopoziva akreditiva u korist tužioca i to: 12. aprila 1991. godine na iznos od 222.500 USD; 9. maja 1991. godine na iznos od 335.767,30 USD; 27. juna 1991. godine na iznos od 41.710 USD; i 2. avgusta 1991. godine na iznos od 222.500 USD. Nakon dobijanja izveštaja o otvorenim akreditivima tužilac je izvršio isporuku robe po navedenim ugovorima i podneo dokumentaciju za naplatu po akreditivima koja se i danas nalazi kod tužene „K... banke“ AD. Cena robe tužiocu ni do danas nije isplaćena. Iz spisa takođe proizilazi da je rešenjem Okružnog suda u N. Fi. br. 2127/97 od 10. jula 1991. godine u registarskom ulošku broj 1–3913 upisano osnivanje „J... banke“ N. DD na osnovu Odluke o osnivanju, kao i na osnovu Statuta od 28. juna 1991. godine. U odredbi člana 49. Odluke o osnivanju propisano je da je „J... banka“ N. DD pravni sledbenik „J... banke“ B. u delu prava, obaveza i odgovornosti „J... banke“ B, „J... banke“ N. i to sa stanjem na dan 30. juna 1991. godine. članom 50. navedene Odluke predviđeno je da novoosnovana banka preuzima radnike „J... banke“ B, „J... banke“ N, kao svoje radnike, kao i svu infrastrukturu navedene banke. Odredbom člana 18. Statuta propisano je da novoosnovana „J... banka“ N. DD obavlja poslove platnog prometa, kreditne i druge poslove sa inostranstvom koristeći račun „J... banke“ Beograd u inostranstvu i njenu korespondentsku mrežu. Nadalje, rešenjem Privrednog suda u Novom Sadu Fi. 72/74 od 12. januara 1994. godine takođe u registarskom ulošku broj 1–3913 upisana je izmena naziva „J... banke“ N. u „J... banka“ – bankarska grupa „K... banka“, a rešenjem istog suda Fi. 4966/96 od 13. decembra 1996. godine u istom registarskom ulošku izvršena je i promena naziva ove banke u „K... banka“ sa sedištem u N. S obzirom na navedene činjenice kao sporno pojavilo se pitanje da li je tužena „K... ban-

ka“ AD iz N. pasivno legitimisana za ispunjenje obaveze i po akreditivima koji su otvoreni pre njenog osnivanja. Sudovi u pobijanim presudama nalaze da je ova banka pasivno legitimisana i za ispunjene te obaveze, jer je Odlukom o osnivanju predviđeno da je „J... banka“ N. pravni sledbenik „J... banke“ DD B. u delu prava, obaveza i odgovornosti „J... banke“ DD B. sa stanjem na dan 30. juna 1991. godine, uz činjenicu da se sredstva uplaćena na ime pokrića ovih akreditiva nalaze i sada kod tužene „K... banke“. Protiv navedenih odluka Savezni državni tužilac podigao je zahtev za zaštitu zakonitosti zbog povrede saveznog zakona u kome ukazuje da tužena „K... banka“ AD N, koja je osnovana kao nova banka 28. juna 1991. godine po tada važećem Zakonu o bankama i drugim finansijskim organizacijama,¹⁹ ne može biti ničiji pravni sledbenik, niti svojih osnivača, a ni drugih pravnih lica. Prema članu 15. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama banka stiče svojstvo pravnog lica upisom u sudski registar i tek tada se banci priznaje svojstvo subjekta u pravu, odnosno sposobnost da bude nosilac prava, obaveza i odgovornosti. Iz rešenja Fi. br. 2127/97 vidi se da je „J... banka“ N. upisana u sudski registar dana 10. jula 1991. godine, pa preuzete obaveze iz člana 9. Odluke o osnivanju ne proizvode pravno dejstvo, jer su u suprotnosti sa odredbama čl. 4. i 15. stav 1. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama. Smatra da u vezi sa tim sudovi saglasno odredbi člana 3. stav 3. Zakona o parničnom postupku nisu mogli da uvažavaju raspolaganja stranaka koja su u suprotnosti sa prinudnim propisima, javnim poretkom i pravilima morala. Kako je sud takva raspolaganja uvažio, a to je od neposrednog uticaja na donošenje presude, nalazi da je učinjena bitna povreda odredaba parničnog postupka iz člana 354. stav 1. u vezi člana 3. stav 3. Zakona o parničnom postupku. Predložio je da se pobijane sudske odluke ukinu i predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

Punomoćnik tužioca je u odgovoru na zahtev za zaštitu zakonitosti istakao da su navodi izneti u zahtevu neosnovani a izneto stanovište pogrešno. Ukazuje da je član 49. Odluke o osnivanju pravovaljan, da nikada nije izmenjen, te da si i danas navedena odluka sa istom sadržinom nalazi u zbirci isprava.

¹⁹ „Službeni list SFRJ“, br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

Ističe, kao bitno, da je tužena banka u vreme otvaranja prva tri akreditiva poslovala kao Glavna filijala „J... banke“ DD B, te da je imala ovlašćenje za zaključenje pravnih poslova, pa je sasvim logično i na zakonu zasnovano rešenje iz člana 49. Odluke o osnivanju i člana 93. Statuta „J... banke“ N... DD, koji reguliše pitanje pravnog sledbeništva.

Savezni sud je ispitao pobijane odluke u smislu člana 415. Zakona o parničnom postupku i našao da je zahtev osnovan. Pobijanim presudama ustanovljena je odgovornost novoosnovane banke, ovde tužene „K... banke“ AD iz N, za obaveze „J... banke“ DD B, kao jednog od njenih osnivača, i to za obaveze koje su nastale pre osnivanja tužene banke. Takva vrsta odgovornosti naziva se „preregistracionom odgovornošću“. Preregistraciona odgovornost predstavlja odgovornost osnovanog preduzeća, banke, ili drugog pravnog lica za obaveze njegovog osnivača (ili više osnivača) koje su nastale pre samog osnivanja preduzeća ili banke. Zato za označavanje ove vrste odgovornosti upotrebljava termin „preregistraciona odgovornost“ jer se uspostavlja odgovornost preduzeća za obaveze koje su nastale pre njegovog osnivanja, a koje izvor imaju u ugovorima i drugim pravnim poslovima u čijem preduzimanju preduzeće nije učestvovalo, niti je moglo da učestvuje jer nije imalo svojstvo pravnog lica i time ni pravnu ni poslovnu sposobnost. Jer svojstvo subjekta u pravu (pravnu sposobnost) preduzeće stiče tek upisom osnivanja u sudski registar. (U članu 5. važećeg Zakona o preduzećima propisano je da preduzeće stiče svojstvo pravnog lica upisom u sudski registar). Naravno podrazumeva se da je reč o obavezama koje su osnivači preduzeli prilikom osnivanja preduzeća, odnosno u cilju njegovog osnivanja, a ne o obavezama koje nemaju nikakve veze sa novoosnovanim preduzećem. U stranoj sudskoj praksi (anglosaksonsko pravo) pominju se slučajevi kada je utvrđena odgovornost preduzeća za obavezu plaćanja cene za kupljeno zemljište, koju su osnivači kupili pre samog osnivanja preduzeća da bi na njoj podigli poslovne objekte potrebne za rad preduzeća i sl. I u članu 10. važećeg Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama²⁰ propisano je da banka stiče svojstvo pravnog lica upisom u sud-

²⁰ „Službeni list SRJ“, br. 32/93, 24/94, 5/95, 61/95, 28/96, 16/99, 16/99 i 44/99.

ski registar. Istu odredbu imao je i raniji Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama,²¹ koji je važio u vreme nastanka spora. Raniji Zakon o preduzećima²² nije sadržavao odredbe o preregistracionoj odgovornosti preduzeća, dok važeći Zakon o preduzećima²³ u članu 6. sadrži odredbe koje bi se mogle okvalifikovati kao uvođenje instituta preregistracione odgovornosti u naš pravni sistem. Naime, u članu 6. koji nosi naslov „Prenos potraživanja i dugovanja“ propisano je da upisom preduzeća u registar prava i obaveze koje su stekli, odnosno preuzeli osnivači, prelaze na preduzeće bez saglasnosti poverioca, a osnivači odgovaraju saglasno odredbama ugovora s trećim licem. U svetlu instituta preregistracione odgovornosti postavlja se pitanje da li banka koja je osnovana i upisana u sudski registar rešenjem od 10. jula 1991. godine, može odgovarati za obaveze svoga osnivača, tj. druge banke, ako je to predviđeno u aktu o osnivanju banke, a koje su nastale pre osnivanja te banke i nisu u neposrednoj vezi sa osnivanjem banke (reč je o obavezama iz otvorenih akreditiva), s tim što takva odredba nije upisana u sudski registar prilikom osnivanja banke. Kako nije reč o obavezama koje su u vezi sa osnivanjem tužene „K... banke“ N, to nema mesta zasnivanju preregistracione odgovornosti za obaveze po akreditivima otvorenim od strane „J...banke“ Beograd kao jednog od osnivača tužene banke.

Drugi osnov odgovornosti mogao bi se uspostaviti upisom u sudski registar navedene odredbe osnivačkog akata. Naime, u članu 3. Zakona o postupku za upis u sudski registar²⁴ propisano je da je sudski registar javna knjiga (stav 1), podaci upisani u sudski registar su javni i svako ih može razgledati, prepisivati i zahtevati da mu se izda overeni izvod iz sudskog registra (stav 2), dok je u stavu 3. propisano da upis u sudski registar ima pravno dejstvo prema trećim licima od dana upisa, a u stavu 4. da ko se u pravnom prometu, postupajući savesno, pouzda u podatke upisane u sudski registar, ne snosi štetne pravne posledice

21 „Službeni list SFRJ“, br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

22 „Službeni list SFRJ“, br. 77/88, 40/89, 46/90, 61/90 i „Službeni list SRJ“, br. 24/94.

23 „Službeni list SRJ“, br. 29/96, 33/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/2001.

24 „Službeni list SRJ“, br. 80/94.

koje iz toga nastanu. U članu 23. stav 1. tačka 7. Zakona o postupku za upis u sudski registar propisano je da se u sudski registar upisuju određeni podaci značajni za pravni promet, a između ostalog i ovlašćenja subjekta upisa u pravnom prometu s trećim licima i vrsta i obim njegove odgovornosti za obaveze drugog subjekta s kojim je povezan. Citiranim odredbama odgovaraju odredbe čl. 3. i 23. Zakona o postupku za upis u sudski registar²⁵

koji se primenjivao u vreme nastanka izloženog spora. Slične odredbe sadrži i Uredba o upisu u sudski registar.²⁶ U stav 2.

propisano je da se u sudski registar upisuju podaci o subjektima upisa koji su od značaja za pravni promet, a između ostalog i odgovornost subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu. U članu 68. ove uredbe, koji nosi naslov „Prijava za upis u sudski registar promene odgovornosti za obaveze“, propisano je da se uz prijavu za upis u sudski registar promene odgovornosti subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu prilaže ugovor, odnosno njegove izmene. U članu 79. tačka 1. ove uredbe propisano je da registarski uložak sadrži registarske listove od br. 1 do 7, zavisno od podataka koji se prema rešenju suda upisuju u sudski registar, kao i da registarski listovi sadrže podatke određene zakonom, i to: registarski list broj 1 pored ostalog – vrstu i obim odgovornosti subjekta upisa za obaveze u pravnom prometu i za obaveze drugih pravnih lica i odgovornost osnivača za obaveze subjekta upisa. Dakle iz citiranih odredaba proizilazi da se u sudski registar može, pod određenim uslovima, upisati odgovornost subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu, ako je to predviđeno ugovorom (dakle osnivačkim aktom), odnosno njegovim izmenama. Međutim, sam osnivački akt ne upisuje se u sudski registar, već predstavlja zbirku isprava, koja nema isto pravno dejstvo kao sam upis u sudski registar. Naime, u članu 83. Uredbe o upisu u sudski registar propisano je da se zbirka isprava vodi za svaki subjekt upisa i označena je brojem registarskog uložka subjekta upisa, a isprave koje se prilažu uz prijavu za upis, izdvajaju se iz predmeta posle donošenja rešenja o upisu i ulažu u zbirku isprava. U članu 84. ove uredbe predviđeno je da

²⁵ „Službeni list SFRJ“ br. 13/83 i 17/90.

²⁶ „Službeni list SRJ“, br. 1/97, 5/97.

se isprave i delovi isprava iz zbirke isprava mogu razgledati samo ako za to postoji opravdan interes, po odobrenju sudije nadležnog za vođenje sudskog registra, a isprave i podaci koji se smatraju državnom, vojnom, službenom ili poslovnom tajnom ne mogu se razgledati. Dakle, zbirka isprava, u koju spada i osnivački akt, nije javna, kao što je to reč o podacima upisanim u sudski registar, pa nema ni pravno dejstvo prema trećim licima. Slične odredbe u članu 7. stav 2, kao i u članu 57. sadržala je i Uredba o upisu u sudski registar preduzeća i drugih pravnih lica koja obavljaju privrednu delatnost,²⁷ koja se primenjivala u vreme nastanka spornog odnosa. Iz izloženih odredaba Zakona o postupku za upis u sudski registar i Uredbe o upisu u sudski registar proizilazi da nemaju pravnu dejstvo prema trećim licima (što znači ni prema poveriocima subjekta upisa) one odredbe osnivačkog akta koje nisu upisane u sudski registar. To se posebno odnosi na odredbu o odgovornosti subjekta upisa za obaveze koje je njegov osnivač preuzeo otvaranjem akreditiva prema trećim licima – korisnicima akreditiva, pre osnivanja i pre upisa subjekta upisa. Jer sudski registar nije prvenstveno ustanovljen zbog subjekta upisa i njegovih osnivača, već radi pravne sigurnosti trećih lica, kao učesnika u pravnom prometu, koji stupaju u poslovne odnose sa subjektom upisa. Takva odredba odluke o osnivanju (osnivačkog akta) mogla bi da ima samo dejstvo između subjekta upisa (tužene „K... banke“ N, u konkretnom slučaju) i „J... banke“ B, kao njegovog osnivača u eventualnoj regresnoj parnici. Takav zaključak posledica je i opšteg pravnog načela o relativnom dejstvu ugovora i drugih pravnih poslova. Naime, citirana odredba člana 49. Odluke o osnivanju o pravnom sledbeništvu, kao i okolnost da se sredstva uplaćena na ime pokrića ovih akreditiva nalaze i sada kod tužene „K... banke“ nije od uticaja na zasnivanje prava tužioca prema „K... banci“ koja nije u obligacionom odnosu prema tužiocu, jer ova banka nije otvorila prva tri akreditiva u korist tužioca, već je izdavalac akreditiva „J... banka“ B, koja je u smislu člana 1073. Zakona o obligacionim odnosima u obavezi prema tužiocu kao kao korisniku akreditiva od dana kada mu je otvaranje akreditiva saopšteno. Šta više, tužena „K... banka“ u vreme otvaranja tri

²⁷ „Službeni list SFRJ“, br. 74/90.

od četiri akreditiva, koji su predmet spora, nije ni postojala kao pravno lice. Pored toga, odluka o osnivanju banke, kao osnivački akt, nije akt banke, već akt njenih osnivača. Isto važi i za ugovor o osnivanju preduzeća, kao samostalnog pravnog subjekta, a prema izričitoj odredbi člana 148. Zakona o obligacionim odnosima, koji reguliše dejstva ugovora među ugovaračima i njihovim pravnim sledbenicima, ugovor stvara prava i obaveze za ugovorne strane, kao i za univerzalne pravne sledbenike ugovornih strana, a ugovorom se može ustanoviti i pravo u korist trećeg lica. Međutim ugovorom ili drugim pravnim poslom ne može se ustanoviti obaveza za treće lice, tj. za tuženu „K... banku“ koja u vreme otvaranja akreditiva i u vreme donošenja Odluke o osnivanju, nije ni postojala kao pravno lice. U članu 153. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima izričito je propisano da obećanje učinjeno drugom da će treći nešto učiniti trećeg ne obavezuje. U članu 25. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima propisano je da se odredbe ovog zakona koje se odnose na ugovore shodno primenjuju i na druge pravne poslove, iz čega proizilazi da se izložena pravila o relativnom dejstvu ugovora mogu shodno primeniti i na citiranu Odluku o osnivanju, kao osnivački akt, kada su u pitanju obligaciono-pravna dejstva tog pravnog posla prema „K... banci“, a posebno da obećanje učinjeno drugom da će treći nešto učiniti trećeg ne obavezuje. Navedena Odluka o osnivanju, kao akt osnivača, dakle, vremenski prethodi osnivanju tužene „K... banke“ AD, upisom u sudski registar, a time i nastanku tužene banke kao pravnog lica, sposobnog da bude nosilac prava i obaveza, tj. prethodi sticanju pravne sposobnosti tužene banke. Prema izričitoj odredbi člana 39. stav 4. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama²⁸ delovi banke nemaju svojstvo pravnog lica, iz čega proizilazi da su obaveze povodom otvaranja akreditiva, koje je prema tužiocu, kao korisniku akreditiva, preuzela „J... banka“ AD B. – Glavna filijala u N, jesu obaveze „J... banke“ AD B, koja kao pravno lice i sada postoji sa neprekinutim pravnim kontinuitetom, pa se ne može postavljati pitanje pravnog sledbeništva „J... banke“ AD B. i eventualne odgovornosti „K... banke“ AD prema tužiocu. (Istu

²⁸ „Službeni list SRJ“, br. 32/93, 24/94, 5/95, 61/95, 28/96, 16/99, 16/99, 44/99.

odredbu sadržao je i Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama²⁹ koji je važio u vreme nastanka spornog pravnog odnosa.) Dakle, filijala banke, isto kao ni deo preduzeća, nema svojstvo pravnog lica, pa time ne može ni biti nosilac prava i obaveza u pravnom prometu, bez obzira na određena ovlašćenja u pravnom prometu. Naime u članu 7. stav 1. Zakona o preduzećima³⁰ propisano je da se osnivačkim aktom društva lica, odnosno statutom društva kapitala može utvrditi da deo preduzeća ima određena ovlašćenja u pravnom prometu, kao i poseban obračun rezultata poslovanja i poseban podračun u skladu sa saveznim zakonom, ali je u stavu 2. ovog člana izričito propisano da deo preduzeća nema svojstvo pravnog lica. Isto rešenje bilo je sadržano i u članu 3b. ranijeg Zakona o preduzećima³¹ koji se shodno primenjivao i na poslovanje banaka, u vreme nastanka spornog pravnog odnosa.

Treći osnov odgovornosti osnovanog preduzeća (ili banke, kao u konkretnom slučaju) za obaveze njegovog osnivača u sudskoj praksi i pravnoj teoriji kreiran je kroz uvođenje instituta delimične podele-fuzije. Naime, u pravnoj teoriji ističe se da delimični ulog aktive u postojeća društva, kao i organizovanje holdinga uz osnivanje novih društava od imovine postojećeg preduzeća, predstavljaju delimičnu podelu-fuziju, što predstavlja osnov za shodnu primenu pravila o solidarnoj odgovornosti društva korisnika dela imovine osnivača za obaveze osnivača nastale do upisa ovih modela podele u sudski registar (podele-fuzije).³² Reč je o shodnoj primeni odredbe iz člana 435. stav 3. Zakona o preduzećima prema kojoj preduzeća nastala podelom odgovaraju solidarno za obaveze podeljenog preduzeća, kao i odredbe iz člana 434. stav 4. istog zakona o spajanju novim osnivanjem (spajanju) prema kojoj upisom novoosnovanog preduzeća u registar, imovina preduzeća koja se spajaju, uključujući i obaveze, prelazi na novoosnovano preduzeće. U pravnoj teoriji postoje

²⁹ „Službeni list SFRJ“, br. 10/89, 40/89, 87/89, 18/90, 72/90 i 79/90.

³⁰ „Službeni list SRJ“, br. 29/96, 33/96, 29/97, 59/98, 74/99, 9/01.

³¹ „Sl. list SFRJ“, br. 77/88, 40/89, 46/90, 61/90. i „Sl. list SRJ“, br. 24/94.

³² Vasiljević, Privredna društva – domaće i uporedno pravo, 1999. god, str. 459. i 460.

mišljenja da se na ugovornoj osnovi može ograničiti odgovornost tako da društvo korisnik aktive odgovara srazmerno preuzetoj aktivi. U protivnom, pretpostavlja se da je reč o neograničenoj solidarnoj odgovornosti, jer je reč o pravnom sledbeništvu (univerzalnoj sukcesiji). U pravnoj teoriji postoje suprotna stajaništa prema kojim se organizovanje holdinga od postojećeg preduzeća uz osnivanje novih zavisnih društava od delova imovine postojećeg preduzeća, ne može okvalifikovati kao podela preduzeća.³³ Samim tim, ni novonastala preduzeća (zavisna društva) ne mogu odgovarati za obaveze osnivača, primenom pravila iz člana 187 a. stav 2. Zakona o preduzećima³⁴ u kome je bilo propisano da preduzeća nastala podelom, spajanjem s drugim preduzećem ili pripajanjem drugom preduzeću, solidarno odgovaraju za obaveze preduzeća koja su prestala da postoje, odnosno odredbe iz člana 435. stav 3. Zakona o preduzećima³⁵ prema kojoj preduzeća nastala podelom odgovaraju solidarno za obaveze podeljenog preduzeća. Takvo mišljenje pravne teorije zasniva se na argumentu da se osnivanjem jednog ili više novih preduzeća od delova postojećeg preduzeća ili pak organizovanjem preduzeća kao holdinga podelom njegove imovine, ne vrši podela postojećeg preduzeća. Jer, u slučaju podele preduzeća, preduzeće koje se podelilo prestaje da postoji i briše se iz sudskog registra, a upravo zbog toga zakonom se ustanovljava solidarna odgovornost novonastalih preduzeća za njegove obaveze.³⁶ Međutim, primena ovog instituta uslovljena je prenosom znatnog dela aktive postojećeg preduzeća ili banke na novoosnovanog pravnog subjekta, a u konkretnom slučaju nema činjenica i dokaza koje bi ukazivale da je banka-osnivač prenela na novoosnovanu banku kao osnivački ulog znatan deo svoje aktive, već samo deo imovine i to jedne svoje filijale. Jer, upravo je i cilj uvođenja navedenog oblika odgovornosti novoosnovanog subjekta za obaveze osnivača da se zaštite poverioci u slučaju kada dužnik u cilju izbegavanja

³³ Ivica Jankovec, „Može li zavisno preduzeće odgovarati za obaveze matičnog preduzeća“, *Pravni život* br. 11/98, str. 300.

³⁴ „Službeni list SFRJ, br. 77/88 i 46/90.

³⁵ „Službeni list SRJ“ br. 29/96.

³⁶ Ivica Jankovec, „Može li zavisno preduzeće odgovarati za obaveze matičnog preduzeća“, *Pravni život* br. 11/98, str. 300.

svojih obaveza i osujećenja namirenja poverioca prenosi znatan deo svoje imovine na novoosnovano preduzeće. Kako u konkretnom slučaju banka-osnivač nije prestala da postoji i raspolaže znatnom imovinom, a imajući u vidu da je na novoosnovanog subjekta prenet osnivački ulog koji ne predstavlja znatan deo aktive osnivača, to nema ni mesta odgovornosti novoosnovane „K... banke“ AD za obaveze „J... banke“ AD B, kao jednog od njenih osnivača.

Iz svega navedenog proizilazi pravni zaključak Saveznog suda da sama po sebi Odluka o osnivanju „J... banke“ N, odnosno „K... banke“ nije valjan pravni osnov za ustanovljenje da je ona pravni sledbenik „J... banke“ AD B. u delu prava, obaveza i odgovornosti ove banke, s obzirom da je „J... banka“ AD B. samo jedan od deset osnivača te, ovde tužene, banke, koja kao i drugi osnivači ulažu u novu banku jedan deo osnivačkog kapitala za koji u alikvotnom delu dobijaju akcije, odnosno deonice. Pošto osnivač – „J... banka“ AD B. nije prestala da postoji, to novoosnovana „K... banka“ ne može biti bilo kakav pravni sledbenik „J... banke“ AD B. ni u kom delu, jer „J... banka“ AD B. i dalje postoji. U rešenju registarskog suda u N. Fi. br. 2127/od 10. jula 1991. godine o upisu osnivanja tužene banke kao ni u rešenju Fi. 4966/96 o promeni firme nije upisano bilo kakvo ograničenje u poslovanju novoosnovane banke, jer je član 49. Odluke o osnivanju ove banke nezakonit, pošto bi se na taj način oštetili i poverioci novoosnovane banke, a takve odredbe ne može da sadrži odluka o osnivanju nove banke. Jedino u slučaju prestanka jedne banke na osnovu zakona može se predvideti pravno sledbeništvo, a nikako na osnovu odluke o osnivanju nove banke. Uostalom, prestankom dela „J... banke“ N, tj. filijale bez svojstva pravnog lica, sva prava, obaveze i odgovornosti nastale u vezi brisanog dela banke u potpunosti ostaju prava, obaveze i odgovornosti „J... banke“ AD B. U protivnom, Privredni sud u B. ne bi smeo da donese rešenje o brisanju dela „J... banke“ N. used prestanka sa radom, a da ne postoji pravna pretpostavka da su od trenutka prestanka sa radom dela banke sve te obaveze i dalje isključiva obaveza one banke čiji je to deo, a to je „J... banka“ AD B. U suprotnom, bili bi grubo narušeni i imovinski interesi poverioca sa kojima je matična banka poslovala preko svog dela. Zbog navedenih razloga zahtev za zaštitu zakonitosti valjalo je uva-

žiti kao osnovan, ukinuti sve pobijane presude i predmet vratiti prvostepenom sudu na ponovno suđenje, a imajući u vidu da je zbog pogrešne primene materijalnog prava činjenično stanje nepotpuno utvrđeno, a isto se odnosi na upis u sudski registar odgovornosti tužene „K... banke“ za obaveze „J... banke“ AD B. prema tužiocu kao korisniku akreditiva. U ponovnom postupku prvostepeni sud će utvrditi odlučne činjenice i to da li je u sudski registar Privrednog suda u N. u smislu napred citiranih odredaba Zakona o postupku za upis u sudski registar upisana vrsta i obim odgovornosti tužene „K... banke“ za obaveze „J... banke“ AD B, pa će na tako utvrđene činjenice, po sprovedenom postupku, primeniti materijalno pravo.³⁷

DRUGAČIJI STAV PO ISTOM PITANJU

Presudom Privrednog suda u Novom Sadu P. br. 2668/98 od 25. 04. 2000. godine, prvim stavom izreke usvojen je tužbeni zahtev tužioca i tužena obavezana da na ime izvršenja ugovora od 31. 10. 1990. godine otvori devizni depozit i sa svog deviznog računa prenese na račun tužioca iznos od 1.350.000,00 ATS. Drugim stavom izreke obavezana je tužena da tužiocu isplati dinarsku protivvrednost ugovorene kamate od 15% kvartalno obračunato za period od 31. 10. 1990. godine do 27. 10. 1998. godine. Trećim stavom izreke presude obavezana je tužena da tužiocu na dosuđene iznose iz prvog i drugog stava izreke presude plati zateznu kamatu od 27. 10. 1998. godine do isplate kao i troškove postupka u dosuđenom iznosu. Četvrtim stavom izreke presude odbijeni su prigovor nedostatka pasivne legitimacije i zastarelosti potraživanja.

Odlučujući o žalbi tužene Viši privredni sud je presudom PŽ. br. 4889/2000 od 15. 11. 2000. godine delimično odbio žalbu i potvrdio prvostepenu presudu u prvom stavu izreke, a ukinuo prvostepenu presudu u drugom i trećem stavu izreke, i u tom delu predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

Rešavajući o reviziji tužene Vrhovni sud Srbije je presudom Prev. br. 233/01 od 08. 08. 2001. godine reviziju kao neosnovanu odbio.

³⁷ Iz rešenja Saveznog suda Gzs br. 15/2001 od 13. decembra 2001. godine

Protiv pravosnažne odluke Savezni državni tužilac je u zakonskom roku podigao zahtev za zaštitu zakonitosti zbog povrede saveznog zakona, s predlogom da se pobijane presude ukinu i predmet vrati prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

U odgovoru na zahtev za zaštitu zakonitosti tužilac je predložio da se zahtev kao neosnovan odbije.

Zahtev nije osnovan.

Prema činjeničnom utvrđenju tužilac je sa „J. bankom“ DD Beograd – „J. banka“ Novi Sad 31. 10. 1990. godine zaključio ugovor o korišćenju deviznog depozita. Ugovorom su stranke konstatovale da je inostrana firma „L.“ u obavezi da otvori nerezidentni račun kod „J. banke“ Novi Sad na kome će polog od 1.500.000,00 ATS držati kao pokriće za zatvaranje obaveze po deviznom depozitu do konačne otplate depozita, a „J. banka“ Novi Sad se obavezala da će od tih sredstava odobriti tužiocu devizni depozit u visini od 90%, odnosno iznos od 1.350.000,00 ATS. Firma „L.“ je 17. 10. 1990. godine otvorila nerezidentni račun kod „J. banke“ Novi Sad i uplatila dogovoreni iznos uz napomenu da je svrha ovog računa devizni depozit za tužioca. Utvrđeno je da je „J. banka – C. banka“ ovoj firmi uredno dostavljala izveštaje o stanju na njenom nerezidentnom računu zaključno sa 1994. godinom, nakon čega, i pored zahteva, izveštaje više nije dostavljala. Među strankama nije sporno da na račun tužioca nije prenet dogovoreni iznos uplaćenih deviznih sredstava.

Na osnovu ovako utvrđenog činjeničnog stanja sudovi su našli da je tužena kao pravni sledbenik „J. banke“ DD Beograd – „J. banka“ Novi Sad dužna da na osnovu čl. 124, 305, 399. i 1035. Zakona o obligacionim odnosima otvori devizni depozit u korist tužioca na koji će preneti iznos od 1.350.000,00 ATS i tako ispuniti svoju ugovornu obavezu. Takođe, sudovi nalaze da se u konkretnom slučaju ne radi o ugovoru o prometu robe i usluga, te da se rok zastarelosti ima ceniti prema odredbi čl. 371. Zakona o obligacionim odnosima i da je stoga prigovor tužene o zastarelosti neosnovan.

U zahtevu za zaštitu zakonitosti Savezni državni tužilac ističe da sud saglasno čl. 3. st. 3. Zakona o parničnom postupku nije mogao uvažiti raspolaganje stranaka jer u konkretnom slučaju, a prema odredbi člana 15. Zakona o bankama i drugim finan-

sijskim organizacijama tužena banka nije pravni sledbenik banke sa kojom je tužilac zaključio ugovor o korišćenju deviznog depozita, pa i ne može biti obavezana na izvršenje obaveza iz tog ugovora. Osim toga, po shvatanju Saveznog državnog tužioca potraživanje je zastarelo po članu 374. ZOO.

Pravno stanovište izraženo u zahtevu u konkretnom slučaju se ne može prihvatiti kao osnovano.

Za ocenjivanje osnovanosti prigovora nedostatka pasivne legitimacije osnovno pitanje u ovom sporu jeste da li je „J. banka“ DD Beograd – „J. banka“ Novi Sad, kao banka sa kojom je tužilac bio u direktnom ugovorom odnosu, pravni prethodnik novoosnovane „J. banke“ Novi Sad DD.

U postupku je utvrđeno da je „J. banka“ DD Beograd – „J. banka“ Novi Sad, u momentu zaključenja ugovora o korišćenju deviznog depozita poslovala kao glavna filijala „J. banke“ DD Beograd, bez svojstva pravnog lica. Rešenjem Okružnog suda u Novom Sadu Fi br. 2127/91 od 10. 07. 1991. godine upisano je osnivanje „J. banke“ Novi Sad DD na osnovu Odluke o osnivanju i Statuta od 28. 06. 1991. godine. Odredbom člana 49. Odluke o osnivanju i odredbom čl. 93. Statuta novoosnovane banke propisano je da je „Jugobanka“ Novi Sad DD pravni sledbenik „J. banke“ DD Beograd u delu prava, obaveza i odgovornosti njene filijale iz Novog Sada sa stanjem na dan 30. 06. 1991. godine. Dalje je rešenjima Okružnog suda u Novom Sadu od 12. 01. 1994. godine i od 31. 12. 1996. godine vršena samo promena naziva ove banke prvo u „J. banka – Bankarska grupa K. banka“ a kasnije u „C. banka“ sa sedištem u Novom Sadu. Nadalje, u provedenom postupku je utvrđeno da se uplaćeni devizni polog i nakon osnivanja „J. banke“ Novi Sad DD po rešenju Fi-2127/91 od 10. 07. 1991. godine Okružnog suda u Novom Sadu nalazio na računu te banke, da se ona tim sredstvima koristila, a o stanju nerezidentnog računa tužioca uredno obavestavala zaključeno sa 1994. godinom, iz čega proizilazi da se i sama tužena, odnosno njeni pravni prethodnici, u odnosu na tužioca ponašala kao ugovorna strana.

Kod izloženog stanja stvari i nesporne činjenice da tužiocu do danas nije odobren devizni depozit u skladu sa ugovorom od 31. 10. 1990. godine sudovi su pravilno primenili materijal-

no pravo kada su tuženu obavezali da po tom osnovu izvrši navedenu obavezu. Ova njena obaveza proizilazi iz akata koji su prethodili osnivanju tužene, odnosno njenih pravnih prethodnika, a naročito i iz činjenice da se sredstva pologa ino. firme „L.“ kod nje nalaze, da ih je ona koristila i da ih koristi, i da zbog toga stoji faktički u materijalno-pravnom odnosu sa tužiocem. U provedenom postupku naime, nije utvrđeno, niti je tužena to isticala, da je bilo kojom radnjom ino firmi „L.“ ili tužiocu stavila do znanja da se navedena sredstva kod nje nalaze bez pravnog osnova, niti pozvala navedenu firmu da sredstva koja se kod nje nalaze usmeri na račun kod neke druge banke. I na osnovu ovoga se nesumnjivo može zaključiti da se navedena sredstva kod tužene nalaze upravo na osnovu ugovora o korišćenju deviznog depozita od 31. 10. 1990. godine zaključenog sa tužiocem, i da izvršenje obaveza iz tog ugovora tužilac zapravo može zahtevati jedino od tužene, bez obzira na organizacione i druge promene koje su se u međuvremenu desile.

Tačan je navod u zahtevu za zaštitu zakonitosti da banka stiče svojstvo pravnog lica upisom u sudski registar, i da je „J.“ Novi Sad DD to svojstvo stekla 10. 07. 1991. godine. Ta odredba zakona (član 15. Zakona o bankama i drugim finansijskim organizacijama) međutim ne isključuje mogućnost da se prava, obaveze i odgovornost novoosnovane banke ne utvrde odlukom o osnivanju banke. Naprotiv, prema članu 14. stav 1. istog tada važećeg Zakona prava, obaveze i odgovornosti banke utvrđuju se tim Zakonom, drugim saveznim zakonima i odlukom o osnivanju banke. Zato se neosnovano u zahtevu za zaštitu zakonitosti ističe da je trebalo da sudovi primenom odredbe člana 3. stav 3. ZPP-a tužbeni zahtev tužioca odbiju.

Najzad, neosnovano je i isticanje u zahtevu za zaštitu zakonitosti da se radi o zastarelom potraživanju tužioca. Zahtev tužioca potiče iz ugovora o korišćenju deviznog depozita na osnovu pologa koji se nalazi na nerezidentnom računu kod tužene, kao pokriće za zatvaranje obaveza po tom depozitu do njegove otplate. Radi se dakle o obavezi tužene iz neimenovanog ugovora u bankarskom poslovanju, za koji zakonom nije određen poseban rok zastarelosti, pa se i po shvatanju ovog Suda vreme potrebno za zastarelost prosuđuje po članu 371. ZOO.

Ceneći i druge navode iz zahteva za koje nalazi da su neosnovani i bez uticaja na odlučivanje, Savezni sud je na osnovu čl. 415. u vezi sa čl. 393. Zakona o parničnom postupku odlučio kao u izreci presude.³⁸

5. Obaveze preduzeća u osnivanju i preregistraciona odgovornost

O navedenim spornim pitanjima u sudskoj praksi zauzeti su odgovarajući pravni stavovi i prilikom rešavanja sporova o obavezama preduzeća u osnivanju i njegovoj preregistracionoj odgovornosti.

Prema stavu prakse, preduzeće ne odgovara za obaveze koje su, pre upisa u sudski registar, za njegov račun preuzeli osnivači.

U konkretnom slučaju, presudom Privrednog suda u U. usvojen je tužbeni zahtev. Presudom Višeg privrednog suda u Beogradu žalba tuženog je delimično uvažena, pa je prvostepena presuda potvrđena u delu kojim je obavezano tuženo preduzeće „B.“ u č. da plati tužiocu iznos od 20.000 dinara, a u preostalom delu prvostepena presuda je preinačena, tako što je odbijen tužbeni zahtev za iznos od 15.000 dinara sa kamatom. Protiv drugostepene presude u preinačujućem delu tužilac, DD „S.“ u B. izjavio je reviziju. Revizija tužioca nije osnovana. Prema utvrđenom činjeničnom stanju, tuženi nije platio tužiocu izvršene usluge prevoza, s tim da je tužilac, između ostalog, utužio i račun koji potiče od 15. juna 1996. godine, mada tuženi kao pravno lice postoji počev od dana 18. jula 1996. godine. U tom smislu tuženi je osporavao utuženu fakturu od 15. juna 1996. godine, dok je za preostale račune prigovorio da mu nisu dostavljeni. Međutim, putem veštačenja utvrđeno je da tuženi ove ostale račune ima knjižene na svom kontu, ali da iste nije platio. Na osnovu izloženog činjeničnog stanja prvostepeni sud je obavezao tuženo preduzeće na isplatu po svim utuženim računima, uključujući i račun od 15. juna 1996. godine, koji se odnosi na vreme kada tuženi još nije bio upisan u sudski registar, nalazeći da se tuženik

³⁸ Prema presudi Saveznog suda Gzs br. 9/2002 od 30. septembra 2002. godine.

ne može osloboditi obaveze koja je za njegov račun stvorena i prebaciti obavezu plaćanja prevoza na osnivača ZZ „LJ.“ sa pozivom na formalni datum registracije. Delimično preinačujući prvostepenu presudu, Viši privredni sud je pravilno zauzeo stavovište da je, za razliku od ostalih računa koji se odnose na poslovni odnos koji je nastao neposredno između tužioca i tuženog, u vreme kada je tuženi bio upisan u sudski registar, u pogledu usluge prevoza izvršene 22. maja 1996. godine koja je fakturisana 15. juna 1996. godine, prvostepeni sud pogrešnom primenom materijalnog prava obavezao tuženog da tužiocu plati iznos od 15.000 dinara sa kamatom, a zbog nedostatka pasivne legitimacije tuženog. Vrhovni sud smatra da se u reviziji neosnovano poziva na to da je Viši privredni sud pogrešno primenio materijalno pravo delimično preinačujući prvostepenu presudu. Ne mogu se prihvatiti revizijski navodi da je bez uticaja što se osnivački akt od 22. maja 1996. godine ne poklapa sa datumom registracije 18. jula 1996. godine. U članu 6. odluke o osnivanju preduzeća u zadružnoj svojini bilo je predviđeno da će sve obaveze koje su do sada proistekle iz poslovanja osnivača biti usmerene na teret preduzeća osnovanog ovom odlukom, tako da se upis u sudski registar ne može izvršiti dok se ne reši pitanje obaveza sa poveriocima (čiju će saglasnost pribaviti osnivač). Pravna pozicija osnivača kod zaključivanja ovih pravnih poslova za račun preduzeća pre same njegove registracije ne bi se mogla pouzdano objasniti preko obeležja ugovora sa raskidnim uslovom (jer ugovaranje obaveze za treće lice – preduzeće pred osnivanjem, logički nije pravno moguće bez njegove saglasnosti u smislu naknadnog odobrenja), a još manje se mogu preduzeću u osnivanju pripisivati neka obeležja pravnog subjektiviteta.³⁹

Nasuprot izloženom stavu sudske prakse smatramo da važeći Zakon o preduzećima⁴⁰ koji je stupio na snagu 4. jula 1996. godine, dakle pre registracije navedenog preduzeća, u članu 6. omogućava prenos potraživanja i dugovanja, koja su stekli osnivači, na preduzeće, bez saglasnosti poverioca.

³⁹ Iz presude Vrhovnog suda Srbije, Prev. 757/97 od 3. decembra 1997. godine.

⁴⁰ „Službeni list SRJ“, broj 29/96.

6. Zaključenje ugovora o zakupu od strane osnivača i preregistraciona odgovornost preduzeća

O preregistracionoj odgovornosti preduzeća, u sudskoj praksi zauzet je stav i prilikom rešavanja sporova o naplati zakupnine na osnovu ugovora o zakupu zaključenog od strane njegovog osnivača.

Prema stavu aktuelne sudske prakse, punovažan je ugovor o zakupu koji je zaključilo fizičko lice kao vlasnik tuženog preduzeća, koje je taj ugovor naknadno odobrilo tako što je kao zakupac otpočelo sa korišćenjem zakupljenih poslovnih prostora, usled čega zakupodavcu duguje zakupninu.

U obrazloženju ovog stava navodi se da je pobijanom presudom obavezan tuženi da plati tužiocu određeni novčani iznos na ime zakupnine sa pripadajućom zateznom kamatom. Tuženi, preduzeće za trgovinu, i usluge, „N.“ u B. žalbom pobija prvostepenu presudu, ističući da je tužilac zaključio predmetni ugovor o zakupu sa fizičkim licem, N.G. iz B, što znači da tuženi nije pasivno legitimisan. Po mišljenju žalioca, sud nije uvažio bitnu činjenicu da je ugovor zaključen sa fizičkim licem, te samo ono može biti pasivno legitimisano. Žalba je neosnovana. Pravilno je prvostepeni sud na osnovu člana 567. Zakona o obligacionim odnosima doneo svoju odluku. U dokaznom postupku je utvrđeno da je tuženi u smislu člana 324. Zakona o obligacionim odnosima, pao u docnju kao dužnik, zakupoprimac, predmetnog poslovnog prostora, jer nije o roku ispunjavao svoju obavezu plaćanja zakupnine u spornom periodu, za razliku od prethodnog, nespornog perioda plaćanja. što se tiče žalbenih navoda u vezi osnova potraživanja, prvostepeni sud je dao pravilno obrazloženje, stanovište prihvata i drugostepeni sud. Naime, sve do spornih računa, tuženi je uredno ispunjavao svoje obaveze. Po stanovištu drugostepenog suda i fizičko lice N.G. kao vlasnik tuženog preduzeća, ovde zakupca, ovlašćeno je da potpisuje sve akte u korist i za račun svoje firme, u smislu čl. 84. i 88. Zakona o obligacionim odnosima. Prema tome, prvostepeni sud je na pravilno utvrđeno činjenično stanje, pravilno primenio materijalno pravo, pri čemu nije bilo bitnih povreda odredaba parničnog postupka.⁴¹

⁴¹ Iz presude Višeg privrednog suda u Beogradu Pž. 1892/97 od 21. marta 1997. godine.

Iz navedenog obrazloženja proizilazi da je sudska praksa nastali spor rešila primenom odredaba čl. 84. i 88. Zakona o obligacionim odnosima o zastupanju, odnosno o naknadnom odobravanju ugovora zaključenog od strane neovlašćenog lica. Smatramo, da se posle stupanja na snagu Zakona o preduzećima⁴² na slične sporne situacije može primeniti i član 6. koji nosi naslov „Prenos potraživanja i dugovanja“, a u kome je propisano da upisom preduzeća u registar prava i obaveze koje su stekli, odnosno preuzeli osnivači, prelaze na preduzeće bez saglasnosti poverioca, a osnivači odgovaraju saglasno odredbama ugovora s trećim licem.

Zaključci

1. Preduzeće ili drugo pravno lice, koje je osnovano i upisano u sudski registar rešenjem nadležnog privrednog suda, ne može odgovarati za obaveze svoga osnivača, tj. drugog preduzeća, a koje su nastale pre osnivanja tog preduzeća i nisu u neposrednoj vezi sa njegovim osnivanjem, čak i ako je to predviđeno u aktu o osnivanju preduzeća, ukoliko takva odredba nije upisana u sudski registar prilikom osnivanja. Kako nije reč o obavezama koje su u vezi sa osnivanjem preduzeća, nema mesta zasnivanju preregistracione odgovornosti za obaveze iz ugovora i drugih pravnih poslova zaključenih između osnivača i trećih lica kao poverioca.

2. Preduzeće ne bi moglo da odgovara za obaveze osnivača nastale pre njegovog osnivanja, čak i da je takva odredba osnivačkog akta uspisana u sudski registar, već bi se takva odgovornost mogla zasnovati samo ugovorom koji bi zaključili novoosnovano preduzeće i njegov osnivač, dakle posle upisa u sudski registar osnivanja preduzeća, naravno pod uslovom da se odredba takvog ugovora upiše u sudski registar kao oblik odgovornosti subjekta upisa za obaveze drugih subjekata upisa u pravnom prometu, u smislu člana 23. stav 1. tačka 7. Zakona o postupku za upis u sudski registar, kao i čl. 2, 68. i 79. tačka 1. Uredbe o upisu u sudski registar.

⁴² „Službeni list SRJ, broj 29/96.

3. Primena instituta delimične podele – fuzije uslovljena je prenosom znatnog dela aktive postojećeg preduzeća na novoosnovanog pravnog subjekta, pa je, u svakom konkretnom slučaju, potrebno, putem relevantnih dokaza, utvrditi činjenice da je osnivač preneo na novoosnovano preduzeće, kao osnivački ulog, znatan deo svoje aktive. Jer, upravo je i cilj uvođenja navedenog oblika odgovornosti novoosnovanog subjekta za obaveze osnivača da se zaštite poverioci u slučaju kada dužnik, u cilju izbegavanja svojih obaveza i osujećenja namirenja poverioca, prenosi znatan deo svoje imovine na novoosnovano preduzeće. S druge strane, ako osnivač nije prestao da postoji i raspolaže znatnom imovinom, te ako je na novoosnovanog subjekta prenet osnivački ulog koji ne predstavlja znatan deo aktive osnivača, već na primer, samo deo imovine koju je koristila poslovna jedinica osnivača (ili filijala, ako je osnivač banka), tada ne bi bilo mesta odgovornosti novoosnovanog preduzeća za obaveze osnivača.

4. Prema stanovištu sudske prakse, novoosnovana banka, po pravilu, ne odgovara za obaveze svojih osnivača, pa čak i ako bi se takva odgovornost predvidela osnivačkim aktom, osim u slučaju da je takva odgovornost za obaveze drugih subjekata upisana u sudski registar ili ako je reč o osnivanju koje ima obeležje delimične podele-fuzije prenosom znatnog dela aktive osnivača na novoosnovanu banku.

5. Pozitivni Zakon o preduzećima u članu 6. omogućava prenos potraživanja i dugovanja, koja su stekli osnivači, na preduzeće, bez saglasnosti poverioca.

6. Prema stavu aktuelne sudske prakse, punovažan je ugovor o zakupu koji je zaključilo fizičko lice kao vlasnik tuženog preduzeća, koje je taj ugovor naknadno odobrilo tako što je kao zakupac otpočelo sa korišćenjem zakupljenih poslovnih prostora, usled čega zakupodavcu duguje zakupninu, a sve ovo u smislu čl. 84. i 88. Zakona o obligacionim odnosima o zastupanju, odnosno o naknadnom odobravanju ugovora zaključenog od strane neovlašćenog lica. Prema pozitivnom Zakonu o preduzećima, na slične sporne situacije može se primeniti i član 6. koji nosi naslov „Prenos potraživanja i dugovanja“, a u kome je propisano da upisom preduzeća u registar prava i obaveze koje su stekli, odnosno preuzeli osnivači, prelaze na preduzeće bez saglasnosti

poverioca, a osnivači odgovaraju saglasno odredbama ugovora s trećim licem.

7. Pri tome sudovi će imati u vidu i da akreditiv predstavlja ugovor u funkciji pometa robe i usluga, jer služi najčešće za obezbeđenje isplate i isplatu kupoprodajne cene (kao u konkretnom slučaju) pa se po mišljenju Saveznog suda ne može prihvatiti stanovište sudova u pobijanim presudama da se na sporni odnos ne primenjuje trogodišnji rok zastarelosti iz člana 374. ZOO, već opšti desetogodišnji rok zastarelosti iz člana 371. ZOO. Takvo tumačenje nižih sudova u suprotnosti je sa ciljem zakona da se odnosi u poslovanju privrednih subjekata, pa i banaka, učine likvidnim u jednom relativno kraćem – trogodišnjem roku, jer to zahteva brzina privrednog poslovanja i sigurnost privredno-pravnog prometa, koji ne trpi dugotrajne sporne situacije. Ovaj sud ukazuje i na to da je Zakon o obligacionim odnosima podeljen u dva dela i to: Deo prvi pod nazivom „Osnovi obligacionih odnosa“ („Opšti deo“) i Deo drugi koji nosi naslov „Ugovori“ u kome je regulisan i akreditiv i to odredbama čl. 1072. do 1082. Dakle, dilemu koja postoji u pravnoj teoriji da li akreditiv predstavlja ugovor ili pravni posao sui generis rešio je sam zakon, svrstavši akreditiv među ugovore obligacionog prava. Zato se spor o pravnoj prirodi akreditiva, koji postoji u pravnoj teoriji, ne može prebacivati i u domen primene Zakona o obligacionim odnosima od strane sudova u rešavanju sporova, jer je zakonom jasno određeno da je akreditiv ugovor, pa nema mesta suprotnim tumačenjima. Zato se po mišljenju Saveznog suda na sporni odnos ima primeniti odredba člana 374. ZOO u kome je propisano da međusobna potraživanja pravnih lica iz ugovora o prometu robe i usluga, kao i potraživanja naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorima, zastarevaju za tri godine.

IZ RADA HAŠKOG TRIBUNALA

Mr Slobodan Stojanović
Advokat iz Beograda

MOGUĆNOSTI PRIMENE RIMSKOG STATUTA PRED TRIBUNALOM U HAGU

Mnogo je praznina u pravu koje se primenjuje pred Tribunalom u Hagu (ICTY). Posebno su izražene one koje se odnose na pojedine institucije opšteg dela međunarodnog krivičnog prava. No, 1. jula 2002. god. stupio je na snagu Statut Međunarodnog krivičnog suda (ICC), tzv. Rimski Statut koji sadrži odgovore na mnoga pitanja za koja nije bilo rešenja u pravu koje je primenjivao Tribunal. Jedno od značajnijih pitanja te vrste je pitanje subjektivnih elemenata međunarodnih krivičnih dela, odnosno, kako se to uobičajeno naziva u terminologiji Tribunala i anglosaksonskog pravnog sistema, mens rea elementat. U daljem tekstu dajemo integralni tekst podneska kojim je takvo pitanje nedavno pokrenuto pred Žalbenim Većem Tribunala u Hagu. Podnesak je predat 14. 8. 2003. od strane odbrane optuženog Zorana Žigića pod originalnim naslovom „Motion for application of the nenj Lanj before ICTY“. Odluka po istom još nije doneta. Ovo pitanje je od principijelnog značaja i po našem mišljenju vodi povoljnijoj poziciji svih koji odgovaraju pred tim Tribunalom. S druge strane, ovakav pristup može postati obrazac za druge praznine u pravu koje primenjuje Tribunal, što je razlog za dodatno razmišljanje Žalbenog veća prilikom odlučivanja o podnetom predlogu.

PREDLOG ZA PRIMENU NOVOG PRAVA PRED TRIBUNALOM U HAGU

Uvod

1. Actus non facit reum nisi mens sit rea – delo ne čini krivicu ukoliko nema krivice uma. Nijedna osuda se ne može doneti bez određivanja subjektivnog elementa zločina.

Šta više, to znači da se taj element ne može odrediti samo parcijalno ili u odnosu na neke, često marginalne i nesporne okolnosti, isti mora biti određen u odnosu na svaki bitni element zločina. Posebno, mora biti određen u odnosu na radnju izvršenja i posledice koje ta radnja prouzrokuje, što je ustvari najbitnije i suštinsko značenje mens rea. Objašnjenje u nekim presudama da je neki krivac bio svestan da je oko njega rat, kao jedini subjektivni element, je potpuno beskorisno. Šta više, isto je iritirajuće u situaciji gde je veoma diskutabilno da isti taj krivac ima ikakvo saznanje o posledicama koje su njegove radnje mogle prouzrokovati.

2. Statut Tribunala ne govori ništa u pogledu mens rea elementa. Skoro nijedna odredba čak ni implicitno ne govori o tome¹.

3. Praksa Tribunala takođe vrlo često čuti, što se može razumeti kao posledica lacunae u međunarodnom krivičnom pravu. Što je još gore, takva praksa je i različita čime se vređaju prava optuženih i neki od osnovnih principa prava. Tako, na primer, jedna od najranijih presuda Tribunala koja se ozbiljno bavila pitanjem mens rea, poziva se jedino na jedan komentar Dodatnog Protokola I uz Ženevske konvencije kao na izvor „prava“² i jedino u odnosu na delo predviđeno članom 2. Statuta. Uprkos ozbiljnom pristupu, zaključak je od male pomoći: potrebna je namera da se ubije ili nanese ozbiljna telesna povreda u bezobzirnom nepoštovanju ljudskog života³. Slučaj Tadić skoro ništa ne govori o mentalnom elementu⁴. Slučaj Jelisić ima sasvim drugi

1 Neki vrlo rudimentarni izuzetci se mogu naći u članu 2(a), (c), (f); članu 3(d); članu 4(2) i članu 7(3) Statuta Tribunala.

2 Čelebići, prvostepena presuda, paragraf 432.

3 Ibid., par. 449.

4 Vidi prvostepenu presudu, par 675 (odnosi se samo na saučesnike) i presudu Žalbenog veća, par 185 (odnosi se samo na zajednički zločinački poduhvat).

pristup⁵. Slučaj Kvočka, posebno slučaj Žigića, kao i mnogi drugi slučajevi, praktično ne kažu ništa o mens rea, i tako dalje.

4. Ovde, kao primer, postavljamo pitanje: koji mens rea je neophodan za osudu zbog ubistva? Da ponovimo, ne razmišljamo o sekundarnim i opštim elementima zločina, pitanje postavljamo u vezi mens rea koji se odnosi na konkretan akt (principalnog) učinioca i na posledicu koji je taj akt prouzrokovao. U pogledu ubistva, što je najvažnije, jedinstveni koncept mens rea u praksi Tribunala još nije razrađen. Koji je minimalni mens rea za zločin ubistva: da li je to namera, dolus eventualis, ili recklessness; i gde je to utvrđeno. Jedno je sigurno: ne postoji međunarodno ugovorno ili običajno pravo o tome, sve do momenta o kome ćemo govoriti u ovom podnesku.

5. Common law nudi prilično neodređena rešenja i ostavlja mnogo nerešenih pitanja. Na primer, može li reckless manslaughter (nehatno i neke druge vrste lakšeg ubistva, prim. prev.) biti prihvaćeno kao ubistvo (murder – teško ubistvo, prim. prev.) predviđeno Statutom Tribunala⁶; koji stepen rizika učiniočevog dela je dovoljan, itd.

6. Civil law (evropsko kontinentalni) pravni sistem zahteva *dolus directus tj. nameru ili barem dolus eventualis za zločine* koji su u jurisdikciji Tribunala. Ali, oskudna praksa Tribunala generalno prihvata rešenja iz common law sistema, uprkos činjenici da su u svetskim razmerama rešenja civil law univerzalniji koncept, kako je to rečeno i prihvaćeno od strane Pripremnog komiteta za Rimski Statut⁷.

7. Ukratko, Tribunal u Hagu nema zadovoljavajućeg rešenja u pogledu mens rea elementa.

⁵ Prvostepena presuda, paragrafi 35. i 63.

⁶ Zahvaljujući jasnoj formulaciji Statuta i konačno, principu *favor rei naš odgovor je jasno negativan.*

⁷ E. NJise: Model Draft Statute for the International Criminal Court Based on Preparatory Committee's Tedžt to the Diplomatic Conference, Rome, June 15 – July 17. 1998, Eres, 1998, str. 54.

DISKUSIJA

8. Naš stav je da barem od 1. jula 2002. postoji vrlo jasno međunarodno pravo u toj oblasti. Na taj dan, 139 država sveta je potpisalo a 66 ratifikovalo putem člana 30. Statuta Međunarodnog krivičnog suda⁸ (ICC) sledeće rešenje:

Mentalni element

1. Ukoliko nije drugačije predviđeno, određeno lice je odgovorno i podložno kažnjavanju zbog zločina iz jurisdikcije Suda samo ukoliko su materijalni elementi dela učinjeni sa namerom i znanjem.

2. Za potrebe ovog člana, lice ima nameru ukoliko:

- (a) u odnosu na ponašanje, to lice želi da se tako ponaša,
- (b) u odnosu na posledicu, to lice želi da prouzrokuje tu posledicu ili je svesno da će ona proisteći po redovnom toku događaja.

3. Za potrebe ovog člana „znanje“ znači svest o postojanju okolnosti ili da će se posledica dogoditi po redovnom toku događaja. „Zna“ i „znajući“ se formulišu u skladu sa tim.“

4. Budući da Tribunal u Hagu nije direktno vezan Statutom ICC, mora se voditi računa o nekoliko caveat⁹-a.

5. Kao prvo, prethodna definicija se odnosi na dela iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda. Stoga, sudska veća Tribunala mogu odstupiti od iste samo i gde god utvrde da je određeni zločin iz nadležnosti Tribunala različit od bilo kog zločina iz nadležnosti Međunarodnog krivičnog suda⁹. Imajući u vidu formulacije iz statuta Tribunala i Međunarodnog krivičnog suda izgleda da ovaj caveat ima samo teoretski značaj.

6. Drugi caveat je „Ukoliko nije drugačije predviđeno“ što znači da Tribunal može odstupiti kad god njegov Statut predviđa drugačije rešenje. Jedinu mogućnost ovde vidimo u članu 4(2) Statuta Tribunala.

⁸ Danas, 14 avgusta 2003, 139 država je potpisalo, a 91 država ratifikovala to rešenje. Poslednja koja je izvršila ratifikaciju je Gvineja dana 14. jula 2003.

⁹ Čak i takav zaključak izgleda nesiguran.

7. Konačno i najdiskutabilnije, iste reči „Ukoliko nije drugačije predviđeno“, ovoga puta u odnosu na odredbe Statuta ICC. Ovaj caveat treba da bude razrađen od strane sudskih veća. Tribunal tu nije vezan odgovarajućim odredbama Statuta ICC, ili je vezan kad god Statut Tribunala ne predstavlja nikakvu prepreku¹⁰.

8. Naš je stav da je rešenje predviđeno članom 30. Statuta ICC postalo međunarodno običajno¹¹, ili čak ugovorno pravo¹². Ako to još nije, onda je to sada generalni princip međunarodnog krivičnog prava. To je jedino rešenje koje sada postoji u međunarodnom pravu. Ako ni to nije, onda je to barem sveobuhvatno i preovladavajuće pravo međunarodne zajednice. U svakom slučaju, ovo rešenje je prihvatljivije nego ništa¹³ ili samo jedan komentar koji je bio osnova za presuđenje u slučaju Čelebići. Međunarodna zajednica je vrlo jasno izrazila svoju volju i svoj *opinio iuris i opinio necessitates u pogledu mens rea međunarodnih krivičnih dela*¹⁴.

9. Ukoliko postoji bilo kakva dilema u ovakvom stavu prema *mens rea, mora se primeniti princip favor rei*¹⁵.

10. Predloženo rešenje nije protivno Statutu Tribunala, naprotiv, ono je u punoj saglasnosti sa odredbama i duhom tog Statuta.

11. Navedena dva međunarodna sudska organa su u bliskom položaju. Osnivanje Međunarodnog krivičnog suda je bazirano na

¹⁰ Niti odredba člana 10. Statuta ICC nije prepreka.

¹¹ *Opinio iuris* ili *opinio necessitatis*.

¹² Ovde može biti od značaja i to da su u ovom momentu svi optuženi državljani država koje su obavezane Statutom ICC i da su svi navodni zločini učinjeni na teritorijama istih država.

¹³ „Ne postoji običajno pravilo koje generalno definiše razne kategorije *mens rea*“, A. Cassese: *International Criminal Law*, Oodžford University Press, 2003, str. 159.

¹⁴ Čak ni SAD nemaju ništa posebno protiv ove odredbe. Bilateralni sporazumi o imunitetu potpisani od strane SAD i nekih drugih država u stvari znače da učesnici u istim priznaju Statut ICC kao validan međunarodni akt čineći napore da izbegnu njegovu primenu na svoje građane.

¹⁵ Kao što je prihvaćen na primer u slučaju Krstić, prvostepena presuda, par. 522, ili u slučaju Akayesu pred prvostepenim većem Tribunala za Ruandu, ICTR-96-4-T, paragrafi 319, 501–502.

iskustvima Tribunala u Hagu i Tribunala za Ruandu. S druge strane, Tribunal u Hagu je već prihvatao neka rešenja iz Statuta ICC16. Šta više, ta rešenja je prihvatio pre nego što je Statut ICC stupio na snagu i to edž post facto bez pogodnosti za optužene.

12. Danas ili kasnije, moguće je, ili to možemo zamisliti, da u isto vreme Tribunal i Međunarodni krivični sud sude identične slučajeve i identične zločine. Ali sa različitim mens rea rešenjima mogu doći do različitih rešenja. Jedan od optuženih će ostati nevin, drugi će dobiti tešku kaznu za potpuno ista dela. To ne može biti pravda.

13. Može li „ICC mens rea“ biti prihvaćen edž post facto? Naravno, u našem slučaju to može. Naš je stav da ubistva E.B. i S.J.17, zločini zbog kojih je Žigić osuđen, ne mogu biti pripisani Žigiću ukoliko se ICC standardi mens rea primene. To zahteva ne samo primena principa favor rei¹⁸, nego i principa *nulum crimen sine lege (iure) ili barem sine lege certa*. Žigić nije bio svestan da njegovi udarci rukom ili nogom, ukoliko ih je uopšte bilo, vode smrti žrtve po redovnom toku događaja. U stvari, takvi akti po redovnom toku događaja skoro nikad ne vode smrti.

Nezavisno od druge argumentacije, ledž certum je per se najpovoljnija pozicija po bilo koje optuženo lice.

Zaključak

14. Ovo je odgovarajuća i pogodna prilika da se popuni velika praznina koju Tribunal ima u pogledu mens rea uslova. Šta više, ubeđeni smo da naša sugestija može predstavljati samo korak napred u razvoju međunarodnog krivičnog prava.

¹⁶ Vidi npr. slučaj Kunarac, presuda Žalbenog veća, par. 118, fusnota 147; slučaj Furundzija, prvostepena presuda, par. 216 i presuda Žalbenog veća, paragrafi 117. i 118.

¹⁷ Vidi paragrafe 617–625 prvostepene presude u slučaju Kvočka i dr.

¹⁸ Ovo je u saglasnosti sa generalnim principom (međunarodnog) krivičnog prava predviđenim članom 15(1) Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima od 1966, članom 75(4)(c) Dodatnog Protokola I na Ženevske konvencije, članom 6(2)(c) Dodatnog Protokola II na Ženevske konvencije i članom 24(2) Statuta ICC.

15. Imajući u vidu zamršenost, kao i principijelni značaj ovog pitanja, zadržavajući pravo na dalju razradu naših argumenata, odlučili smo da prezentujemo naš stav pre žalbenog pretresa sa namerom da time pružimo povoljniju poziciju Žalbenom veću i Tužilaštvu.

16. Žalbeno veće, naravno, može o ovom predlogu odmah odlučivati, ali naša je sugestija da to učini zajedno sa donošenjem presude po žalbi. U svakom slučaju, inherentno pravo je Žalbenog veća da o primeni novog prava rešava čak i *edž officio*.

17. Sa iznetih razloga, ova odbrana predlaže da se u konkretnom slučaju primeni *mens rea* onako kako je definisan članom 30. Statuta Međunarodnog krivičnog suda.

mr Slobodan Stojanović,
branilac optuženog Zorana Žigića

Rajna Andrić i Vladimir Šešlija
Advokati iz Beograda

SAVET ZA REFORMU PRAVOSUĐA – PREISPITIVANJE ULOGE I ZADATAKA

Odlukom Vlade Republike Srbije donetom u januaru prošle godine (Službeni glasnik 3/2002) obrazovan je Savet za reformu pravosuđa, kao stručno savetodavno telo same Vlade.

Za predsednika Saveta imenovan je ministar pravde i lokalne samouprave, a za članove najugledniji predstavnici sudstva, advokature, tužilaštva, fakulteta i drugih institucija.

Savetu je postavljen veoma odgovoran zadatak: analiza stanja u pravosuđu i njegova suštinska reforma. To je, realno, jedan od najvažnijih zadataka pred kojim se naša zemlja u ovom trenutku nalazi.

Ovakvom svojom odlukom Vlada je pokazala svoju demokratsku orijentaciju, stavljajući do znanja svoju želju da čuje glas eminentnih predstavnika pravne struke, da zatraži njihov savet i mišljenje, te da im, konačno i najvažnije, poveri inicijativu za izmenu postojećih i donošenje novih propisa u oblasti pravosuđa. Sa takvim početnim idejama Savet je započeo svoj rad početkom 2002. godine.

Savet je, tokom jedne i po godine svoga postojanja, održao desetak sednica, na kojima je raspravljano o najrazličitijim pita-

njima od značaja za pravosuđe. Ipak, najvažniji zadatak i posao Saveta u proteklom periodu odnosio se na pripremu i usvajanje Projekta strategije razvoja reforme pravosuđa u Srbiji.

Cilj tog projekta je priprema zakona, kao i odgovarajućih organizacionih i funkcionalnih modela, koji bi omogućili stvarnu nezavisnost sudija, sudova i pravosuđa uopšte, odnosno postojanje jedne pravno uređene države, kao i neophodnog atributa demokratije.

Nakon usvajanja ovog dokumenta od strane Saveta oktobra meseca 2002. godine, njegove komisije za ustavno, organizaciono i procesno pravo, odnosno za pravosudne profesije i odnos pravosuđa i građana, sačinile su, svaka za sebe, izveštaje sa analizom stanja u svakoj od ovih oblasti, sa predlozima za izmenu odgovarajućih propisa. Takvi radovi predstavljeni su javnosti krajem februara 2003. godine.

Međutim, uprkos ovim koracima i znatnom trudu koji su članovi uložili u rad ovog tela, čini se da se u poslednje vreme ukazuje potreba da Savet preispita svoju ulogu i realno sagleda mogućnost da odgovori postavljenim zadacima.

Naime, imajući u vidu postojeće stanje i rezultate aktivnosti Saveta i, uopšte, do sada načinjene promene u oblasti pravosuđa, postaje očigledno da Savet u proteklom periodu nije bio ni dovoljno aktivan, ni uticajan na Vladu. Ukratko, analizirajući odnos Vlade i Saveta, mora se uočiti određeni nedostatak suštinske saradnje.

Kao najočigledniji pokazatelj tog odnosa ukazuje se činjenica da su u nekoliko navrata određeni zakoni, bitni za ovu oblast, stavljeni u skupštinsku proceduru u potpunosti mimo Saveta, bez ikakvih obaveštenja ili konsultacija sa njegovim članovima.

U prvom navratu, to je učinjeno povodom izmene seta pravosudnih zakona koje je Skupština Srbije usvojila sredinom 2002. godine. Između ostalog, te izmene propisa su od strane znatnog dela stručne javnosti ocenjene kao korak unazad u reformi pravosuđa, pri čemu su neke od odredbi tih zakona, naknadno, od strane Ustavnog suda Srbije proglašene za neustavne. To je, u svakom slučaju, rezultat koji bi svaka Vlada trebalo da izbegava, jer, u krajnjoj instanci, erodira njen prestiž i stvara

pravnu nesigurnost. Takvi problemi mogli su biti izbegnuti da je Savet na vreme obavešten i konsultovan, što je upravo i sama suština njegovog postojanja.

Dalje, Vlada je, u vreme vanrednog stanja, inicirala određene izmene krivičnog zakonodavstva, ponovo bez obaveštavanja i konsultovanja Saveta. I te su izmene, u jednom delu, od strane stručne javnosti ocenjene kao protivustavne, što je i potvrđeno odlukom Ustavnog suda Srbije, odnosno kasnijom izmenom tih propisa.

Konačno, postupajući na isti način, Vlada je omogućila ulazak u skupštinsku proceduru predloga određenog broja bitnih zakona iz ove oblasti (o stečaju, o registraciji trgovačkih društava i drugih), a da te predloge nije uopšte predočila Savetu, niti ga o njima konsultovala.

Ovakva praksa, očigledno, u velikoj meri čini besmislenim rad Saveta i njegovih stalnih radnih tela (komisija) na usvojenom projektu strategije izmene ovih propisa. S tim u vezi, postavlja se pitanje motivacije njegovih članova da u taj rad ulože svoju energiju i uticaj koji imaju u stručnim krugovima, kao i, konačno, pitanje opravdanosti samog njegovog postojanja, koje se u takvim okolnostima pokazuje kao neefikasno i, na kraju krajeva, neopravdano i nepotrebno.

Neizbežno se nameće zaključak da bi zaista bila velika šteta ako bi Vlada propustila da iskoristi stručni potencijal, početni entuzijizam i lični ugled članova Saveta u borbi za celovitu i uspešnu reformu pravosuđa u Srbiji. To će se, međutim, desiti ukoliko Vlada ne prihvati suštinsku saradnju sa Save-
tom (koga je sama i osnovala), tražeći i saslušavši njegovo mišljenje u svakom pojedinačnom slučaju, i to ne samo o predlozima zakona koji se odnose na pravosuđe, već i o svim značajnijim problemima koji ga se tiču.

U protivnom, Savet za reformu pravosuđa ostaće samo puka deklaracija na papiru, savetodavno telo sa zanemarljivim rezultatima u praksi. Takav Savet očigledno ne može da ima ulogu koja mu je namenjena, niti da na pravi način odgovori svom zadatku.

*Miroslav Bojić, advokat
Potpredsednik Advokatske komore Srbije*

UTICAJ NA ADVOKATURU MERA I PROPISA DONETIH ZA VREME VANREDNOG STANJA

Reč potpredsednika Advokatske komore Srbije, adv. Miroslava Bojića iz Čačka, na DŽV Vidovdanskim susretima advokatskih komora Srbije 29. juna 2003. godine

Već punih 15 godina, Advokatska komora Srbije zajedno sa Adv. komorom Čačak a uz najveću pomoć advokata Kruševca, organizuje Vidovdanske susrete advokata Srbije. Ovo je dakle godina jednog malog jubileja pa Vas pozdravljam, u neku ruku i kao jedan od domaćina i osnivača ovih susreta.

Za proteklih 15 godina, advokatura je prošla kroz mnoge oluje, borila se sa veoma krupnim problemima, bivala prinuđena da neka svoja prava ali i elementarna demokratska prava građana ove zemlje, štiti veoma često i vaninstitucionalno. Bio je to period u kome smo u nekoliko navrata pribegavali obustavama rada kao metodama izražavanja najenergičnijeg protivljenja kršenju određenih ljudskih, demokratskih a tek na kraju svojih staleških prava. Pri tom se advokatura trudila, nadam se ne bezuspešno, da je politički i stranački vrtlozi ne ponesu i ne odnesu tamo gde joj nikada nije bilo mesto.

Možda će se neko danas zapitati koja je svrha i zašto na jednom ovakvom, jubilaranom, skupu advokata, kao temu obrađujemo rad naše asocijacije u uslovima vanrednog stanja koje je iza nas

i koje, možda, u ovom trenutku nije dovoljno aktuelno. Posle vanrednog stanja uvedenog zbog ratnih dejstava na prostoru naše zemlje, tokom 1999. godine, vanredno stanje iz koga smo pre samo dva meseca izašli, nas je sučelilo sa mnogim pojavama, propisima i dešavanjima o kojima nismo sanjali i za koje smo smatrali da mogu biti relikv nekadašnjih davno prošlih vremena. Zbog toga i smatram da je izuzetno značajno osvrnuti se na to, analizirati takve pojave i izvući iskustva koja će nam pomoći da se nikada više ne ponove neke stvari koje nas i te kako udaljavaju od ozbiljnog, demokratskog i uzornog pravnog sistema. Smatrao sam da današnji skup upravo zavređuje da ova tema još jednom bude predmet našeg razmišljanja tim pre što smo u tom periodu bili dovedeni u poziciju nemog posmatrača najdrastičnijih vidova kršenja ljudskih prava pod plaštom obračuna sa kriminalom.

Bilo je određenih kritika na račun advokatske komore da se u uslovima vanrednog stanja pasivno držala, ćutke prelazila preko hapšenja svojih kolega, donošenja propisa kojima se na najgrublji način ograničavaju prava građana–pritvorenih lica i na u istoriji redak slučaj tako drastičnog ograničavanja ili bolje reći potpunog eliminisanja uloge advokata. Bilo, ne povratilo se, a ožiljci takvih postupaka u budućnosti će predstavljati nešto o čemu će se u pravnoj teoriji i praksi zemalja koje drže do pravne tradicije govoriti kao nečemu što se ne sme raditi a čemu je, za čudo, pribegla zemlja koja upravo u to vreme biva primljena u Savet Evrope.

Ako je naša obazrivost u uslovima vanrednog stanja bila uslovljena nužnošću da se država, pa makar i po cenu kršenja određenih ljudskih prava i sloboda, obračuna sa mafijom te da je to podstaknuto zločinom bez presedana kojim je ovoj državi nareta neverovatna šteta, objektivno govoreći, nismo ni imali mogućnost da nešto više saznamo o dokazima koji su u takvim uslovima obezbeđivani i na osnovu kojih smo nemo mogli da pratimo i hapšenja advokata koji su se usudili da brane zločince, pritvaranje novinara, kažnjavanje medija, gromoglasno izricanje osuda i presuda od strane izvansudskih institucija, uticajnih pojedinaca i glasnogovornika pojedinih organa, licima koja su hapšena i kojima su za sve vreme tog policijskog pritvora uskraćena elementarna prava koja pritvorenom licu pripadaju. Nedostatak pravih, pouzdanih informacija u takvim uslovima,

učinio je da smo u uslovima vanrednog stanja možda morali da budemo čak i preterano oprezni i obazrivi. Kada se ove distance analiziramo sve ono što se dešavalo i što je kao posledica vanrednog stanja ostalo, moramo zaključiti da je udaren snažan šamar ne samo advokaturi već svim demokratskim i civilizacijskim tekovinama ovog društva a o sferi prava i domenu sloboda i prava građana da i ne govorimo.

Nisam siguran da je bilo koja iole ozbiljna zemlja, ma kakvi razlozi joj davali povoda za to, pribegla tromesečnom pritvoru u kome pritvorenik ne može da vidi advokata niti bilo kog člana njegove porodice. Mi smo naša iskustva obogatili i takvim pravnim rešenjima. Još manje sam siguran da postoji makar i jedna zemlja koja je pod pretnjom mogućnosti pritvora, svojim propisima primoravala advokata da organima gonjenja prezentira ono što je od klijenta saznao i što predstavlja najčuvaniju i najsvetiju profesionalnu tajnu. Mi smo nažalost bili pioniri i u tome.

Vanredno stanje nam je na veoma plastičan način stvorilo uverenje da organi zaduženi za otkrivanje krivičnih dela najbolje funkcionišu u uslovima nepostojanja advokata i nekontrolisanog pritvora nad kojim nema bilo kakvog nadzora. Da li je to pokazatelj sposobnosti ovih organa, nije prilika da govorimo. Savremeni, demokratski pravni sistemi podrazumevaju da organi otkrivanja krivičnih dela, moraju delovati i svoje funkcije obavljati u redovnim prilikama i uslovima. Za to nisu potrebna vanredna stanja i ograničavanja onih prava koja su definisana i priznavana i od najautoritarnijih režima. Sila i represija kao metodi borbe sa kriminalom u simbiozi sa eliminisanjem branioca kao učesnika u krivičnom postupku, ne mogu doneti ničega dobrog sistemu koji na tim postavkama zasniva borbu protiv kriminala. Negacija elementarnih ustavnih a potom i zakonskih prava predviđenih tek nedavno usvojenim Zakonom o krivičnom postupku, postali su temelj akcije obračuna sa kriminalom. Rasprostranjenost organizovanog kriminala ne može biti opravdanje za to.

Neverovatno je da se ovakve stvari dešavaju u vreme našeg ulaska u Savet Evrope a toj Evropi stremimo upravo zaklinjući se da su prava čoveka i građanina svetinja i preduslov postojanja demokratskog društva i jedne demokratske države koja hoće da što pre prevaziđe greške prošlog vremena.

Suočeni sa ovakvim vidovima onemogućavanja rada advokatima, ali i kršenjem elementarnih prava građana—prtvorenih lica, AKS se obratila i Međunarodnoj uniji advokata. Veoma odvažan korak je učinila Advokatska komora Beograda, a potom i ostale komore koje su taj korak sledile, kada je donela odluku o obustavi pružanja advokatskih usluga licima koji su pod takvim tretmanom bila. Ja neću ulaziti u to da li je odluka Ustavnog suda Srbije koji je posle samo tri dana od ove odluke, poništio sporne zakonske odredbe, trebalo da spreči jednu pravnu sramotu ovog društva koja bi nastala realizacijom odluke advokatske komore, neću se baviti ni time da li je takav naš zahtev predstavljao „kucanje na otvorena vrata“, ali je činjenica da je tek posle ovih energičnih koraka institucionalizovan postupak ukidanja ovakvih propisa.

Šta je posledica svega ovoga što se u proteklom periodu dešavalo? Ono što mi kao branioci ili punomoćnici svakodnevno vidimo, to je stanje nedopustivog straha u kome se svi nosioci pravosudnih funkcija danas nalaze. Sudska nezavisnost je postala kolateralna šteta vanrednog stanja. Politika je kroz novodonele propise, medijske nastupe visokih političkih funkcionera i na mnoge druge načine, stvorila strah koji će biti ogromna prepreka nezavisnom sudstvu. Slobodan i nezavisan sudija se ne sme nalaziti u situaciji da osluškuje bilo čiju političku volju, da prati bilo čije savete, stavove i intencije. Njegovu svetu knjigu ne mogu predstavljati novine ili televizija već ustav i zakoni po kojima sudi ali i elementarna pravna načela koja se na prvim godinama studija izučavaju a koja nam govore da se ni u jednoj pravnoj oblasti a posebno krivičnoj u kojoj ljudska prava i slobode predstavljaju svakovrsni prioritet, ne sme ni razmišljati o retroaktivnom sprovođenju zakona i konstrukcijama novih krivičnih dela koja će se primenjivati na učinioce mada takvih krivičnih dela ni zaprečenih sankcija nije bilo u vreme izvršenja inkriminisane radnje.

U zemljama sa priznatom pravnom tradicijom, još pre dva veka se govorilo o stalnosti sudijske funkcije kao preduslovu njegove nezavisnosti i nepristrasnosti. Stalno izabrani sudija će se tada osećati dovoljno hrabrim da se odupre i molbama i pretnjama, ma od kuda one poticale, da kazni svakog krivca, ma kako visok njegov položaj bio i da ne sluša nikada drugi glas osim glas svoje savesti. Nezavisnost sudije je nužno jemstvo pravde i čuvar građanske

slobode, bez nje nema ni slobode za ličnosti, ni sigurnosti za materijalne interese. Zbog toga sa pretnjama lustracijom se mora prekinuti, ona se mora konačno sprovesti a izabranim sudijama pokloniti poverenje i dati puna nezavisnost koja sa sobom nosi i hrabrost i sigurnost. Niko ne može poreći potrebu korenitih reformi u našem zakonodavstvu jer su pravni i ekonomski odnosi danas razvijeniji nego što su bili u vreme kada su ti zakoni sastavljeni. Međutim, veoma je problematičan nivo ozbiljnosti i sistematičnosti u njihovom donošenju pa se veoma često dešava da se u roku od dva meseca, po nekoliko puta menja određeni propis. To je ono što dodatno unosi pravnu nesigurnost i konfuziju.

Posledica vanrednog stanja jeste i čitav niz zakona donetih za vreme tog stanja kojima se na fundamentalan način udara na osnovne pravne, civilizacijske i demokratske tekovine. U uslovima vanrednog stanja je određeno na koji način će se menjati ustav, u istim tim uslovima je određeno ko će i kako birati tužioce, sudije...

U tim uslovima je određeno nešto čega smo se već dotakli a čega se svaka pravna država mora stideti – da lica lišena slobode tri meseca nemaju pravo na kontakt sa advokatom dok se istovremeno obezbeđuju dokazi i vodi postupak protiv tog lica. Ovakvo kršenje i ograničavanje prava uhapšenih lica rekao bih, postojalo je samo u vreme inkvizicije. Neću sada govoriti ni o Ustavu Republike Srbije koji u čl. 24. svakom građaninu jemči pravo na stručnu odbranu i pravo da njegovom saslušanju kod nadležnog organa prisustvuje branilac. Vanredno stanje je iza nas, na nama je da iz svega toga izvučemo pouke kako se sutra ne bismo stideli pred sobom i pred svetom.

Advokaturi pripada plemenit i uzvišen položaj u svakoj državi. Advokat je u sudu zaštitnik pravde, čuvar slobode i prava, u zakonodavnom telu zastupnik državnih interesa, u društvu predstavnik zakonitosti pa su našem redu, moderna zakonodavstva obezbedila položaj i ugled dostojan njegovog zadatka.

Zbog toga pojave na koje smo ukazali moramo osuditi, jer ne samo naši klijenti već i naša savest i profesionalizam nalažu da protiv takvih pojava, zarad budućnosti, dignemo svoj glas. To je i naša dužnost prema pozivu koji sa ponosom obavljamo i državi u kojoj živimo.

29. jun 2003. godine

ADVOKATSKA KOMORA POŽAREVCA U SOPSTVENIM PROSTORIJAMA

U 31. godini od svog osnivanja Advokatska komora Požarevca je izuzetnim zalaganjem članova Upravnog odbora, svih advokata i advokatskih pripravnika ove komore, uz nesebičnu pomoć Advokatske komore Srbije i Advokatske komore Beograda, konačno dobila sopstveni poslovni prostor.

Dana 4. oktobra 2003. godine, obavljeno je useljenje uz svečani čin osvećenja poslovnih prostorija u prisustvu mnogobrojnih uglednih gostiju i prijatelja ove advokatske komore.

Svečani čin osvećenja prostorija obavili su izaslanici Njegovog Preosveštenstva Episkopa Braničevskog gospodina dr Ignatija, protojerej Petar Belić i sveštenik Dejan Ivković.

Među uglednim zvaničnicima ovom svečanom skupu su prisustvovali pomoćnik ministra pravde Republike Srbije g-din Predrag Savić, predsednik AK Srbije i g-din Vladimir Šešlija, predsednik AK Beograd g-din Vojislav Nedić, predsednik AK Čačak g-din Dejan Mraković, član UO AK Vojvodine g-din Branislav Bjelica, načelnik Braničevskog okruga g-đa Anka Gogić-Mitić, predsednici Okružnih sudova u Smederevu g-din Slavoljub Nikolić i Požarevcu g-đa Milica Milosavljević, okružni tužioci iz Smedereva g-đa Nadica Cvetković i Požarevca g-din Dimitar Krstev, predsednici opštin-

skih sudova i opštinski javni tužioci sa teritorija opština koje pokriva AK Požarevac, predstavnici organa državne uprave kao i mnogobrojni prijatelji i poštovaoci Advokatske komore Požarevac.

U prigodnim svečarskim besedama, ocenjen je dosadašnji period rada i razvoja AK Požarevac, posebno je istican značaj sticanja sopstvenog prostora, koji bi trebalo da posluži svekolikom advokatskom esnafu na čast i dobrobit budućim generacijama advokata i advokatskih pripravnika koji će se baviti ovim časnim pozivom.

Tom prilikom je posebno ukazano da prisustvo nosilaca pravosudnih funkcija i drugih nosilaca funkcija iz domena državne uprave predstavlja značajnu podršku i napredak u odnosima prema advokatskoj profesiji. Ovakvim gestom se ruše predrasude o suprotstavljenosti ovih profesija, jer se zapravo radi o profesijama koje su međusobno uslovljene istovetnim ciljevima „poštovanja zakonitosti u funkciji zaštite sloboda, prava i jednakosti svih subjekata društva te razvoju modernih institucija demokratske države sa vladavinom prava, kao vrhovnim načelom“.

Sticanje sopstvenog krova, može biti dakako okarakterisano i kao htenje da se advokatura i u materijalnom smislu podigne na viši nivo, jer samo ekonomski solidna i nezavisna advokatura može ostati trajno autonomna institucija, nepokolebljiva u službi odbrane osnovnih ljudskih prava i sloboda.

Ovim povodom Upravni odbor AK Požarevca je odlučio da se za doprinos u rešavanju jednog ovako značajnog poduhvata prigodno zahvali zaslužnim ustanovama i pojedincima.

Za nesebičnu kolegijalnu pomoć pri realizaciji ovog poduhvata zahvalnice su dodeljene:

- Advokatskoj komori Srbije,
- Predsedniku AK Srbije g-dinu Vladimiru Šešliji,
- Advokatskoj komori Beograda i
- Predsedniku AK Beograda g-dinu Vojislavu Nediću

Za doprinos dosadašnjem radu u AK Požarevca, zahvalnice su dodeljene starijim uglednim advokatima ove komore i to:

- g-dinu Miladinu Jovanoviću adv. iz Smedereva,
- g-dinu Milošu Pešiću adv. iz Požarevca,
- g-dinu Milanu Pavloviću adv. iz Smedereva
- g-dinu Dragomiru-Bati Kojiću adv. iz Smedereva,
- g-dinu Dragoljubu Atanackoviću adv. iz Požarevca i
- g-dinu Radoju Cvetanoviću adv. iz Požarevca

Za ukazanu operativnu pomoć Upravnom odboru pri realizaciji ovog projekta zahvalnice su dodeljene advokatima AK Požarevca i to:

- g-dinu Slobodanu Cvetanoviću adv. iz Požarevca,
- g-dinu Goranu Petroviću adv. iz Požarevca i
- g-dinu Draganu Živkoviću adv. iz Požarevca

Zahvalnice je nagrađenima svečano uručio g-din Dragan Stanojlović, predsednik AK Požarevac, uz iskrene čestitke i zahvalnost na svemu što su učinili za dobrobit advokatske profesije.

Nadamo se da će budući hroničari 4. oktobar 2003. godine zabeležiti kao značajan datum u postojanju Advokatske komore Požarevca.

SUDSKA PRAKSA

*Pripremio: mr. N. Jovančević
Glavni i odgovorni urednik*

A) KRIVIČNO-MATERIJALNO PRAVO

1.

Samo vlasnik trofejnog oružja čini prekršaj iz člana 35. stav 3. Zakona o oružju i municiji Republike Srbije a ne krivično delo iz člana 33. istog zakona ako to oružje drži bez odobrenja nadležnog organa.

(Vrhovni sud Srbije, Kzz. br. 52/00 od 11. oktobra 2001)

B) KRIVIČNO-PROCESNO PRAVO

2.

Neobaveštavanjem javnog tužioca, branioca i organa starateljstva o sednici veća za maloletnike učinjena je bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 364. stav 2. ZKP.

(Vrhovni sud Srbije, Kžm. br. 56/01 od 11. decembra 2001)

3.

Sud ne donosi posebno rešenje u slučaju kada odbije predlog za obustavu izvršenja vaspitne mere.

Iz obrazloženja

Po nalaženju Vrhovnog suda, ako veće za maloletnike ostaje pri istoj vaspitnoj meri, jer nisu ispunjeni uslovi za njenu obustavu, što je ovde slučaj, ne treba da donosi i obrazlaže svoju odluku kroz pismeno uređeno i dostavljeno rešenje uz davanje mogućnosti prava na žalbu, jer budući da važeći institut revizibiliteta vaspitne mere /ovlašćenje suda da vaspitnu meru zameni ili obustavi

njeno izvršenje/ nije primenjen, nastavlja se obaveza daljeg izvršenja ranije izrečene vaspitne mere, odnosno, u konkretnom slučaju, vaspitne mere upućivanje u vaspitnu ustanovu prema M. A.

(Vrhovni sud Srbije, Kžm. 47/01 od 16. oktobra 2001)

4.

Ako optuženi učini krivično delo kao nevojno lice, pa kasnije stekne svojstvo vojnog lica, ta okolnost, sama po sebi, ne može dovesti do zasnivanja stvarne nadležnosti vojnog suda.

Iz obrazloženja

Optuženi je oglašen krivim zbog toga što je kao službeno lice – policajac MUP-a Srbije preduzeo radnje bliže opisane u izreci pobijane presude. Iz pomenutih navoda nesumnjivo proizilazi da se optuženom stavlja na teret da je učinio krivično delo pre nego što je dobio svojstvo vojnog lica. S druge strane, kada se ima u vidu osnovna odredba čl. 1. Zakona o vojnim sudovima da vojni sudovi kao redovni sudovi, sude za krivična dela koja učine vojna lica, tad se dolazi do nesumnjivog zaključka da je prvostepeni sud u konkretnom slučaju postupao suprotno ovoj osnovnoj odredbi, kao i odredbi čl. 9 st. 1. t. 1. istog zakona. Ovo zbog toga što je optuženi učinio krivično delo kao nevojno lice, a okolnost da je kasnije stekao svojstvo vojnog lica nema nikakvog uticaja po pitanju nadležnosti vojnog suda, jer je u svemu tome bitno da je krivično delo izvršio kao nevojno lice.

(Rešenje Vrhovnog vojnog suda II K br. 10/2001 od 24. januara 2001)

V) PRIVREDNO KAZNENO PRAVO

Holding kao pravno lice nije odgovoran za privredni prestup koji izvrši zavisno preduzeće kao njegova članica.

*(Presuda Višeg privrednog suda u Beogradu
Pkž. 363/01 od 1. avgusta 2001)*

5.

Privredni prestup učinjen je i u vreme kada je učinilac bio dužan da radi bez obzira kada je posledica nastupila.

(Presuda Višeg privrednog suda u Beogradu, Pkž. broj 241/01 od 6. juna 2001)

6.

Ako je posle izvršenja privrednog prestupa propis izmenjen tako da to delo nije više određeno kao privredni prestup, onda će se primeniti ovaj propis kao blaži za učinioca.

(Rešenje Višeg privrednog suda, Pkž. 868/200 od 18. januara 2001)

7.

U slučaju smrti odgovornog lica ne može se odbaciti optužni predlog s obzirom da to nije zakonski razlog koji isključuje gonjenje, već je to razlog za obustavu postupka.

(Rešenje Višeg privrednog suda u Beogradu, Pkž. broj 482/01 od 20. septembra 2001)

8.

U postupku prethodnog ispitivanja optužnog predloga predsednik veća ne može bez sprovedenih istražnih radnji da promeni označeno vreme izvršenja u optužbi i da na osnovu tako izmenjene ove odlučne činjenice nađe da je nastupila zastarelost gonjenja i da zatim odbaci optužni predlog.

(Rešenje Višeg privrednog suda u Beogradu, Pkž. broj 591/01 od 9. novembra 2001)

9.

Presuda se može odnositi samo na pravno lice koje je optuženo, pa ako tužilac u toku glavnog pretresa nađe da naziv pravnog lica nije tačan, onda može usmeno izmeniti optužni predlog ili predložiti prekid glavnog pretresa radi izmene ili pripremanja nove optužbe.

(Presuda Višeg privrednog suda, Pkž. 17/2001 od 16. februara 2001)

10.

Ako sud u toku glavnog pretresa ne ispita okrivljene o svakoj tački optužbe onda je povredio njihovo pravo odbrane, s obzirom da im nije omogućeno da iznesu svoju odbranu u pogledu jednog dela optužbe.

(Rešenje Višeg privrednog suda, Pkž. 687/00 od 1. novembra 2000)

11.

Pravo odbrane okrivljenog na glavnom pretresu nije povređeno iako mu prepis optužnog predloga nije dostavljen ako je optužni predlog pročitao u njegovom prisustvu i ako je okrivljeni izjavio

da je razumeo optužbu, a zatim mu omogućeno da se izjasni o optužbi i da iznese svoju odbranu.

Iz obrazloženja

Viši privredni sud je cenio navode žalbe branioca okrivljenih da je presuda zasnovana na bitnim povredama postupka iz člana 364. stav 2. u vezi sa članom 123. ZKP i članom 108. stav 3. ZOPP, jer okrivljenima nije dostavljen optužni predlog, te da je povređeno pravo odbrane, pa je našao da isti navod nije osnovan. Ovo stoga što je tačan navod žalbe da okrivljenima nije dostavljen optužni predlog, ali iz spisa predmeta zapisnika o glavnom pretresu održanog dana 15. februara 2001. godine i 27. februara 2001. godine se utvrđuje da su okrivljeni izjavili da su razumeli optužni predlog pa prema tome pravo odbrane okrivljenih nije povređeno te nema bitne povrede odredaba postupka iz člana 364. stav 2. ZKP u vezi sa članom 56. ZOPP.

Na osnovu člana 384. ZKP u vezi sa članom 56. ZOPP, valjalo je žalbu branioca okrivljenih odbiti kao neosnovanu i prvostepenu presudu potvrditi u pobijanom delu kako je to i odlučeno u izreci ove presude. U delu u kome nije pobijana žalbom ista presuda ostaje neizmenjena.

*(Rešenje Višeg privrednog suda u Beogradu,
Pkž. broj 390/01 od 12. jula 2001)*

G) OBLIGACIONO PRAVO

12.

Kad ispunjenje obaveze u određenom roku predstavlja bitan sastojak ugovora, pa dužnik ne ispuni obavezu u tom roku, ugovor se raskida po samom zakonu a eventualna sudska odluka o utvrđenju da je ugovor raskinut ima deklarativno, a ne konstitutivno dejstvo.

(Presuda Saveznog suda Gzs. br. 13/2001. od 5 jula 2001)

13.

Ugovor o poklonu može biti poništen i zbog mana u pogledu pobuda zbog kojih je zaključen. Motiv je nedopušten i kada je poklon učinjen da bi se supružnik zadržao u bračnoj zajednici.

Iz obrazloženja

Kod dobroćinih pravnih poslova, kakav je ugovor o poklonu, pobude iz kojih je ugovor zaključen ulaze u strukturu osnova. Prema čl. 53. st. 2. Zakona o obligacionim odnosima, ako je nedopuštena pobuda bitno uticala na odluku jednog ugovarača da zaključi ugovor i ako je to drugi ugovarač znao ili morao znati, ugovor će biti bez dejstva. Nižestepeni sudovi su nesumnjivo utvrdili da je tužilja učinila poklon tuženom da bi ga zadržala u bračnoj zajednici koja je bila posle 20 godina zajedničkog života, dovedena u pitanje. Ovakav motiv je protivan javnom poretku i dobrim običajima, jer se bračna vernost ne može obezbeđivati materijalnim dobrima, i zato su nižestepeni sudovi bili u pravu kada su u smislu čl. 51. st. 1. Zakona o obligacionim odnosima, poništili ugovor o poklonu. Utoliko pre, što se bračna zajednica stranaka posle učinjenog poklona raspala, što je samo pokazalo neodrživost motiva zbog kojeg je ugovor zaključen. Bez uticaja su navodi revizije da je motiv zaključenja ugovora „u volji koju su stranke ugovorom izrazile“. Volja, tačnije saglasnost volja o bitnim sastojcima ugovora je, prema čl. 26. Zakona o obligacionim odnosima, uslov nastanka ugovora. Motiv je pobuda zbog koje je taj ugovor zaključen. U reviziji se, dođue, navodi i to da je razlog poklona – dugogodišnji zajednički život stranaka. Ako bi se i uzelo da je to, a ne „kupovina“ vernosti, pobuda za zaključenje ugovora, motiv bi opet otpao iz strukture osnova, s obzirom da je zajednica života posle zaključenja ugovora prestala.

(Vrhovni sud Srbije, Rev. br. 393/99 od 24. marta 1999)

IN MEMORIAM

ADAM V. VASILJEVIĆ 1906–2003.

28. juna 2003. godine otišao je iz naših redova advokat u penziji Adam V. Vasiljević iz Čačka, svakako jedan od najstarijih ako ne i najstariji.

Njegov dug životni vek od punih 96 godina bio je prepun uspona i padova, srećno preživljenih dana ali mnogo više teškoća i nepravdi.

Pravne nauke studirao je u Bordou i Parizu da bi se vratio u zemlju i zaposlio se kao sudijski pripravnik 1929. godine u Velesu. Dalji tok službovanja je vrlo neobičan a posledica je upravo u nepokoravanju i suprotstavljanju režimima u kojima je bilo dosta nepoštenja i nepravde, a što je javno iskazivao i osuđivao. Zbog toga je interesantno istaći da je svaki put zbog nekih izbora, promene režima ili iz drugih razloga odbijanja poslušnosti nečasnim zahtevima, premeštan, te je nakon Velesa službovao u Bugojnu, zatim u Čačku, Babušnici, Jagodini, Prijepolju, ponovo u Jagodini, u Peći, Loznici, ponovo u Peći, opet u Loznici, Kragujevcu, Ohridu sve do rata 1941. god. Od juna 1941. godine postavljen je u Guči za starešinu suda, a sve do tada kao sudija ili državni tužilac. 1942. godine stupa u advokaturu ali se praksom za vreme rata praktično nije ni bavio, jer se zbog progona od okupatora sklanjao van Čačka u razna mesta.

U 1945. godini dolazi do suđenja kao neprijatelju naroda i osuđen je na 4 godine gubitka srpske nacionalne časti i građanske časti sa jednom godinom lakog prinudnog rada, mada krivica nije dokazana, a naprotiv bilo je dosta dokaza koji su demantovali svaku krivicu. Po izdržanoj kazni 1948. godine zapošljava se u preduzeću „Rudnik“ gde posle par meseci dobija otkaz bez ikakvog objašnjenja, da bi u avgustu 1949. godine opet bio uhapšen i

osuđen na tri meseca prinudnog rada, a krivica je bila što je nezaposlen. Kakva ironija!

Tek 1951. godine su mu vraćena građanska prava pa je tako mogao da radi kao advokat koji je poziv obavljao sve do 1969. godine do odlaska u penziju. Kao advokat pokazao je sve osobine vrsnog stručnjaka, posebno u materiji građanskog prava, što mu je bila specijalnost. Svakom predmetu je prilazio sa punim angažovanjem, maksimalno se zalažući da koristeći zakonska sredstva zaštiti svoga klijenta ili se pak izbori za njegova prava, uz dosledno poštovanje kodeksa profesionalne advokatske etike.

Težak je bio životni put našeg dragog kolege Adama, kako smo već istakli. Pored toga preživeo je brojne porodične tragedije – smrti najbližih, a svakako najdublja i neprebolna rana mu je ostala na srcu zbog preranog gubitka sina Vladana, izuzetnog naučnika u oblasti pravnih nauka, čestitog čoveka, plemenitog i dobrog sina. Vladan je mnogo dao ali se od njega još dosta očekivalo.

Otišao je sa ovoga sveta sa velikom ranom na srcu a i veoma nezadovoljan zbog toga što nisu ispravljene nepravde koje su učinjene prema njemu, iako je uporno insistirao na tome, dobijao obećanja ali je sve ostajalo na tome. Otišao je sa ovoga sveta punog nepravdi i kojim nije bio zadovoljan. Na onom svetu će naći valjda svoj mir i pravdu koja mu je ovde toliko nedostajala.

Neka se Bog smiluje njegovoj duši, neka mu je laka zemlja.

Ljubomir S. Mihailović, advokat u Čačku

*Pripremio: Vladimir Šešlija
Predsednik AK Srbije*

INFORMATIVNI BILTEN

• Broj 40 •

Septembar 2003.

SADRŽAJ

RAD UPRAVNOG ODBORA

13. sednica održana 05. 07. 2003.	84
14. sednica održana 30. 08. 2003.	85
15. sednica održana 27. 09. 2003.	86

RAD UPRAVNOG ODBORA

Od prethodnog broja Informativnog biltena 39. Upravni odbor AK Srbije je održao 3 sednice: 13. sednicu 05. 07. 2003, 14. sednicu 30. 08. 2003, 15. sednicu 27. 09. 2003.

13. sednica, održana 05. 07. 2003.

1.1. Ovoj sednici Upravnog odbora AK Srbije prisustvovali su predsednici advokatskih komora u Srbiji. Predložena tačka dnevnog reda: Razmatranje i utvrđivanje Nacrta zakona o advokaturi je odloženo za narednu sednicu uz dogovor da advokatske komore u Srbiji dostave primedbe na Nacrt zakona o advokaturi Advokatskoj komori Srbije do 31. 08. 2003.

1.2. Prva redovna Skupština Advokatske komore Srbije nije održana zbog nedostatka kvoruma. Upravni odbor je zaključio da se pozivi za ponovno sazivanje redovne Skupštine AK Srbije dostavljaju delegatima preko advokatskih komora u Srbiji.

1.3. Članovi Upravnog odbora AK Srbije i advokatske komore u Srbiji obavestene su o pozivu Akademije za evropsko pravo da se raspiše konkurs i izaberu advokati za edukaciju za braniocce pred Međunarodnim krivičnim sudom, koju organizuje ova Akademija. Upravni odbor je jednoglasno odlučio da se objavi javni oglas sa pozivom da se zainteresovani advokati prijave za ovo stručno usavršavanje. Upravni odbor je formirao Komisiju za sprovođenje ovog konkursa u sastavu: g. Vladimir Šešlija, predsednik AK Srbije i predsednik Komisije, g. Miroslav Bojić, potpredsednik AK Srbije i član Komisije i g. Zoran Živanović, sekretar Upravnog odbora i član Komisije. Poziv iz Akademije za evropsko pravo primljen je u AK Srbije 24. 06. 2003. U pozivu za učešće na konkursu za edukaciju advokata za braniocce pred Međunarodnim krivičnim sudom određen je kratak rok za prikupljanje prijave zainteresovanih advokata i izbor kandidata. Upravni odbor Advokatske komore Srbije je odlučio da se javni poziv zainteresovanim advokatima za učešće na konkursu za edukaciju za braniocce pred Međunarodnim krivičnim sudom objavi na njeb site-u AK Srbije i da se objavi oglas u dnevnom listu „Politika“ (oglas je objavljen 10. 07. 2003). Prema zahtevu organizatora rok za prijavu zainteresovanih kandidata je 15. 07. 2003. i AK Srbije je dužna da izbor kandidata izvrši i sve podatke dostavi Akademiji za evropsko pravo najkasnije do 30. 08. 2003. Sa kandidatima koji su se prijavili na konkurs za edukaciju za braniocce pred Međunarodnim krivičnim sudom Komisija je obavila razgovor 25. 08. 2003. Komisija Upravnog odbora za sprovođenje ovog konkursa je celokupnu konkursnu dokumentaciju dostavila 26. 08. 2003. Uniji advokatskih komora Saveta Evrope.

1.4. Upravni odbor AK Srbije je doneo više odluka u upravnom postupku po žalbama: g. Stanislava Životića, diplomiranog pravnika iz

Novog Sada, g. Velibora Mihajlovića, diplomiranog pravnika iz Negotina, mr. Radomira Gojovića, diplomiranog pravnika iz Beograda, g. Milutina Pešića, advokata u penziji iz Leskovca, g. Miodraga Vidojkovića, advokata iz Beograda.

1.5. Upravni odbor AK Srbije je razmatrao i više pitanja od značaja za rad i položaj advokature, kao i jedan broj pojedinačnih predloga i zahteva advokata članova AK Srbije.

14. sednica, održana 30. 08. 2003.

Ova sednica je posvećena razmatranju i utvrđivanju Nacrta zakona o advokaturi. Detaljnije informacije o radu Komisije i Upravnog odbora po ovom pitanju će biti date kroz naredno poglavlje ovog informativnog biltena.

Radi potpunijeg informisanja članova Advokatske komore Srbije u ovom broju Informativnog biltena dajemo kratak pregled aktivnosti Komisije i Upravnog odbora AK Srbije:

1. Komisija za izradu nacrta Zakona o advokaturi imenovana je 19. 10. 2002. na sednici Upravnog odbora AK Srbije u sastavu: adv. Zoran Živanović, sekretar Upravnog odbora AK Srbije i predsednik Komisije, adv. Svetozar Dobrosavljev, adv. Božidar Vukašinić, adv. Vojislav S. Nedić, adv. Branislav Glogonjac, adv. Jasmina M. Pavlović, adv. Vladimir Miljević, adv. Mileva Bogdanović, adv. Tatjana Šarac Kosovac, adv. Slobodan Bogdanović, adv. Zoran Lončar, članovi Komisije.

2. Komisija za izradu Nacrta zakona o advokaturi je održala 8 (osam) sastanaka.

3. Nacrti zakona o advokaturi dostavljeni su članovima Upravnog odbora i advokatskim komorama u Srbiji:

- 26. 04. 2003. na sednici Upravnog odbora AKS koja je održana u Novom Sadu,
- 19. 06. 2003. posle sednice Komisije
- uz pozive za sednicu Upravnog odbora koja je održana 05. 07. 2003.

4. Na sednicama Upravnog odbora AK Srbije ovo pitanje je razmatrano:

- 26. 04. 2003. (podeljen Nacrt zakona)
- 17. 05. 2003. poziv da se dostave primedbe
- 07. 06. 2003. na predlog AKV zaključeno da se održi još jedan sastanak Komisije
- 05. 07. 2003. da se odloži razmatranje Nacrta za posebnu sednicu Upravnog odbora u septembru 2003. i da se primedbe, predlozi i sugestije dostave do 31. 08. 2003.
- 30. 08. 2003. kada je na sednici Upravnog odbora razmatran Nacrt zakona, jedine primedbe dostavio je adv. Vladimir Miljević koje su i usvojene.

Nacrt zakona dostavljen Ministarstvu pravde 02. 09. 2003.

5. Sednica Upravnog odbora AK Srbije je zakazana nešto ranije od prvobitnog plana zbog poziva Ministarstva pravde Republike Srbije da Komora dostavi svoje predloge, primedbe i sugestije. Ministarstvo pravde je na sastanku koji je održan 11. 08. 2003. od predstavnika Advokatske komore Srbije, Beograda i Vojvodine tražilo da se model Zakona o advokaturi koji je sačinjen u Komori dostavi do 05. 09. 2003. Prema planiranim aktivnostima Ministarstva, Komisija koju će formirati Ministar dr Batić će sačiniti Nacrt zakona o advokaturi i dostaviti Sekretarijatu za zakonodavstvo. Po okončanju postupka u Sekretarijatu za zakonodavstvo Nacrt zakona o advokaturi će biti razmatran na sednici Vlade Republike Srbije. Nacrt zakona o advokaturi koji bude usvojen na sednici Vlade Republike Srbije biće stavljen na javnu diskusiju u trajanju od 15 (petnaest) dana. U toku javne diskusije advokatske komore u Srbiji, advokati i zainteresovana stručna javnost biće u mogućnosti da daju primedbe, predloge i sugestije ovlašćenom predlagачu zakona.

6. U Komisiji Ministarstva pravde advokaturu će predstavljati: AK Srbije adv. Zoran Živanović, AK Beograda adv. Branislav Glogonjac i AK Vojvodine adv. Svetozar Dobrosavljev.

Po završetku javne diskusije Vlada Republike Srbije će utvrditi predlog zakona i dostaviti Narodnoj Skupštini Republike Srbije na dalji postupak.

15. sednica, održana 27. 09. 2003.

Sednici Upravnog odbora AK Srbije pristupili su i predložili dopunu dnevnog reda adv. Zoran Ateljević, adv. Miodrag Gligorijević, adv. Nikola Đugumović, adv. Zoran Stojković. Dopuna dnevnog reda predložena je povodom podizanja optužnice protiv trojice advokata članova Advokatske komore Beograda kojima je stavljeno na teret krivično delo zločinačkog udruživanja iz člana 227. st. 2. u vezi st. 1. KZ Republike Srbije. Imenovani advokati su predložili da Advokatska komora Srbije zauzme stav povodom ove optužnice, jer su mišljenja da advokati ne smeju da snose posledice zbog istupanja u sredstvima javnog informisanja ili u sudskom postupku radi odbrane klijenta.

Nakon sveobuhvatne diskusije članovi Upravnog odbora AK Srbije su većinom glasova odlučili da se objavi javno saopštenje kojim će biti izneti obrazloženi stavovi ove Komore. U nastavku dajemo integralni tekst saopštenja:

„UPRAVNI ODBOR ADVOKATSKE KOMORE SRBIJE“ na sednici održanoj 27. septembra 2003. razmatrao je deo optužnice Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu podignute kod Okružnog suda u Beogradu koji se odnosi na optuženje advokata Miodraga Gligorijevića, Nikole Đugumovića i Slobodana Milivojevića zbog krivičnog dela zločinačkog udruživanja.

Upravni odbor je zaključio da optuženje advokata za zločinačko udruživanje samo zbog istupanja u medijima i pred sudom, kojom prilikom su kao branioci iznosili svoje stavove o neosnovanosti optužbi protiv svojih klijenata, ni u kom slučaju ne sme biti predmet krivičnog gonjenja, a posebno optužbi za zločinačko udruživanje sa svojim klijentima.

Ovakvim postupkom grubo su pogaženi svi međunarodno priznati standardi u odbrani ljudskih prava, a posebno prava na odbranu.

Osmi kongres Ujedinjenih Nacija o kriminalnoj prevenciji i tretmanu prestupnika održan u Havani od 27. avgusta do 7. septembra 1990. usvojio je Opšte principe o ulozi advokata. Članom 16. istog akta države su obavezne da advokatima omoguće obavljanje svojih dužnosti bez zastrašivanja, prepreka, uznemiravanja ili neprikladnog ometanja. Istom odredbom države su obavezane da advokate zbog vršenja njihovih profesionalnih dužnosti neće izlagati progonu, administrativnim, ekonomskim ili drugim sankcijama, ako svoje dužnosti obavljaju u okviru važećih profesionalnih standarda.

Savet Evrope je preko Saveta Ministara uputio Preporuku 56/2000 državama članicama o slobodi obavljanja advokatske profesije. Prema opštim principima sadržanim u ovom aktu države članice treba da preduzmu sve neophodne mere kako bi poštovale, štatile i unapredile slobodno obavljanje advokatske profesije bez diskriminacije i bez neprikladnog ometanja državnih organa ili javnog mnjenja, posebno u svetlu relevantnih odredaba Evropske konvencije o ljudskim pravima. Prema tač. 4. advokati ne treba da trpe sankcije ili pritisak ili pretnje sankcijama ili pritiskom kada rade u saglasnosti sa svojim profesionalnim standardima.

Optužnica koja je podignuta u delu koji se odnosi na imenovane advokate po oceni Upravnog odbora Advokatske komore Srbije upravo predstavlja grubo kršenje obaveza koje naša zemlja ima kao članica Ujedinjenih Nacija i Saveta Evrope. Ova optužnica predstavlja akt opšteg zastrašivanja advokata da u medijima i pred sudovima više vode računa o interesima optužbe nego o odbrani svojih klijenata, kako bi i sami izbegli krivičnu odgovornost.

Imajući u vidu i ostale okolnosti vezane za ovaj slučaj, a posebno način i dužinu zadržavanja odnosno pritvora prema optuženim advokata, Upravni odbor Advokatske komore Srbije je doneo:

ODLUKU

Da Advokatska komora Srbije sa ovim stavom upozna javnost javnim saopštenjem;

Da Advokatska komora Srbije o prednjem obavesti domaće i inostrane organe i organizacije zadužene za zaštitu ljudskih prava sa pozivom da utiče na državne organe Republike Srbije da poštuju međunarodne standarde u zaštiti ljudskih prava, a posebno prava odbrane;

Da Advokatska komora Srbije o prednjem obavesti međunarodne profesionalne asocijacije (Međunarodnu uniju advokata, Evropsku uniju advokata, Balkansku uniju advokata, Advokate bez granica i dr.) sa apelom da svojom profesionalnom solidarnošću daju svoj doprinos zaštiti advokatske profesije u Republici Srbiji;

Da će Advokatska komora Srbije zahtevati od nadležnih organa da preko ovlašćenog predstavnika prati tok suđenja po ovoj optužnici .

* * *

U nastavku sednice adv. Živanović i adv. Glogonjac su informisali Upravni odbor AK Srbije o sastancima Komisije Ministarstva pravde za izradu Nacrta zakona o advokaturi.

* * *

G. Šešlija, predsednik AK Srbije informisao je članove Upravnog odbora o radu Visokog saveta pravosuđa. Visoki savet pravosuđa je razmatrao aktivnosti oko početka primene Zakona o uređenju sudova i Zakona o sudijama čije se odredbe primenjuju od 01. 01. 2004. Predlog g. Šešlije da se odloži rok za primenu odredbi ovih zakona, u cilju obezbeđivanja neophodnih uslova u tehničkom i organizacionom smislu za početak rada ovih sudova, nije prihvaćen.

* * *

G-đa Jasmina Pavlović, član Upravnog odbora AK Srbije informisala je Upravni odbor o aktivnostima AK Srbije i AK Beograda povodom potraživanja advokata po osnovu službenih odbrana. U skladu sa zaključcima Upravnog odbora AK Srbije i zahtevom Ministarstva finansija i ekonomije, Komisija za poreze i doprinose AK Srbije i Komisija AK Beograda dostavile su pregled potraživanja advokata iz advokatskih komora u Srbiji i Beograda, koji su podatke dostavili advokatskim komorama po osnovu službenih odbrana u krivičnom postupku pred nadležnim sudovima i u pretkrivičnim postupcima pred MUP-om. Polazeći od do sada realizovanih dogovora sa Ministarstvom finansija i ekonomije i Ministarstvom pravde i stava Ministarstva unutrašnjih poslova povodom ovih pitanja, predložila je da se nakon sastanka sa Ministarstvom finansija i ekonomije, zauzme konačan stav po ovom pitanju.

Upravni odbor je jednoglasno zaključio da se obrati Vrhovnom sudu Srbije sa zahtevom da se na Opštoj sednici Vrhovnog suda zauzme stav u pogledu troškova službenih odbrana u pretkrivičnom postupku – odnosno, da se u roku od 10 dana donese tumačenje: ko je obveznik plaćanja troškova službenih odbrana u pretkrivičnom postupku. Po dobijanju odgovora Vrhovnog suda Srbije, Upravni odbor AK Srbije će razmotriti daljnje aktivnosti Komore povodom naplate potraživanja advokata za službene odbrane u pretkrivičnom postupku. Svi članovi AK Srbije će biti blagovremeno obavешteni o merama koje će biti preduzete po ovom pitanju putem Informativnog biltena i preko advokatskih komora u Srbiji.

* * *

Akademija za evropsko pravo obavestila je Advokatsku komoru Srbije da su na konkursu za edukaciju branilaca za postupanje pred Međunarodnim krivičnim sudom izabrani advokati Tomislav Višnjić i Dragoljub Đorđević iz Beograda.

* * *

U upravnom postupku kao drugostepeni organ Upravni odbor AK Srbije je odlučio po žalbama: g. Miroslava Nikolića, diplomiranog pravnik iz Prokuplja, g-đe Smiljane Manasijević, advokata iz Surdulice, g. Slobodana Đurđevića, advokata u Boru.

Upravni odbor je doneo i odluku po predlogu za ponavljanje postupka Stanislava Životića, diplomiranog pravnik iz Novog Sada i informisan je o odlukama Vrhovnog suda Srbije u upravnompravnoj stvari g. Dragana Dašića, advokata u Subotici i g. Zorana Ristića, advokata u Beogradu.

* * *

Razmatrajući zahtev AK Zaječara Upravni odbor AK Srbije je doneo odluku o odobravanju novčane pozajmice radi kupovine poslovnog prostora za potrebe ove Komore.

* * *

Ministarstvo pravde Republike Srbije obavestilo je Advokatsku komoru Srbije da advokati koji su upisani u imenike advokata neke od advokatskih komora u Srbiji mogu da se pojavljuju pred sudovima Republike Gruzije u svojstvu advokata.

* * *

Povodom odlaska u penziju g. Ljubomira Mihailovića, advokata u Čačku, predsednika AK Srbije u periodu 1986 –1988 i predsednika AK Čačka u više saziva Upravni odbor AK Srbije je odao posebno priznanje g. Mihailoviću za doprinos u razvoju i unapređenju advokature. U ime AK Srbije g. Šešlija, predsednik AK Srbije je biranim rečima pozdravio g. Mihailovića koji je prisustvovao sednici Upravnog odbora. U ime Advokatske komore Čačka od g. Mihailovića se oprostio g. Miroslav Bojić, potpredsednik AK Srbije i advokat u Čačku. Po završetku sednice u prijatnoj atmosferi druženja sa g. Mihailovićem članovi Upravnog odbora AK Srbije su razmenili iskustva i mišljenje o trenutnim aktivnostima u AK Srbije.

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

Dečanska 13, 11000 Beograd, Srbija i Crna Gora,
Telefoni: +381 11 32-39-805, +381 11 32-39-876, +381 11 32-39-072
Fadž: +381 11 32-37-082 e-mail: komora^aeunet.yu

Broj: 548/03

Datum: 13. 10. 2003.

USTAVNI SUD REPUBLIKE SRBIJE, BEOGRAD

Na osnovu čl. 20. i 21. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom i pravnom dejstvu njegovih odluka („Sl. glasnik RS“ 32/91) i odluke Upravnog odbora Advokatske komore Srbije od 11. oktobra 2003. podnosim sledeći:

PREDLOG

Za ocenu ustavnosti odredbe čl. 11. st. 2. i 3. Zakona o sudijama („Sl. glasniku RS“, br. 63/01, 42/02, 60/02, 17/03 i 27/03)

Obrazloženje

Članom 11. st. 2. i 3. Zakona o sudijama propisano je :

„Izuzetno, ako sud bude ukinut ili ako nadležnost suda, u celini ili znatnim delom bude prenetna na drugi sud, sudija nastavlja dužnost u sudu koji je nadležnost preuzeo.

O tome u kojem sudu sudija nastavlja dužnost odlučuje Visoki savet pravosuđa.“

Član 73. st. 1. tač. 10. Ustava Republike Srbije propisano je da Narodna skupština, pored ostalog bira i razrešava predsednika i sudije Ustavnog suda, Vrhovnog suda i drugih sudova.

Pomenutom odredbom Zakona o sudijama daje se mogućnost da sudije nižih sudova, zbog promene sudske nadležnosti i osnivanja novih sudova, budu raspoređeni na rad u više sudove aktom Visokog saveta pravosuđa bez izbora u taj sud od strane Narodne Skupštine i bez sprovođenja izbornog postupka propisanog zakonom.

Pored toga član 35. st. 2. Ustava Republike Srbije propisuje :

„Jamči se sloboda rada, slobodan izbor zanimanja i zaposlenja i učešće u upravljanju. Svakome je, pod jednakim uslovima, dostupno radno mesto i funkcija.“

Osporena odredba daje mogućnost da funkcija sudije u višim i novoformiranim sudovima bude dostupna samo sudijama nižih sudova, a ne i ostalim građanima koji ispunjavaju zakonom propisane uslove, obzirom da aktom Visokog saveta pravosuđa, bez prethodnog javnog konkursa, sudije nižih sudova se raspoređuju da nastave rad u višem sudu.

Kako je advokatura profesionalno tesno povezana i životno zainteresovana za pravilan i efikasan rad pravosuđa, a osporena odredba to bitno ugrožava, Upravni odbor Advokatske komore Srbije je odlučio da pokrene postupak za ispitivanje njene ustavnosti.

Imajući u vidu da odredbe člana 85. Zakona o uređenju sudova propisuju da odredbe čl. 21. do 28. ovog Zakona koje uređuju novu nadležnost sudova i uspostavljanje novih sudova, stupaju na snagu 1. 1. 2004, postoji mogućnost da se raspoređivanje sudija u više sudove izvrši pre donošenja odluke Ustavnog suda Srbije po ovom predlogu.

Zato Upravni odbor Advokatske komore Srbije nalazeći da su ispunjeni uslovi iz čl. 42. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom i pravnom dejstvu njegovih odluka, te predlaže da Ustavni sud do donošenja konačne odluke obustavi izvršenje svih pojedinačnih akata ili radnje iz čl. 11. st. 2. i 3. Zakona o sudijama koji se odnose na nastavljanje dužnosti sudija u višim sudovima od onih za koje su izabrani.

Upravni odbor Advokatske komore Srbije predlaže da Ustavni sud Srbije utvrdi svojom odlukom da odredbe čl. 11. st. 2. i 3. Zakona o sudijama nisu saglasne sa Ustavom Republike Srbije.

PREDSEDNIK
ADVOKATSKE KOMORE SRBIJE
Vladimir Šešlija, advokat

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

Dečanska 13, 11000 Beograd, Srbija i Crna Gora,
Telefoni: +381 11 32-39-805, +381 11 32-39-876, +381 11 32-39-072
Fadž: +381 11 32-37-082 e-mail: komora@eunet.yu

Broj: 542-1/03

Datum: 13. 10. 2003.

UPRAVNI ODBOR ADVOKATSKE KOMORE SRBIJE na sednici održanoj 11. oktobra 2003. razmatrao je promene sudske nadležnosti i uspostavljanje novih sudova, Upravnog i apelacionih, zakonom predviđene da stupe na snagu počev od 1. januara 2004.

Upravni odbor je zaključio da je preostalih dva i po meseca nedovoljan rok za prenošenje nadležnosti, a posebno za zakonom propisani postupak izbora sudija novoosnovanih sudova kao i okružnih sudova čija se nadležnost znatno proširuje.

Advokatura, životno zainteresovana za efikasno i pravilno funkcionisanje pravosudne vlasti, insistira da se postupak izbora sudija u više sudove sprovede na zakonom propisani način kroz javni konkurs i izbornu proceduru uz primenu odredaba Zakona o lustraciji koji propisuje obavezan prethodni postupak za sve kandidate koji se biraju za sudije.

Upravni odbor Advokatske komore Srbije razmatrao je i odredbu čl. 11. st. 2. Zakona o sudijama kojom je propisano da izuzetno, ako sud bude ukinut ili ako nadležnost suda, u celini ili znatnim delom bude prenet na drugi sud, sudija nastavlja dužnost u sudu koji je nadležnost preuzeo o čemu odlučuje Visoki savet pravosuđa, nalazeći da se ova odredba ne može i ne sme primeniti na sudije koji bi nastavili rad u višem sudu od onoga za koji su izabrani.

Ovo stoga što bi kroz ovakav postupak moglo doći do prostog premeštaja velikog broja sudija opštinskih sudova u okružne sudove i iz okružnih sudova u apelacione sudove, mimo konkursnog i lustracionog postupka, što ne bi bilo saglasno postojećim ustavnim odredbama. Naime, čl. 73. st. 1. tač. 10. Ustava Republike Srbije izričito propisuje da Narodna skupština bira i razrešava predsednika i sudije Ustavnog suda, Vrhovnog suda i drugih sudova. Stoga je Upravni odbor Advokatske komore Srbije doneo :

ODLUKU

Da pokrene postupak pred Ustavnim sudom Srbije za ispitivanje ustavnosti čl. 11. Zakona o sudijama i zatraži donošenje privremene mere kojom će se obustaviti od primene ova zakonska odredba do donošenja odluke Ustavnog suda Srbije.

Da predloži Vladi Republike Srbije da se odredba čl. 85. Zakona o uređenju sudova izmeni tako što će umesto 1. 1. 2004. stupiti na snagu 1. 7. 2004.

Da od nadležnih državnih organa traži da se postupak izbora sudija Upravnog suda, okružnih i apelacionih sudova, sprovede raspisivanjem javnog konkursa i sprovođenjem izbornog i lustracionog postupka na način propisan zakonom.

PREDSIEDNIK
ADVOKATSKE KOMORE SRBIJE
Vladimir Šešlija, advokat

ADVOKATSKA KOMORA SRBIJE

Dečanska 13, 11000 Beograd, Srbija i Crna Gora,
Telefoni: +381 11 32-39-805, +381 11 32-39-876, +381 11 32-39-072
Fadž: +381 11 32-37-082 e-mail: komora@eunet.yu

Broj: 542-2/03

Datum: 13. 10. 2003.

VLADA REPUBLIKE SRBIJE

G. ZORAN ŽIVKOVIĆ, predsednik Vlade

Nemanjina 1, Beograd

Poštovani gospodine Predsedniče Vlade,

Upravni odbor Advokatske komore Srbije je na sednici održanoj 11. 10. 2003. razmatrao izveštaj o radu Visokog saveta pravosuđa i pitanja vezana za primenu odredbi Zakona o uređenju sudova u delu koji se odnosi na izbor sudija, promene sudske nadležnosti i uspostavljanje novih sudova: upravnog i apelacionih sudova. Prema važećim odredbama Zakona o uređenju sudova predviđeno je da se odredbe zakona u ovom delu primenjuju od 01. 01. 2004. te da se i sve organizacione pripreme, uključivši i izbor sudija ovih sudova moraju okončati do 31. 12. 2003.

Upravni odbor je zaključio da preostalih dva i po meseca su nedovoljan rok za prenošenje nadležnosti, a posebno za zakonom propisani postupak izbora sudija novoosnovanih sudova, kao i okružnih sudova čija se nadležnost znatno proširuje.

Advokatura je životno zainteresovana za efikasno i pravilno funkcionisanje pravosudne vlasti, pa insistira da se postupak izbora sudija u više sudove sprovede na zakonom propisani način, kroz javni konkurs i izbornu proceduru, a posebno uz primenu odredaba Zakona o lustraciji koji propisuje obavezan prethodni postupak za sve kandidate koji se biraju za sudije.

Predlažemo Vladi Republike Srbije da Narodnoj skupštini Republike Srbije predloži da se odredbe člana 85. Zakona o uređenju sudova izmene tako što će umesto 01. 01. 2004. stupiti na snagu 01. 07. 2004. Produžetak roka predlažemo sa ciljem da se sve neophodne pripreme radnje za početak rada novih sudova (kako radnje vezane za izbor sudija, tako i organizacione pripreme vezane za prenos nadležnosti i pripremu radnih prostorija) obave u roku i u skladu sa važećim propisima.

S poštovanjem,

PREDSEDNIK

ADVOKATSKE KOMORE SRBIJE

Vladimir Šešlija, advokat

PRILOG ČASOPISU

NACRT ZAKONA O ADVOKATURI

I. OPŠTE ODREDBE

Predmet zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuje se advokatura, uslovi za njeno obavljanje, način i oblici organizacije rada advokata, zajedničkih advokatskih kancelarija, advokatskih or-
tačkih društava i advokatskih pripravnika, organizacija i način rada advokatskih
komora, javna ovlašćenja koja im se poveravaju, način njihovog obavljanja i kontrola
zakonitosti pojedinačnih akata advokatskih komora, prava, obaveze i odgovornosti
advokata, advokatski ispit i materijalno poslovanje advokatskih komora.

Advokatura

Član 2.

Advokatura je nezavisno i samostalno zanimanje javnog poretka ustanovljeno
radi pružanja pravne pomoći domaćim i inostranim, pravnim i fizičkim licima,
koje obavljaju advokati upisani u imenik advokatske komore, samostalno, u zajednič-
koj advokatskoj kancelariji ili advokatskom orračkom društvu.

Pravna pomoć

Član 3.

Pravna pomoć obuhvata:

- 1) davanje usmenih i pismenih pravnih saveta i mišljenja i pravni konsalting ;
- 2) sastavljanje tužbi, žalbi, molbi, predstavki i drugih podnesaka;
- 3) sastavljanje ugovora, zaveštanja, izjava, opštih i pojedinačnih akata i dru-
gih isprava;
- 4) zastupanje i odbranu fizičkih i pravnih lica pred domaćim, inostranim i
međunarodnim, sudovima, državnim organima, tribunalima, arbitražama, pravnim
i fizičkim licima, na licitacijama, tenderima i aukcijama
- 5) zastupanje domaćih i stranih fizičkih i pravnih lica u njihovim pravnim
poslovima, prikupljanju ponuda, vođenju pregovora, zaključivanju ugovora i poravna-
nja, prijemu i isplati novca i davanju izjava i otkaza.
- 6) obavljanje drugih poslova pravne pomoći u ime i za račun domaćeg ili ino-
stranog fizičkog ili pravnog lica, na osnovu kojih se ostvaruju prava ili štite
slobode ili drugi interesi.

Pružanja pravne pomoći

Član 4.

Pravnu pomoć pruža samo advokatura.

Advokatura pruža sve vidove pravne pomoći.

Pojedine oblike pravne pomoći pravnim licima mogu pružati diplomirani pravnici koji sa njima imaju zaključen ugovor o radu.

Poslove zastupanja pred sudom može obavljati samo advokat.

Način pružanja pravne pomoći državi, njenim organima i organima teritorijalne i lokalne samouprave uređuje se posebnim zakonom.

Pojedine oblike pravne pomoći pružaju javni beležnici i ombudsman u skladu sa posebnim zakonom.

II. USLOVI ZA BAVLJENJE ADVOKATUROM

A) ADVOKATI

Sticanje prava na advokaturu

Član 5.

Pravo na bavljenje advokaturom stiče se upisom u Imenik advokata.

Pravo upisa u Imenik advokata ima kandidat koji ispunjava sledeće uslove:

1) da ima diplomu pravnog fakulteta stečenu u Republici Srbiji ili Republici Crnoj Gori ili diplomu pravnog fakulteta stečenu u drugoj državi nostrifikovanu po važećim propisima;

2) da je položio pravosudni i advokatski ispit u Republici Srbiji ili Republici Crnoj Gori ;

3) da je državljanin Republike Srbije ili Republike Crne Gore;

4) da ima potpunu poslovnu sposobnost;

5) da se protiv njega ne vodi krivični postupak za krivično delo koje bi ga činilo nedostojnim poverenja za bavljenje advokaturom;

6) da nije u radnom odnosu;

7) da nema drugu registrovanu delatnost (odn. da je direktor preduzeća ili osnivač STR, SUR ili SZR);

8) da nije osuđivan za krivično delo koje ga čini nedostojnim za bavljenje advokaturom;

9) da je dostojno poverenja za obavljanje advokaturom. Smatra se da nije dostojno poverenja za bavljenje advokaturom lice iz čijeg se ponašanja u obavljanju ranije profesionalne delatnosti ili drugih postupaka može zaključiti da neće savesno obavljati advokaturu i čuvati njen ugled. Dostojnost poverenja za obavljanje advokature utvrđuje se u skladu sa opšte prihvaćenim moralnim normama i kodeksom profesionalne etike advokata;

10) da plati propisanu upisninu;

11) da pruži dokaz o sedištu svoje advokatske kancelarije;

12) da obezbedi odgovarajući kancelarijski prostor;

13) da je osiguran od profesionalne odgovornosti;

14) da položi advokatsku zakletvu.

Sa diplomom pravnog fakulteta i uverenjem o položenom pravosudnom ispitu stečenim u Republici Srbiji ili Republici Crnoj Gori izjednačene su diplome pravnih fakulteta i uverenja o položenom pravosudnom ispitu stečene u SFRJ do

Diplome i uverenja o položenom pravosudnom ispitu stečene u Republici Srpskoj do 23. decembra 2000. priznaju se kao diplome i uverenja o položenom pravosudnom ispitu u Republici Srbiji i Republici Crnoj Gori

Pravna lica, državni i pravosudni organi i organizacije dužni su da na zahtev advokatske komore daju tačne i potpune podatke o radu kandidata radi ocene ispunjenosti uslova iz st. 2. tač. 9. ovog člana.

Ograničenja prava na upis

Član 6.

Advokat koji je pre upisa u imenik advokata obavljao funkciju u pravosuđu ili bio starešina organa uprave ne može biti punomoćnik odnosno branilac u predmetima sudova i organa uprave na teritoriji advokatske komore na kojoj je sedište pravosudnog odnosno upravnog organa u kome je advokat obavljao funkciju tri godine od dana prestanka funkcije.

Sud ili organ koji vodi postupak po službenoj dužnosti ili na zahtev stranke uskratiće rešenjem pravo na zastupanje advokatu kada obavlja advokaturu protivno odredbi st. 1. ovog člana.

Pod nosiocima pravosudne funkcije podrazumevaju se sudije, predsednici sudova, javni odnosno državni tužilac i njegovi zamenici.

Pod organom uprave u smislu st. 1. ovog člana podrazumeva se organ državne zajednice Srbija i Crna Gora, republički organ uprave, organ uprave teritorijalne autonomije ili lokalne samouprave.

Pod starešinom organa u smislu st. 1. ovog člana podrazumeva se ministar, njegov zamenik i pomoćnik odnosno starešina organa teritorijalne autonomije i lokalne samouprave odnosno njegov zamenik ili pomoćnik.

Numerus clausus

Član 7.

Broj advokata upisanih u Imenik advokata advokatske komore iz čl. 54. st. 1. tač. 2 -10. ovog Zakona može se ograničiti statutom advokatske komore.

Zakletva advokata

Član 8.

Podnosilac zahteva koji je upisan u imenik advokata ima pravo i obavezu da u roku od 30 dana od dana donošenja odluke o upisu, pred predsednikom advokatske komore u čiji je imenik upisan ili osobom koju on ovlasti položi zakletvu, koja glasi:

„Zaklinjem se da ću dužnost advokata obavljati savesno, da ću se u svom radu pridržavati ustava, zakona i drugih propisa, statuta komore i Kodeksa profesionalne etike advokata i da ću svojim postupcima i ponašanjem čuvati ugled advokature.“

Advokatska legitimacija

Član 9.

Svojestvo advokata dokazuje se advokatskom legitimacijom koju je u tekućoj godini izdala, ili je njenu važnost za tekuću godinu produžila advokatska komora u čiji imenik advokata je upisan njen imalac.

Od svakog lica koje se predstavlja kao advokat sud ili organ koji vodi postupak može tražiti na uvid advokatsku legitimaciju.

U slučaju da lice koja se predstavlja kao advokat nema advokatsku legitimaciju iz stava 1. ovog člana sud ili organ koji vodi postupak će uskratiti tom licu obavljanje advokatskih dužnosti u tom postupku.

Ponovni zahtev

Član 10.

Kandidat čiji je zahtev za upis u imenik advokata odbijen iz razloga navedenih u čl. 5. stavu. 1. tač. 8. i 9. ovog zakona može podneti novi zahtev za upis po proteku pet godina od konačnosti odluke o odbijanju prethodnog zahteva.

III. PRAVA I DUŽNOSTI ADVOKATA

Pravo rada na celoj teritoriji države

Član 11.

Advokat ima pravo da poslove advokature obavlja na celoj teritoriji države.

Obaveza zakonitog rada

Član 12.

Advokat je dužan da se stalno i stvarno bavi advokaturom.

Pravnu pomoć advokat je dužan da pruža stručno i savesno u skladu sa Ustavom, zakonom, potvrđenim međunarodnim ugovorima, drugim važećim propisima, statutom advokatske komore i Kodeksom profesionalne etike advokata.

Advokat je dužan da u profesionalnom radu i u privatnom životu koji je dostupan uvidu javnosti čuva vlastiti ugled i čast i ugled advokature.

Nespojivost sa obavljanjem drugih delatnosti

Član 13.

Advokat može da obavlja samo advokatsku delatnost.

Advokat ne može zasnovati radni odnos niti registrovati drugu samostalnu delatnost (odn. biti direktor preduzeća, osnivač STR, SUR ili SZR).

Advokat se ne sme baviti poslovima koji su nespojivi sa ugledom i nezavisnošću advokature.

Advokat može biti: politički funkcioner, poslanik, odbornik i član odbora i stručnih tela predstavničkih organa vlasti, vlasnik preduzeća, banke, zadruga, član upravnog odbora preduzeća, banke ili druge ustanove, i član stalnih ili privremenih savetodavnih, stručnih ili nadzornih tela koja formiraju državni organi, organi teritorijalne ili lokalne samouprave, preduzeća, banke ili druga pravna lica.

Advokat ne može da istovremeno sa advokatskom delatnošću obavlja rukovodeći položaj u državnom organu, kao ni dužnost ministra i njegovog zamenika ili pomoćnika u republičkom organu uprave ili organu uprave državne zajednice Srbija i Crna Gora, ili starešine organa, njegovog zamenika ili pomoćnika u organu teritorijalne autonomije ili lokalne samouprave.

Obaveza kvalitetnog rada

Član 14.

Advokat je obavezan da pravnu pomoć pruža stručno, savesno i dostojanstveno.

Advokat je dužan da pruži pravnu pomoć stranci koja mu se obrati.

Advokat može odbiti pružanje pravne pomoći, ako je zauzet pružanjem pravne pomoći drugim strankama, ako po svojoj oceni dovoljno ne poznaje pravnu oblast na

koju se tražena pravna pomoć odnosi, ako su interesi stranke koja traži pružanje pravne pomoći u suprotnosti sa njegovim interesima, interesima njegovih bliskih srodnika ili drugih njemu bliskih osoba ili klijenata ili ako oceni da zahtevi stranke prelaze okvire pravne pomoći propisane ovim zakonom.

Obaveza odbijanja pružanja pravne pomoći

Član 15.

Advokat je dužan da odbije pružanje pravne pomoći:

- 1) ako je u istoj pravnoj stvari zastupao ili branio suprotnu stranku;
- 2) ako je bio advokatski pripravnik u advokatskoj kancelariji u kojoj se zastupa ili brani, ili je zastupana ili branjena suprotna stranka;
- 3) ako je član ili je bio član zajedničke advokatske kancelarije, ili advokatskog orthačkog društva, u kojima se u istoj pravnoj stvari zastupa ili brani, ili je zastupana ili branjena suprotna stranka;
- 4) ako je u istoj pravnoj stvari postupao kao sudija, državni tužilac ili službeno lice u državnom organu;
- 5) ako su interesi stranke koja traži pravnu pomoć u suprotnosti sa njegovim interesima, ili interesima njegovih bliskih srodnika, prijatelja, saradnika ili drugih stranaka;
- 6) u drugim slučajevima utvrđenim zakonom, statutom advokatske komore i Kodeksom profesionalne etike advokata.

Obaveza čuvanja profesionalne tajne

Član 16.

Advokat je dužan da čuva kao profesionalnu tajnu sve podatke do kojih je došao pri pružanju pravne pomoći.

Sva komunikacija i korespodencija advokata i klijenta predstavlja službenu tajnu i dužnost je sudova i drugih državnih organa da poštuju privatnost te komunikacije i korespodencije i ne čine je dostupnim trećim licima.

Pravo na nagradu i naknadu troškova

Član 17.

Advokat ima pravo na nagradu i naknadu troškova za svoj rad po Advokatskoj tarifi.

Advokatsku tarifu donosi Advokatska komora Srbije.

Advokatska tarifa se objavljuju u „Službenom glasniku Republike Srbije“.

Pravo na dobijanje dokaza i obaveštenja

Član 18.

Sud, državni organi, javna preduzeća i službe obavezne su da advokatu, radi pružanja efikasne pravne pomoći njegovom klijentu, na njegov zahtev, u najkraćem roku, stave na uvid informacije, spise i dokaze koje su u njihovom posedu ili pod njihovom kontrolom uz dovoljno vremena da se advokat sa njima upozna.

Zahtev iz prethodnog stava može biti pismen samo ako je to izričito propisano zakonom ili propisom donetim na osnovu zakona.

Prava u prekrivičnom i krivičnom postupku

Član 19.

Advokat može biti lišen slobode samo po odluci veća Okružnog suda.

Pretres advokatske kancelarije može odrediti samo istražni sudija u pogledu tačno određenog spisa, predmeta ili dokumenta.

Pretres se mora obaviti samo u prisustvu predstavnika koga odredi predsjednik advokatske komore u čiji imenik je advokat upisan.

Predmeti, spisi ili dokumenta, kao i saznanja do kojih se dođe prilikom pretresa advokatske kancelarije ne mogu se koristiti radi vođenja bilo kakvog postupka protiv bilo kog klijenta te advokatske kancelarije.

Sedište advokatske kancelarije

Član 20.

Advokat može imati samo jednu advokatsku kancelariju.

Advokatska kancelarija mora imati istaknutu tablu koja sadrži naziv „advokat“ i ime i prezime advokata.

Advokat može pružati pravnu pomoć, osim zastupanja, samo u svojoj advokatskoj kancelariji.

Advokat može izuzetno pravnu pomoć klijentu pružiti i u stanu odnosno poslovnoj prostoriji tog klijenta.

Advokat mora promenu sedišta svoje advokatske kancelarije prijaviti advokatskoj komori u čiji je imenik upisan u roku od 15 dana od dana promene sedišta.

Preseljenje sedišta kancelarije

Član 21.

Advokat može preseliti sedišta advokatske kancelarije na teritoriju druge advokatske komore.

Advokat koji seli sedišta advokatske kancelarije na područje druge advokatske komore briše se iz imenika advokata te komore upisom u imenik advokata advokatske komore na čiju teritoriju je preselio sedišta advokatske kancelarije.

Pravo na zamenu

Član 22.

Advokata može zameniti samo advokatski pripravnik zaposlen u njegovoj kancelariji ili drugi advokat, odnosno advokatski pripravnik zaposlen u toj advokatskoj kancelariji u skladu sa zakonom.

Advokatski pripravnik je dužan da postupa po nalogima advokata koga zamenjuje.

Advokatski pripravnik ne može samostalno obavljati poslove advokature.

Za propuste advokatskog pripravnika materijalnu odgovornost snosi advokat kod koga je advokatski pripravnik zaposlen.

Pečat

Član 23.

Advokat mora imati pečat koji sadrži naziv „advokat“, ime i prezime advokata i adresu advokatske kancelarije.

Advokat mora staviti svoj pečat na svaku ispravu i podnesak koje sačini.

Otkaz punomoćja

Član 24.

Advokat ima pravo da otkáže punomoćje u skladu sa zakonom.

O otkazu punomoćja advokat je dužan da odmah obavesti nadležni organ koji vodi postupak.

Advokat koji je otkazao punomoćje dužan je da na zahtev stranke kojoj je otkazao punomoćje, nastavi sa pružanjem pravne pomoći i posle otkaza ako je to neophodno da se za stranku spreči neotklonjiva šteta koja bi u tom trenutku nastala, ali najduže 30 dana po saopštenju otkaza nadležnom organu koji vodi postupak.

Advokat je dužan da preda stranci na njen zahtev sve njene spise i isprave.

Advokat je dužan da čuva spise predmeta i dokumente koje mu je klijent poverio u rokovima propisanim za čuvanje arhivske građe, ako sporazumom sa klijentom nije drugačije određeno.

Materijalno poslovanje

Član 25.

Advokat je dužan da izda stranci na njen zahtev potvrdu na iznos primljen na ime nagrade, akontacije i naknade troškova.

Zabrana reklamiranja

Član 26.

Advokat, zajednička advokatska kancelarija i advokatsko orthačko društvo nemaju pravo na reklamiranje protivno Kodeksu profesionalne etike advokata.

Niko ne sme da, u sredstvima javnog informisanja ili na drugi način, reklamira ili preporučuje pojedine advokate, zajedničke advokatske kancelarije ili advokatska orthačka društva.

Članarina

Član 27.

Advokat je dužan da plaća članarinu advokatskoj komori u čiji je imenik advokata upisan.

Obaveza osiguranja

Član 28.

Advokat je obavezan da se osigura od profesionalne odgovornosti kod organizacije registrovane za ovu vrstu osiguranja.

Ugovor o osiguranju iz st. 1. ovog člana zaključuje se na jednu godinu ako propisima o osiguranju nije drugačije određeno.

Advokatska komora neće izdati advokatu advokatsku legitimaciju niti važnost te legitimacije produžiti ako advokat nema zaključen ugovor o osiguranju iz st. 1. ovog člana ili ako ga ne produži po njegovom isteku.

Produžetak važnosti advokatske legitimacije mora se podudarati sa rokom važnosti zaključenog ugovora o osiguranju.

Osiguravajuća organizacija iz stava 1. ovog člana ima pravo regresa prema advokatu u slučaju da je štetu izazvao namerno ili iz krajnje nepažnje.

Kodeks i opšta akta advokatske komore

Član 29.

Prava i obaveze advokata detaljnije se uređuju Kodeksom profesionalne etike advokata koji donosi Advokatska komora Srbije.

Teže i lakše povrede dužnosti i ugleda advokata, disciplinski postupak i organe za njegove vođenje propisuju se Statutom Advokatske komore Srbije, odnosno statutima Advokatskih komora Vojvodine i Kosova.

Povrede dužnosti advokata i advokatskih pripravnika, propisane ovim Zakonom predstavljaju teže povrede dužnosti i ugleda advokata.

Kodeks profesionalne etike advokata objavljuje se u „Službenom glasniku“ Republike Srbije.

IV. PRIVREMENI PRESTANAK BAVLJENJA ADVOKATUROM

Privremeni prestanak rada

Član 30.

Advokat ima pravo na privremeni prestanak rada:

1) zbog stručnog usavršavanja, ili drugih opravdanih razloga u ukupnom trajanju od dve godine za sve vreme obavljanja advokatske delatnosti ili

2) za vreme bolovanja;

Zahtev za korišćenje prava iz stava 1. ovog člana, koji sadrži razloge i podatke o početku i trajanju privremenog prestanka rada, advokat dostavlja nadležnoj advokatskoj komori trideset dana pre početka korišćenja prava iz tačke 1. st. 1. ili u roku od trideset dana od nastanka razloga iz tačke 2. stava 1. ovog člana.

Za vreme privremenog prestanka rada advokatu se određuje privremeni zamenik.

Izbor na funkciju

Član 31.

U slučaju izbora na rukovodeći položaj u saveznom, republičkom, pokrajinskom ili opštinskom državnom organu ili u slučaju izbora ministra ili njegovog zamenika ili pomoćnika, predsednika ili potpredsednika Vlade ili Predsednika Republike, advokatu privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom za vreme trajanja mandata.

Na zahtev advokata koji je izabran na neku od funkcija iz prethodnog stava advokatska komora u čiji imenik je upisan donosi rešenje o privremenom prestanku prava na bavljenje advokaturom.

Ukoliko advokat ne podnese zahtev iz prethodnog stava u roku od 30 dana od izbora na funkciju iz st. 1. ovog člana advokatska komora će po službenoj dužnosti doneti rešenje o njegovom brisanju iz imenika advokata.

U roku od 30 dana po isteku mandata advokat može podneti zahtev da mu se odobri dalje bavljenje advokaturom.

U slučaju da advokat ne podnese zahtev iz prethodnog stava nadležni organ advokatske komore će doneti odluku o njegovom brisanju iz imenika advokata sa danom isteka mandata.

Prilikom odlučivanja o zahtevu iz st. 4. ovog člana nadležni organ advokatske komore će ceniti da li način obavljanja javne funkcije za vreme privremenog prestanka bavljenja advokaturom daje osnova za ocenu da će se podnosilac zahteva stručno, savesno, samostalno i nezavisno baviti advokaturom.

U slučaju da oceni da će se podnosilac zahteva stručno, savesno, samostalno i nezavisno baviti advokaturom nadležni organ advokatske komore će doneti rešenje kojim stavlja van snage rešenje o privremenom prestanku prava na bavljenje advokaturom, a u suprotnom donosi odluku o brisanju iz imenika advokata.

U slučaju donošenja odluke o brisanju iz imenika advokata u smislu stava 5. odnosno odbijanja zahteva u smislu st. 7. ovog člana protiv konačne odluke nadležnog organa advokatske komore dozvoljen je upravni spor.

Privremena zabrana bavljenja advokaturom

Član 32.

Privremena zabrana rada advokata može se odrediti samo pod uslovima propisanim ovim Zakonom.

Privremeno će se zabraniti bavljenje advokaturom advokatu ili advokatskom pripravniku prema kome je određen pritvor.

Nadležni organ advokatske komore može privremeno zabraniti bavljenje advokaturom advokatu ili advokatskom pripravniku protiv koga je pokrenut disciplinski postupak ako oceni da se radi o težoj povredi dužnosti i ugleda advokata koja ga čini nedostojnim za bavljenje advokaturom ili ako se postupak ne može odvijati zbog nemogućnosti dostave preko sedišta advokatske kancelarije.

Odluka o privremenoj zabrani bavljenja advokaturom može se doneti i kada je pokrenut postupak za poništaj upisa u imenik advokata.

Rešenjem o privremenoj zabrani bavljenja advokaturom određuje se i trajanje privremene zabrane.

Žalba izjavljena protiv rešenja iz stava 2 – 4. ovog člana ne zadržava njegovo izvršenje.

Privremena zabrana bavljenja advokaturom prestaje kada prestanu razlozi zbog kojih je zabrana određena, što se utvrđuje rešenjem advokatske komore koja je donela rešenje o privremenoj zabrani.

O izrečenoj privremenoj zabrani bavljenja advokaturom advokatska komora će izvestiti Vrhovni sud Srbije, Viši trgovinski sud, te opštinske, okružne i trgovinske sudove na svojoj teritoriji.

O izrečenoj privremenoj meri zabrane bavljenja advokaturom organ advokatske komore koji je zabranu izrekao može odlučiti da obavesti javnost.

V. OBLICI RADA

Oblici rada advokata

Član 33.

Advokat obavlja advokatsku delatnost samostalno, u zajedničkoj advokatskoj kancelariji ili u advokatskom ortačkom društvu.

Zajednička advokatska kancelarija

Osnivanje

Član 34.

Dva ili više advokata mogu imati zajedničku advokatsku kancelariju.

Zajednička advokatska kancelarija osniva se ugovorom o osnivanju zajedničke advokatske kancelarije, kojim se uređuju međusobni poslovni i imovinski odnosi advokata.

Zajednička advokatska kancelarija upisuje se u imenik zajedničkih advokatskih kancelarija, na osnovu ugovora iz stava 2. ovog člana.

Zahtev za upis u imenik zajedničkih advokatskih kancelarija potpisnici ugovora dužni su da dostave nadležnoj advokatskoj komori u roku od petnaest dana od zaključenja ugovora.

Zajednička advokatska kancelarija nema svojstvo pravnog lica.

Rad zajedničke advokatske kancelarije

Član 35.

Svi advokati iz zajedničke advokatske kancelarije moraju imati zajedničko sedište kancelarije.

Zajednička advokatska kancelarija ne može imati filijalu.

Zajednička advokatska kancelarija mora imati istaknutu tablu koja sadrži naziv „zajednička advokatska kancelarija“ i imena i prezimena svih svojih članova – advokata.

Zajednička advokatska kancelarija mora imati pečat sa nazivom „zajednička advokatska kancelarija“, imenima i prezimenima svih svojih članova – advokata i adresom advokatske kancelarije.

U zajedničkoj advokatskoj kancelariji svaki član – advokat može imati i svoj poseban pečat, koji ima pravo da koristi uz pečat iz stava 3. ovog člana.

Odnos advokata iz zajedničke advokatske kancelarije prema klijentu

Član 36.

Stranka može opunomoćiti za zastupanje sve advokate u zajedničkoj advokatskoj kancelariji, ili samo jednoga ili neke od advokata članova zajedničke advokatske kancelarije.

Za obaveze zajedničke advokatske kancelarije, nastale iz pravnog odnosa prema strankama i trećim licima, ako je stranka opunomoćila više od jednog advokata, solidarno odgovaraju svi opunomoćeni advokati.

Prestanak zajedničke advokatske kancelarije

Član 37.

Zajednička advokatska kancelarija prestaje sporazumom ili ako u njoj ostane samo jedan advokat.

Advokatsko ortačko društvo

Osnivanje

Član 38.

Dva ili više advokata mogu osnovati advokatsko ortačko društvo (dalje: društvo).

Društvo ima svojstvo pravnog lica.

Društvo se osniva ugovorom i upisom u sudski registar.

Ugovor o osnivanju društva, osim uslova propisanih Zakonom o preduzećima i drugim propisima, mora da sadrži i sledeće odredbe:

- 1) da je jedina delatnost društva advokatura;
- 2) da pravnu pomoć mogu pružati samo advokati članovi tog društva;
- 3) da se advokati članovi društva ne mogu baviti advokaturom izvan društva;
- 4) da društvo u skladu sa Kodeksom profesionalne etike advokata raspolaže kancelarijskim prostorom podesnim za obavljanje advokatske delatnosti;

5) da za obaveze društva nastale iz pravnog odnosa prema strankama i trećim licima, svi advokati članovi društva imaju zajedno sa društvom neograničenu solidarnu odgovornost.

Nadležni organ advokatske komore ocenjuje da li je ugovor o osnivanju društva u skladu sa ovim zakonom i donosi odluku kojom ugovoru daje ili uskraćuje saglasnost.

Društvo upisuje se u sudski registar ako ispunjava uslove za osnivanje takvog oblika preduzeća, na osnovu date saglasnosti iz stava 5. ovog člana.

Rešenje o upisu u sudski registar sud odmah dostavlja nadležnoj advokatskoj komori.

Upis u imenik

Član 39.

Pravo na advokaturu društvo stiče upisom u imenik advokatskih ortačkih društava nadležne advokatske komore.

Društvo će biti upisano u imenik advokatskih ortačkih društava:

- 1) ako je na ugovor o osnivanju društva advokatska komora dala saglasnost;
- 2) ako su svi članovi društva advokati upisani u imenik iste advokatske komore;
- 3) ako je društvo upisano u sudski registar;
- 4) ako društvo plati propisanu upisninu;
- 5) ako je društvo osigurano od profesionalne odgovornosti.

Upis u sudski registar

Član 40.

Član društva koji je ugovorom o osnivanju ovlašćen za zastupanje dužan je da u roku od petnaest dana od upisa društva u sudski registar podnese advokatskoj komori zahtev za upis u imenik advokatskih ortačkih društava, uz koji prilaze dokaze iz člana 41. stav 2. tačke 2. do 5. ovog zakona.

Advokatska komora izdaje društvu potvrdu o upisu u imenik advokatskih ortačkih društava.

Promene

Član 41.

O svakom pristupanju društvu, ili istupanju iz društva, član društva koji je ugovorom o osnivanju ovlašćen za zastupanje dužan je da u roku od petnaest dana od kada je promena nastupila podnese advokatskoj komori zahtev.

Promena iz stava 1. ovog člana biće upisana u imenik advokatskih ortačkih društava:

- 1) ako je potpisan ugovor o pristupanju, koji sadrži sve odredbe iz člana 18. stav 4. ovog zakona, kada društvu pristupa novi advokat;
- 2) ako je potpisan sporazum o istupanju, kada iz društva istupa advokat;
- 3) ako je nadležnom sudu podneta prijava za upis promene u registru;
- 4) ako su advokatskoj komori uplaćeni troškovi za upis promene u imeniku advokatskih ortačkih društava.

Uslovi za rad advokatskog ortačkog društva

Član 42.

Društvo može imati samo jednu advokatsku kancelariju i ne može imati filijale.

Društvo ima firmu koja sadrži naziv „advokatsko ortačko društvo“ i imena i prezimena ili samo prezimena članova, ili ime i prezime, ili samo prezime, jednog od osnivača, uz koje se može dodati naznaka „i drugi“.

Društvo mora imati istaknutu tablu sa nazivom firme.

Društvo mora imati pečat koji sadrži naziv firme i sedište društva.

Prestanak advokatskog ortačkog društva

Član 43.

Pravo na advokaturu društvo gubi brisanjem iz imenika advokatskih ortačkih društava.

Društvo će biti brisano iz imenika advokatskih ortačkih društava:

- 1) ako je brisano iz sudskog registra, danom pravnosnažnosti odluke suda o brisanju;
- 2) ako je pokrenut postupak stečaja ili likvidacije, danom pravnosnažnosti odluke o pokretanju takvog postupka;
- 3) ako se ne bavi advokaturom neprekidno duže od šest meseci, danom konačnosti odluke advokatske komore o brisanju;
- 4) ako ne ispunjava uslove propisane ovim zakonom za upis u imenik advokatskih ortačkih društava, danom konačnosti odluke advokatske komore o brisanju;

Pravnosnažnu odluku iz stava 2. tačke 3. i 4. ovog člana, advokatska komora dostavlja nadležnom sudu uz zahtev za brisanje društva iz sudskog registra.

Analogna primena

Član 44.

Prava i dužnosti, koji su ovim zakonom propisani za advokate, odnose se i na ortačka advokatska društva i na advokate članove ortačkog advokatskog društva.

Rad stranih advokata

Član 45.

Advokati upisani u imenik advokata druge države mogu zastupati strana pravna i fizička lica pred domaćim pravosudnim i drugim državnim organima pod uslovom reciprociteta a po posebnom odobrenju Ministarstva pravde uz prethodno pribavljeno mišljenje Advokatske komore Srbije.

Advokatski pripravnik

Član 46.

Advokatski pripravnik je lice koje se radom kod advokata ili ortačkog advokatskog društva osposobljava za samostalno bavljenje advokaturom.

Advokatski pripravnik može započeti obavljanje pripravničke prakse ako je upisan u imenik advokatskih pripravnika.

Za vreme obavljanja pripravničke prakse, advokatski pripravnik ima pravo na zaradu, odnosno naknadu za rad, kao i ostala prava iz radnog odnosa utvrđena zakonom i kolektivnim ugovorom.

Uslovi za upis u imenik advokatskih pripravnika

Član 47.

U imenik advokatskih pripravnika može biti upisan kandidat koji ispunjava sledeće uslove:

- 1) da ima diplomu pravnog fakulteta stečenu u Republici Srbiji ili Republici Crnoj Gori ili diplomu pravnog fakulteta stečenu van njih nostrifikovanu po važećim propisima;
- 2) da je državljanin Republike Srbije ili Republike Crne Gore;
- 3) da ima potpunu poslovnu sposobnost;
- 4) da se protiv njega ne vodi krivični postupak za krivično delo koje bi ga činilo nedostojnim poverenja za bavljenje advokaturom;
- 5) da nije u radnom odnosu;

6) da nema drugu registrovanu delatnost (odn. biti direktor preduzeća, osnivač STR, SUR ili SZR);

7) da nije osuđivan za krivično delo koje ga čini nedostojnim za bavljenje advokaturom;

8) da svojim dotadašnjim radom daje osnova za ocenu da će, stručno, savesno, samostalno i nezavisno obavljati pripravničku praksu;

9) da ima zaključen ugovor o radu sa budućim principalom – advokatom ili ortaćkom advokatskim društvom čije je sedište kancelarije na teritoriji advokatske komore kojoj se podnosi molba koji ima važeću advokatsku legitimaciju;

10) da nema radno iskustvo koje mu daje pravo na polaganje pravosudnog ispita;

11) da nije stekao uslove za upis u imenik advokata;

12) da je položio zakletvu advokatskog pripravnika.

Trajanje statusa advokatskog pripravnika

Član 48.

Advokatski pripravnik može imati taj status najduže četiri godine od upisa u imenik advokatskih pripravnika.

Po isteku roka iz prethodnog člana advokatski pripravnik se briše iz Imenika advokatskih pripravnika.

Odredbe ovog Zakona o advokatskim pripravnicima, osim odredaba o zaradi, shodno se primenjuju na volontere.

Legitimacija advokatskog pripravnika

Član 49.

Svojestvo advokatskog pripravnika dokazuje se legitimacijom advokatskog pripravnika, koju je izdala u tekućoj godini ili čiju je važnost produžila za tekuću godinu, advokatska komora u čiji imenik je upisan njen imalac.

Advokatska komora će izdati odnosno produžiti važnost legitimacije advokatskog pripravnika samo ako advokat kod koga je advokatski pripravnik na vežbi ima važeću advokatsku legitimaciju.

Od svakog lica koje se predstavlja kao advokatski pripravnik sud ili organ koji vodi postupak može tražiti na uvid legitimaciju advokatskog pripravnika.

U slučaju da lice koja se predstavlja kao advokatski pripravnik nema važeću legitimaciju sud ili organ koji vodi postupak će tom licu uskratiti zastupanje u tom postupku do prezentiranja važeće legitimacije u smislu stava 1. ovog člana.

Zakletva advokatskog pripravnika

Član 50.

Kandidat je dužan da u roku od trideset dana od dana donošenja odluke o upisu položi zakletvu advokatskog pripravnika, koja glasi: „Zaklinjem se da ću dužnosti advokatskog pripravnika obavljati savesno, da ću se u svom radu pridržavati ustava, zakona i drugih propisa, statuta advokatske komore i kodeksa profesionalne etike advokata i da ću svojim postupcima i ponašanjem čuvati ugled advokature.“

Pripravnički staž

Član 51.

Advokatska komora donosi plan i program obuke advokatskih pripravnika.

Advokat je dužan da advokatskom pripravniku obezbedi uslove za rad i obuku koja je u skladu sa svrhom pripravničke prakse i planom i programom iz stava 1. ovog člana.

Obaveze advokatskog pripravnika

Član 52.

Advokatski pripravnik je dužan da radi po uputstvima i u okviru ovlašćenja dobijenih od advokata kod koga je na pripravničkoj praksi, osim ako su ova suprotna ustavu, zakonu, statutu i kodeksu profesionalne etike advokata.

Pred državnim organom ili drugim licem, advokatski pripravnik može da zamenjuje samo advokata kod koga je na pripravničkoj praksi, kako u slučaju kada taj advokat zastupa ili brani stranku, tako i u slučaju kada taj advokat zamenjuje drugog advokata.

Advokatski pripravnik nema pravo na svoje predmete i stranke, niti pravo da se samostalno i za svoj račun bavi advokaturom.

Na advokatskog pripravnika, na odgovarajući način, odnose se odredbe ovog zakona o pravima, dužnostima i disciplinskoj odgovornosti advokata.

VI. ADVOKATSKE KOMORE I NJIHOVI ORGANI

Advokatska komora

Član 53.

Advokatska komora je samostalna obavezna profesionalna organizacija advokata koja obavlja poslove od opšteg interesa za advokate upisane u njen imenik i vrši javna ovlašćenja koja su joj poverena ovim zakonom.

Advokatske komore na teritoriji Republike Srbije i njihova teritorijalna nadležnost

Član 54.

U Republici Srbiji postoje:

- 1) Advokatska komora Srbije, sa sedištem u Beogradu;
- 2) Advokatska komora Vojvodine, sa sedištem u Novom Sadu, za teritoriju Autonomne pokrajine Vojvodine;
- 3) Advokatska komora Kosova i Metohije, sa sedištem u Prištini, za teritoriju Autonomne pokrajine Kosovo i Metohija;
- 4) Advokatska komora Beograda, sa sedištem u Beogradu, za područje nadležnosti Okružnog suda u Beogradu;
- 5) Advokatska komora Zaječara, sa sedištem u Zaječaru, za područje nadležnosti okružnih sudova u Zaječaru i Negotinu;
- 6) Advokatska komora Kragujevca, sa sedištem u Kragujevcu, za područje nadležnosti okružnih sudova u Kragujevcu i Jagodini;
- 7) Advokatska komora Niša, sa sedištem u Nišu, za područje nadležnosti okružnih sudova u Nišu, Pirotu, Vranju, Prokuplju i Leskovcu;
- 8) Advokatska komora Požarevca, sa sedištem u Požarevcu, za područje nadležnosti okružnih sudova u Požarevcu i Smederevu;
- 9) Advokatska komora Čačka, sa sedištem u Čačku, za područje nadležnosti okružnih sudova u Čačku, Kraljevu, Užicu, Kruševcu i Prijepolju;
- 10) Advokatska komora Šapca, sa sedištem u Šapcu, za područje nadležnosti okružnih sudova u Šapcu i Valjevu.

Advokatske komore iz stava 1. ovog člana imaju svojstvo pravnog lica.

Advokatska komora Srbije

Član 55.

Advokatska komora Srbije:

- 1) donosi statut;
  - 2) donosi Kodeks profesionalne etike advokata;
  - 3) donosi Tarifu o nagradama i naknadi troškova za rad advokata;
  - 4) uređuje sadržinu i način vođenja imenika advokata, imenika advokatskih or-tačkih društava, imenika zajedničkih advokatskih kancelarija i imenika advokat-skih pripravnika;
  - 5) odlučuje o žalbama na odluke advokatskih komora Beograda, Zaječara, Kragu-jevca, Niša, Požarevca, Čačka i Šapca;
  - 6) ostvaruje međunarodnu saradnju u oblasti prava i advokature.
- Pravna akta iz stava 1. tačka 2, 3. i 4. primenjuju se na celoj teritoriji Repu-blike Srbije.

Organi advokatskih komora

Član 56.

Najviši organi advokatskih komora iz člana 54. st. 1. tač. 2–10. ovog Zakona su skupštine tih komora koje čine svi advokati koji imaju sedište advokatske kance-lariji na teritoriji jedne advokatske komore.

Skupština advokatske komore bira predsednika, koji predstavlja komoru i od-govara za njen rad.

Skupština advokatske komore bira upravni odbor koji upravlja advokatskom komorom između izbornih sednica skupštine.

Skupština advokatske komore bira nadzorni odbor koji kontroliše materi-jalno poslovanje advokatske komore.

Skupština advokatske komore mora se sazvati najmanje jednom godišnje.

Trajanje mandata, način izbora predsednika, sastav, mandat i način izbora i opoziva upravnog i nadzornog odbora i njihov delokrug rada uređuje se statutom advokatske komore.

Statuti advokatskih komora moraju biti u saglasnosti sa odredbama Statuta Advokatske komore Srbije iz delokruga njene nadležnosti.

Statuti advokatskih komora iz čl. 54. st. 1. tač. 2–10. ovog Zakona objavljuju se u „Službenom glasniku“ Republike Srbije.

Organi Advokatske komore Srbije

Član 57.

Skupštinu Advokatske komore Srbije čine delegati advokatskih komora sa te-ritorije Republike Srbije.

Skupština Advokatske komore Srbije mora se sazvati najmanje jednom godi-šnje.

Trajanje mandata, način izbora predsednika, sastav, mandat i način izbora i opoziva upravnog i nadzornog odbora i njihov delokrug rada uređuje se statutom Advokatske komore Srbije.

Statut Advokatske komore Srbije objavljuje se u Službenom glasniku Republi-ke Srbije.

VII. JAVNA I OSTALA OVLAŠĆENJA ADVOKATSKIH KOMORA

Poveravanje javnih ovlašćenja

Član 58.

Advokatskim komorama iz člana 54. st. 1. tač. 2–10. ovog Zakona poverava se obavljanje sledećih javnih ovlašćenja:

- 1) odlučivanje o zahtevima za upis, brisanje i poništaj upisa u Imenik advokata;
- 2) odlučivanje o zahtevima za upis brisanje i poništaj upisa u Imenik zajedničkih advokatskih kancelarija i advokatskih orthačkih društava;
- 3) odlučivanje o zahtevima za nastavak advokature posle privremenog prestanka;
- 4) odlučivanje o zahtevima za upis, brisanje i poništaj upisa u Imenik advokatskih pripravnika i volontera;
- 5) odlučivanje o zahtevima za privremeno odsustvo;
- 6) određivanje privremenog zamenika i preuzimatelja advokatske kancelarije;
- 7) odlučivanje o zahtevima za preseljenje advokatske kancelarije;
- 8) odlučivanje o privremenoj zabrani bavljenja advokaturom;
- 9) odlučivanje o visini članarine i upisnine;
- 10) odlučivanje o osnivanju i ukidanju odbora advokata;
- 11) odlučivanje o pokretanju i vođenju disciplinskog postupka protiv advokata ili advokatskog pripravnika;
- 12) odlučivanje o odgovornosti advokata u disciplinskom postupku i izricanje sankcija;
- 13) organizovanje pravne pomoći uključujući i pravnu pomoć za socijalno ugrožene;
- 14) vođenje imenika advokata, izdavanje i produžetak važnosti advokatskih legitimacija.

Javna ovlašćenja iz st. 1. tač. 1. – 10. i tač. 13. ovog člana obavlja u prvom stepenu upravni odbor advokatske komore a ovlašćenja iz tač. 11. i 12. disciplinski organi određeni statutom advokatske komore.

Ovlašćenje iz tač. 14. ovog člana obavljaju se na način propisan statutom advokatske komore.

Organizovanje pravne pomoći za socijalno ugrožene organizuje advokatska komora na svojoj teritoriji.

Ostala ovlašćenja advokatskih komora

Član 59.

Advokatske komore:

- 1) zastupaju interese advokata pred državnim organima i organizacijama;
- 2) predstavljaju advokate sa svog područja pred domaćim i inostranim profesionalnim asocijacijama i organizacijama, pravnim i fizičkim licima;
- 3) organizuju edukaciju i stručno usavršavanje advokatskih pripravnika i advokata;
- 4) daju mišljenja na predloge zakona i drugih propisa;
- 5) izdaju stalne i povremene publikacije radi obaveštavanja javnosti i advokata i njihovog stručnog usavršavanja.

Dvostепенost

Član 60.

Advokatskoj komori Srbije poverava se da u drugom stepenu odlučuje o pravnim lekovima ili po pravu nadzora o odlukama koje su doneli organi advokatskih komora iz člana 54 stav 1. tačka 4–10. ovog Zakona, bez predstavnika Advokatske komore Vojvodine i Advokatske komore Kosova i Metohije.

Advokatskim komorama Vojvodine i Kosova i Metohije poverava se da u drugom stepenu odlučuje o pravnim lekovima ili po pravu nadzora o odlukama koje su doneli organi tih advokatskih komora u prvom stepenu.

Advokatske komore iz prethodnog stava svojim statutima određuju organe koji će odlučivati u drugom stepenu ili po pravu nadzora o odlukama svojih prvostepennih organa.

VIII. DISCIPLINSKA ODGOVORNOST:

Disciplinska odgovornost

Član 61.

Advokati i advokatski pripravnici, disciplinski su odgovorni za teže i lakše povrede dužnosti i ugleda advokata pred disciplinskim organima advokatske komore u čiji su imenik upisani.

Ova odgovornost odnosi se i na osnivače i članove advokatskih ortočkih društava.

Disciplinske sankcije

Član 62.

Za povredu dužnosti advokata i narušavanje ugleda advokature, advokatu se mogu izreći sledeće disciplinske mere:

- 1) opomena;
- 2) novčana kazna;
- 3) brisanje iz imenika advokata.

Član 63.

Za lakše povrede dužnosti advokata i ugleda advokature može se izreći opomena ili novčana kazna.

Za teže povrede dužnosti advokata i ugleda advokature može se izreći novčana kazna ili brisanje iz imenika advokata.

Novčana kazna

Član 64.

Iznos novčane kazne za težu povredu dužnosti i ugleda advokature ne može biti manji od petostrukog iznosa najniže nagrade niti veći od petostrukog iznosa najviše nagrade, a za lakšu povredu dužnosti i ugleda advokature ne može biti veći od jednostrukog iznosa najviše nagrade propisane Tarifom o nagradama i naknadama troškova za rad advokata, koja se primenjuje na dan izricanja disciplinske mere.

Mera brisanja iz imenika advokata ne može biti kraća od šest meseci ni duža od pet godina.

Pravnosnažna odluka o izrečenoj novčanoj kazni i troškovima disciplinskog postupka ima snagu izvršne isprave.

Sredstva ostvarena naplatom novčanih kazni predstavljaju prihod advokatske komore.

Zastarelost pokretanja i vođenja disciplinskog postupka

Član 65.

Zastarelost pokretanja disciplinskog postupka nastupa po proteku jedne godine od saznanja za učinjenu povredu, a u svakom slučaju po proteku dve godine od učinjene povrede.

Zastarelost vođenja disciplinskog postupka nastupa po proteku jedne godine od pokretanja postupka.

Zastarelost pokretanja i vođenja disciplinskog postupka za povredu koja ima obeležje krivičnog dela nastupa kad istekne vreme određeno za zastarelost krivičnog gonjenja.

Zastarelost se prekida svakom procesnom radnjom koja se preduzima radi vođenja disciplinskog postupka.

Zastarelost se prekida i kada advokat u vreme dok teče rok zastarelosti učini isto tako tešku ili težu povredu dužnosti i ugleda advokature.

Sa svakim prekidom zastarevanje počinje ponovo da teče.

Zastarelost nastupa u svakom slučaju kad protekne dvaput onoliko vremena koliko je ovim zakonom utvrđeno za zastarelost vođenja disciplinskog postupka.

Zastarelost izvršenja disciplinskih mera

Član 66.

Zastarelost izvršenja disciplinske mere nastupa po proteku jedne godine od dana pravnosnažnosti odluke kojom je mera izrečena.

Zastarelost se prekida svakom radnjom koja se preduzima radi izvršenja disciplinske mere.

Posle svakog prekida zastarelosti rok počinje ponovo da teče, ali zastarelost u svakom slučaju nastupa kad protekne dvaput onoliko vremena koliko je ovim zakonom utvrđeno za zastarelost izvršenja izrečene disciplinske mere.

Izvršenje novčane kazne

Član 67.

Izvršna odluka disciplinskog organa advokatske komore ima svojstvo izvršne isprave u izvršnom postupku u pogledu izrečene novčane kazne i troškova disciplinskog postupka.

Ponovni upis

Član 68.

Advokat kome je izrečena mera brisanja iz imenika advokata, može podneti zahtev za ponovni upis u imenik advokata po proteku vremena za koje je disciplinska mera izrečena ili po proteku vremena za koje mu je izrečena mera bezbednosti zabrane bavljenja advokatskom delatnošću zbog izvršenog krivičnog dela.

IDŽ. NAČIN OBAVLJANJA JAVNIH OVLAŠĆENJA

Postupak po zahtevima za upis u Imenik advokata

Član 69.

Podnosilac zahteva za upis u Imenik advokata dužan je da uz zahtev priloži dokaze iz člana 5. st. 1 tač. 1. do 6. i tač. 10. do 12. ovog Zakona.

Advokatska komora je dužna da podatke iz člana 5 st. 1. tač. 7. do 9. ovog Zakona pribavi službenim putem.

O ispunjenosti uslova iz člana 5. st. 1. tač. 9. ovog Zakona nadležni organ advokatske komore odlučuje po diskrecionom pravu.

Pravna lica, organi i organizacije kod kojih je podnosilac zahteva radio i od kojih se traže podaci iz prethodnog stava dužni su da te podatke dostave advokatskoj komori na njen zahtev u roku od 30 dana.

Podaci iz prethodnog stava koji se daju advokatskoj komori ili njenom predstavniku predstavljaju službenu tajnu.

Postupak za upis u imenik advokatskih pripravnika

Član 70.

Podnosilac zahteva za upis u imenik advokatskih pripravnika dužan je da priloži dokaze iz čl. 47. st. 1. tač. 1–5. i 9. i 10. ovog Zakona, a ostale dokaze pribavlja advokatska komora službenim putem.

Odredbe prethodnog člana analogno se primenjuju i na volontere.

Rokovi za odlučivanje

Član 71.

O podnetim zahtevima za upis u imenik advokata, imenik zajedničkih advokatskih kancelarija, imenik ortočkih advokatskih društava, imenik advokatskih pripravnika i volontera, zahtevu za nastavak delatnosti, zahtevu za preseljenje advokatske kancelarije, zahtevu za odobrenje privremenog odsustva, prvostepeni organ je dužan da donese odluku u roku od 60 dana od dana pribavljanja svih dokaza potrebnih za odlučivanje, propisanih ovim Zakonom.

Ako je protiv podnosioca zahteva za upis u imenik advokata pokrenuta istraga ili podignuta optužnica za delo koje ga čini nedostojnim za bavljenje advokaturom, odlučivanje o zahtevu može da se odloži do okončanja krivičnog postupka.

Poništaj upisa

Član 72.

Ako se posle upisa u imenik advokata, advokatskog pripravnika ili zajedničke advokatske kancelarije ili advokatskog ortočkog društva sazna da nisu postojali uslovi za upis propisani ovim zakonom, taj upis će se poništiti.

U slučaju poništaja upisa iz prethodnog stava vreme koje je advokatski pripravnik proveo na radu kod advokata ne priznaje se u staž potreban za polaganje advokatskog odnosno pravosudnog ispita.

DŽ. PRESTANAK PRAVA NA BAVLJENJE ADVOKATUROM

Razlozi za brisanje iz imenika advokata

Član 73.

Advokatu prestaje pravo bavljenja advokaturom:

- 1) ako podnese zahtev za brisanje iz imenika advokata – od dana dostavljanja rešenja o brisanju;
- 2) u slučaju smrti ili proglašenja za umrlog – danom smrti odnosno proglašenja za umrlog;
- 3) ako mu prestane državljanstvo Srbije i Crne Gore – od dana pravnosnažnosti rešenja;
- 4) ako bude potpuno ili delimično lišen poslovne sposobnosti – od dana pravosnažnosti odluke;

- 5) ako mu je izrečena disciplinska mera brisanja iz imenika advokata – od dana konačnosti odluke o brisanju;
  - 6) ako mu je u krivičnom postupku izrečena mera bezbednosti zabrane bavljenja advokaturom – od dana pravosnažnosti presude;
  - 7) ako je pravosnažnom presudom osuđen za krivično delo koje ga čini nedostojnim za bavljenje advokaturom – od dana konačnosti odluke o brisanju iz imenika;
  - 8) ako je pravosnažnom presudom osuđen za krivično delo na kaznu zatvora u trajanju dužem od šest meseci – od dana stupanja na izdržavanje kazne;
  - 9) ako se utvrdi da se ne bavi advokaturom neprekidno duže od šest meseci – od dana konačnosti odluke o brisanju;
  - 10) ako zasnuje radni odnos van advokature ili započne obavljanje druge delatnosti (odn. bude imenovan za direktora preduzeća, osnuje STR, SUR ili SZR) – od dana zasnivanja radnog odnosa odnosno registrovanja ili upisa druge delatnosti u registar kod nadležnog organa;
  - 11) ako mu istekne važnost advokatske legitimacije;
  - 12) ako je posle sprovedenog i pravosnažno okončanog postupka stečaja ili likvidacije prestalo advokatsko ortačko društvo, ili ako istupi iz advokatskog ortačkog društva, a u roku od šezdeset dana od pravosnažnosti odluke o stečaju ili likvidaciji ili od istupanja iz advokatskog ortačkog društva, ne prijavi i ne priloži dokaz advokatskoj komori da će nastaviti da se bavi advokaturom samostalno, u zajedničkoj advokatskoj kancelariji, ili u drugom advokatskom ortačkom društvu;
  - 13) ako se ne osigura ili ne produži osiguranje po odredbama čl. 30. ovog Zakona – od dana kada je to bio dužan da uradi;
  - 14) ako nema odgovarajući kancelarijski prostor.
- U roku od 15 dana od dana nastupanja nekog od razloga za prestanak prava bavljenja advokaturom iz stava 1. ovog člana, izvršiće se brisanje iz imenika advokata.
- Ako je advokat prestao da se bavi advokaturom na lični zahtev, ima pravo da sam predloži preuzimatelja svoje advokatske kancelarije.
- Osnivači zajedničke advokatske kancelarije mogu sporazumom predložiti preuzimatelja zajedničke advokatske kancelarije koja prestaje sa radom.
- Odredbe stava 1. i 2. ovog člana shodno se primenjuju i na advokatske pripravnike.

Neobavljanje advokature

Član 74.

Smatraće se da se advokat ne bavi advokaturom neprekidno duže od šest meseci u smislu čl. 73. st.1. tač. 9. ovog Zakona ukoliko u tom roku nisu mogle da mu se izvrše dostave preko sedišta advokatske kancelarije i ako u tom roku ne izvršava materijalne obaveze prema advokatskoj komori.

DŽI. PRAVNI LEKOVI

Žalba

Član 75.

Protiv svih prvostepenih odluka dozvoljena je žalba u roku od 15 dana od dana prijema.

Izjavljena žalba odlaže izvršenje prvostepene odluke ako ovim zakonom drugačije nije određeno.

Podnosilac zahteva može podneti žalbu i u slučaju da o njegovom zahtevu nije

Upravni spor

Član 76.

Protiv drugostepene odluke advokatske komore kojom je odbijen zahtev za upis u imenik advokata, advokatskih ortačkih društava, zajedničkih advokatskih kancelarija, advokatskih pripravnika, privremenoj zabrani bavljenja advokaturom i disciplinskoj meri brisanja iz imenika advokata, advokatskih ortačkih društava, zajedničkih advokatskih kancelarija ili advokatskih pripravnika, advokat, advokatski pripravnik, ortačko advokatsko društvo ili svaki od njegovih osnivača, zajednička advokatska kancelarija ili svaki od njenih osnivača na koje se odluka odnosi može se pokrenuti upravni spor u roku 30 dana od dana prijema drugostepene odluke.

Isto pravo postoji ako u slučajevima iz stava 1. ovog člana drugostepeni organ nije doneo odluku po žalbi u propisanom roku.

Nadležnost i sastav veća

Član 77.

U upravnom sporu iz čl. 76. ovog Zakona odlučuje najviši sud u republici.

Dva člana veća koje odlučuje po zahtevu za sudsku zaštitu moraju biti advokati koje delegira advokatska komora koja je odlučivala ili bila dužna da odluči u drugom stepenu.

Advokat koji je delegiran po odredbama prethodnog člana ne može biti član organa koji je doneo prvostepenu ili drugostepenu odluku koja je predmet preispitivanja, a u slučaju da odluke nisu donete član organa koji je trebalo da odluči po zahtevu.

DŽII. ADVOKATSKI ISPIT

Pravo na polaganje advokatskog ispita

Član 78.

Na advokatskom ispitu proverava se poznavanje zakonskih propisa koji regulišu rad advokata, Kodeksa profesionalne etike i statuta advokatske komore.

Pravo na polaganje advokatskog ispita stiču advokatski pripravnici i volonteri posle dve godine staža u advokaturi.

Pravo na polaganje advokatskog ispita stiču pripravnici i volonteri posle dve godine staža u pravosuđu.

Pravo na polaganje advokatskog ispita stiču diplomirani pravnici posle pet godina staža na poslovima pravne struke.

Ispitna komisija

Član 79.

Advokatski ispit polaže se pred Komisijom za advokatski ispit.

Komisiju za advokatski ispit imenuje upravni odbor advokatske komore iz reda uglednih advokata.

Komisija ima tri člana.

Postupak, način rada i odlučivanja komisije propisuje se statutom Advokatske komore Srbije.

DŽIII. MATERIJALNO POSLOVANJE

Izvori finansiranja advokatske komore

Član 80.

Advokatske komore se finansiraju sopstvenim sredstvima.

Advokatske komore kao izvor finansiranja mogu da koriste članarine, upisnine, prihode od novčanih kazni i drugih sredstava.

Visinu članarine i upisnine utvrđuje organ određen statutom advokatske komore.

Advokatska komora Srbije finansira se iz doprinosa advokatskih komora sa njene teritorije.

DŽIV. PRUŽANJE PRAVNE POMOĆI

Organizacija pružanja pravne pomoći

Član 81.

Advokatska komora je obavezna da organizuje pružanje pravne pomoći građanima na svom području ili nekom njenom delu a na osnovu ugovora koji zaključuje sa državnim organom, organom teritorijalne autonomije ili lokalne samouprave koji obezbeđuje materijalne i druge uslove za pružanje te pomoći.

Finansiranje pravne pomoći socijalno ugroženima

Član 82.

Republika i autonomne pokrajine su obavezne da obezbede sredstva za finansiranje pravne pomoći socijalno ugroženima.

Obim pravne pomoći koja se finansira na način iz prethodnog stava kao i obim njenih korisnika određuje se posebnim propisima.

U finansiranju pružanja pravne pomoći socijalno ugroženima, u sudskim i drugim postupcima kao i van njih, republika, odnosno autonomna pokrajina, može sa advokatskom komorom ugovoriti prebijanje potraživanja advokata ostvarenih pružanjem pravne pomoći iz čl. 81. ovog Zakona obračunatih po Advokatskoj tarifi sa potraživanjima prema advokatima koji su tu pravnu pomoć pružili po osnovu javnih prihoda.

Obaveštavanje javnosti

Član 83.

Advokatske komore će obaveštavati javnost o zakonskim pravima i dužnostima advokata i upoznavati je sa značajem advokatske profesije.

Advokatske komore u saradnji sa obrazovnim institucijama i državnim organima organizuju stručno usavršavanje advokata angažovanih u odbranama po službenoj dužnosti posebno u oblasti zaštite ljudskih prava i elementarnih sloboda priznatih nacionalnim i međunarodnim pravom, kao i principima profesionalne etike.

Obaveštavanje sudova i drugih državnih organa

Član 84.

Advokatske komore su obavezne da sudovima i drugim organima na svojoj teritoriji dostave listu advokata sposobnih da u predkrivičnim i krivičnim postupcima kao branioci po službenoj dužnosti pruže stručnu i efikasnu pravnu pomoć okrivljenima.

Advokatske komore su obavezne da sudovima i drugim organima na svojoj teritoriji dostave listu advokata sposobnih da u parničnim, vanparničnim, izvršnim i drugim postupcima kao postavljeni privremeni zastupnici, staraoci ili punomoćnici za prijem pismena pruže stručnu i efikasnu pravnu pomoć strankama.

DŽV. KAZNENE ODREDBE

Član 85.

Novčanom kaznom od 20.000 do 70.000 dinara kazniće se za prekršaj službeno ili odgovorno lice u sudu, državnom organu, javnom preduzeću ili službi ili pravnom licu ako ne postupi po odredbama čl. 5. st. 5. i čl. 18. ovog Zakona.

Novčanom kaznom od 100.000 do 500.000 dinara kazniće se za prekršaj javno preduzeće ili drugo pravno lice ako ne postupi po odredbama čl. 5. st. 5. i čl. 18. ovog Zakona.

DŽVI. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 86.

Odredbe o advokatskom ispitu primenjivaće se od 1. januara 2005. godine a odredbe čl. 5. st. 2. tač. 12. i čl. 28. po stupanju na snagu posebnog zakona kojim se reguliše osiguranje od profesionalne odgovornosti.

Član 87.

Advokatske komore uskladiće svoje statute i druga opšta akta sa odredbama ovog Zakona u roku od šest meseci od dana njegovog stupanja na snagu.

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaje da važi Zakon o advokaturi („Sl. list SRJ“ br. 24/98 i 11/2002).

Član 88.

Stupanjem na snagu ovog Zakona prestaju da važe odredbe člana 90. ZPP.

Ako se kao punomoćnik pojavi lice koje nije advokat, sud će takvom licu uskratiti dalje zastupanje i o tome će odmah obavestiti stranku.

Žalba protiv rešenja o uskraćivanju zastupanja ne zadržava izvršenje rešenja.

Član 89.

Ovaj Zakon stupa na snagu osam dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku“ Republike Srbije.

OBRAZLOŽENJE PREDLOGA ZAKONA O ADVOKATURI

1. Razlozi za donošenje novog Zakona o advokaturi. Donošenje novog Zakona o advokaturi nameće potreba regulisanja ove materije u skladu sa načelima demokratiskog državnog uređenja i potrebe efikasnog i kvalitetnog pružanja pravne pomoći kao osnove za ostvarivanje sloboda i prava građana, vladavine prava i pravilno funkcionisanje celokupnog pravnog i posebno pravosudnog sistema. Ovo posebno iz razloga što u pripremi sada važećeg Zakona o advokaturi sama advokatura nije na adekvatan način konsultovana što je dovelo do nekih loših zakonskih rešenja.

2. *Osnovne postavke. Ceo predlog Zakona o advokaturi zasniva se na doslednom poštvanju principa nezavisnosti i samostalnosti advokatske profesije kao kamena temeljca za njeno pravilno funkcionisanje.*

Cilj je ovog Predloga da se advokatura organizuje kao profesionalno zanimanje koje će na stručan i etički način biti sposobna da pruža pravnu pomoć domaćim i stranim pravnim subjektima u ostvarivanju i zaštiti njihovih prava i koja će odgovorno pomoći sudovima i drugim držvnim organima u primeni prava i zaštiti sloboda i prava građana.

3. *Pojedina rešenja.* U prvom redu advokatura se mora definisati kao zanimanje javnog poretka (čl. 2) pošto predstavlja njegovu veoma važnu instituciju. Pored toga, advokatura ima posebnu ulogu koju druge profesionalne delatnosti i samostalna zanimanja nemaju. Advokatura, naime, ima obavezu službenih odbrana po fiksno utvrđenim netržišnim cenama, pružanje besplatne pravne pomoći socijalno ugroženima i sl. što ostale samostalne delatnosti nemaju, i zbog toga mora imati i poseban tretman.

Za kvalitetno uređivanje pružanja pravne pomoći neophodno je definisati pojam pravne pomoći (čl. 3), kako se ista ne bi mešala sa nekim drugim uslugama (konsalting, posredovanje i sl.) pošto je Predlogom predviđeno da pravnu pomoć pruža samo advokatura.

Pružanje pravne pomoći mora biti povereno isključivo advokaturi. (čl. 4) Dosadašnje iskustvo pokazuje da veliki broj sudskih sporova potiče iz nestručnih i nekvalitetnih pravnih saveta koji većinom ne potiču od advokata. Pored toga u sudskim postupcima (posebno parničnim, vanparničnim i izvršnim) se u svojstvu punomoćnika pojavljuje veliki broj nekvalifikovanih lica što usporava sudske postupke i otežava ostvarivanje i zaštitu sloboda i prava građana. Zato je neophodno ove poslove poveriti advokaturi iz tri razloga. Prvo, jer su njeni pripadnici profesionalno najkvalifikovaniji za ovu vrstu poslova. Drugo, što su Kodeksom profesionalne etike vezani za pravila ponašanja prema sudu, svojoj i suprotnoj stranici i disciplinski odgovaraju za svaku povredu ovih pravila, a što nije slučaj sa ostalim punomoćnicima. Konačno stoga što pripadnici ove profesije plaćaju porez i druge javne prihode za razliku od većine drugih punomoćnika (osim onih u radnom odnosu kod zastupane stranke).

To sa druge strane ne isključuje mogućnost da pravna lica za svoje potrebe primaju u radni odnos diplomirane pravnike ali tako zaposleni pravnici mogu pružati pravnu pomoć samo pravnim licima kod kojih su zaposleni. Pružanje pravne pomoći državi, njenim organima, organima lokalne samouprave i teritorijalne autonomije uređuje se posebnim zakonom (o pravobranilaštvu i sl.). Takođe se ostavlja prostor za institucije koje tek treba da budu uvedene u naš pravni sistem (ombudsman i javni beležnik) da obavljaju određene vidove pravne pomoći pod uslovima koji će biti uređeni posebnim propisima.

Uslovi za bavljenje advokaturom moraju biti takvi da se njima obezbedi upis u imenik advokata samo onima koji pored stručnih uslova (pravni fakultet i položen pravosudni ispit) ispunjavaju i uslove dostojnosti uz poznavanje Kodeksa profesionalne etike advokata kako bi u budućem radu poznavali ova pravila i mogli biti izloženi disciplinskoj odgovornosti u slučaju njihovog kršenja. Naime za kvalitetno pružanje pravne pomoći neophodno je da advokat pored stručnih sposobnosti bude dostojan poverenja koje mu ova profesija pruža. Uslov dostojnosti propisan je i u dosadašnjem Zakonu (izmenama) i prošao je i kroz ustavno-pravno preispitivanje u postupku kod Ustavnog suda. S tim u vezi neophodna je obaveza pravnih lica i državnih organa da na zahtev advokatske komore daju potrebne podatke o radu kandidata za upis u imenik advokata na osnovu kojih bi se mogao doneti zaključak o njihovoj dostojnosti. Posle pet godina od odbijanja zahteva zbog nedostojnosti kandidat može ponovo tražiti upis u imenik advokata, pošto i nedostojnost ne mora biti trajna (čl. 10).

Advokat se ne može baviti drugim samostalnim delatnostima, osim u skladu sa

Pored toga, ovom odredbom su precizirani i uslovi vezani za diplome i uverenja o položenom pravosudnom ispitu, stečenim u republikama bivše SFRJ. Iste se priznaju do dana priznanja tih republika kao zasebnih država od strane naše zemlje.

Dosadašnje iskustvo advokatskih komora ukazuje da znatan broj advokata koji u advokaturu dolazi iz pravosuđa, policije i drugih organa uprave koriste svoje dotadašnje funkcije radi nelojalnog pribavljanja klijentele i imaju povlašćen tretman u postupcima pred sudovima odnosno organima u kojima su radili. Primećeno je da se stranke po pravilu obraćaju ovim licima prvenstveno zbog ličnih veza koje imaju sa nosiocima pravosudnih i drugih funkcija i službenicima često radi postizanja ciljeva koji nisu u skladu sa zakonom. Veliki broj neprofesionalnih postupaka upravo potiče od ovakvih lica. Advokatura je stoga tražila i traži (čl. 6) da se ovim licima ograniči pravo upisa u imenik advokata u periodu od tri godine od dana prestanka funkcije na teritoriji gde su tu funkciju obavljali. Ova odredba je postojala u predratnom zakonu o advokaturi i preuzeta je iz nekih drugih stranih propisa. Kako su u toku ustavne promene to će advokatura insistirati da se ova antikorupcijska mera ugradi i u ustav.

Takođe je potrebno ograničavanje broja advokata (čl. 7) na pojedinim područjima kako bi se kvalitetno pružanje pravne pomoći teritorijalno rasporedilo na sve a posebno pasivnije krajeve Republike. Ovakvo ograničenje propisano je i u Nacrtu Zakona o javnim beležnicima kao i u nekim drugim propisima.

Svojstvo advokata mora se dokazivati isključivo advokatskom legitimacijom koja je izadata u tekućoj godini ili je njena važnost produžena i za tekuću godinu (čl. 8). Ovo stoga što pravnu pomoć pruža jedan broj advokata ispisanih iz imenika iz raznih razloga (disciplinske kazne ili krivične osude, izbegavanja plaćanja javnih prihoda i sl.).

Drugo poglavlje obradilo je prava i dužnosti advokata. Advokati imaju pravo obavljanja delatnosti na celoj državnoj teritoriji (čl. 13). Advokat se mora stvarno i stalno baviti advokaturom. Advokat mora imati sedište kancelarije u odgovarajućem prostoru i ne može imati filijalu kancelarije, pošto po pravilu advokat mora lično obavljati posao za koji ga je stranka angažovala (čl. 20) Sedište kancelarije advokat može preseliti na teritoriju druge komore s tim da po upisu u njen imenik se briše iz imenika komore u kojoj je bio upisan. Ovo zahteva sama priroda posla (zastupanje interesa klijenata pred sudovima i drugim organima, nesmetan rad sudova i drugih organa i dr.) Iz tih razloga advokat se ne može baviti drugim samostalnim delatnostima, (čl. 14) zasnovati radni odnos ili obavljati dužnost direktora ili odgovornog lica u nekom pravnom licu. Advokat se može baviti drugim aktivnostima koje nisu nespojive sa advokaturom (književnost, umetnost, naučni rad, edukativni rad i sl.) ali bez zasnivanja radnog odnosa. On takođe može u skladu sa slobodom ispoljavanja političkih ubeđenja biti član političke stranke i njen funkcioner te biti biran za narodnog poslanika ili odbornika. Međutim u slučaju izbora na neku državnu funkciju koja podrazumeva obavezu stalnog rada za vreme trajanja mandata advokatu privremeno prestaje pravo na bavljenje advokaturom dok mu taj mandat traje (čl. 30), a posle toga ako želi da se vrati advokaturi o tome mora obavestiti advokatsku komoru. Advokat takođe može sticati imovinu što znači da može biti vlasnik preduzeća ili nekog drugog pravnog lica, akcionar i sl.

Advokat je dužan da pravnu pomoć pruža na kvalitetan način poštujući pozitivne principe i Kodeks profesionalne etike advokata. Advokat je dužan da se

Temelj poverenja stranke i advokata je obaveza advokata na čuvanje profesionalne tajne (čl. 16.). Iz tih razloga advokat prema odredbama ZKP-a nije dužan da bude svedok o onome što mu je klijent poverio. Iz istih razloga advokat ne sme da bude izložen pritiscima i pretnjama (pretres kancelarije, pritvaranje i sl.) (čl. 19) Nagrada i naknada troškova za rad advokata uređuje se Advokatskom tarifom. (čl. 17) Radi pravilnog i efikasnog pružanja pravne pomoći a posebno radi olakšanja rada sudova, advokati moraju imati pravo na dobijanje potrebnih dokaza i obaveštenja.

Zakonskim tekstom se zabranjuje reklamiranje advokata u bilo kom vidu (čl. 26) a propisuje i obaveza osiguranja od profesionalne odgovornosti (čl. 28) koja izgleda samo još kod nas ne postoji. No ovo pitanje nužno je detaljnije urediti posebnim propisima.

Načelo samostalnosti i nezavisnosti advokature zahteva da njeni organi propišu pravila profesionalnog ponašanja i vode disciplinske postupke protiv onih koji ta pravila prekrše (čl. 29)

Advokat može privremeno da prestane sa radom u slučaju bolesti dok bolest traje i iz drugih razloga (stručno usavršavanje i sl.) ali najduže dve godine. Izuzetak je izbor na funkciju u državnom organu, organu teritorijalne ili lokalne samouprave kada ovaj prestanak traje koliko i mandat.

Advokatu se može izreći privremena zabrana rada (čl. 31) ako se protiv njega vodi krivični ili disciplinski postupak za delo koje ga čini nedostojnim za bavljenje advokaturom, a mora se izreći ova mera ako mu je određen pritvor. Ove odluke podležu sudskom preispitivanju.

Predlogom su zadržani dosadašnji oblici rada advokata (individualni rad, zajedničke kancelarije i ortačka advokatska društva) (čl. 39-44)

Predlogom je predviđena mogućnost rada stranih advokata na teritoriji Republike (čl. 45). Odobrenje za postupanje u svakom pojedinom slučaju daje Ministarstvo pravde po prethodno pribavljenom mišljenju Advokatske komore Srbije. Ovakvo rešenje uneto je u Zakon o advokaturi Bosne i Hercegovine za oba entiteta (Republiku Srpsku i Federaciju).

Predlog reguliše položaj i prava advokatskih pripravnika, s tim što se ovaj status ograničava na dvostruko vreme od propisanog za sticanje prava na polaganje pravosudnog ispita (čl. 48)

Zakonom se utvrđuju advokatske komore kao obavezne i samostalne organizacije advokata kojima se poveravaju određena javna ovlašćenja. Advokatskoj komori Srbije povereno je da donosi Kodeks profesionalne etike advokata, Tarifu o nagradama i naknadi troškova za rad advokata, statut i druge opšte akte, utvrđuje povrede dužnosti i ugleda advokata i propisuje postupak za izricanje disciplinskih mera, te odlučuje o žalbama protiv prvostepenih odluka donetih od drugih advokatskih komora u Republici sa uzuzetkom Advokatske komore Vojvodine i Advokatske komore Kosova i Metohije (član 55)

Zakon propisuje i osnovne elemente organizacije komora (član 56. i 57).

Predlogom se advokatskim komorama poveravaju sledeća javna ovlašćenja: odlučivanje o zahtevima za upis, brisanje i poništaj upisa u Imenik advokata, odlučivanje o zahtevima za upis brisanje i poništaj upisa u Imenik zajedničkih advokatskih kancelarija i advokatskih ortačkih društava, odlučivanje o zahtevima za postavljanje advokature posle privremenog prestanka, odlučivanje o zahtevima za upis

zimatelja advokatske kancelarije, odlučivanje o zahtevima za preseljenje advokatske kancelarije, odlučivanje o privremenoj zabrani bavljenja advokaturom, odlučivanje o visini članarine i upisnine, odlučivanje o osnivanju i ukidanju odbora advokata, odlučivanje o pokretanju i vođenju disciplinskog postupka protiv advokata ili advokatskog pripravnika, odlučivanje o odgovornosti advokata u disciplinskom postupku i izricanje sankcija, organizovanje pravne pomoći uključujući i pravnu pomoć za socijalno ugrožene, vođenje imenika advokata, izdavanje i produžetak važnosti advokatskih legitimacija.

Pored toga advokatske komore zastupaju i štite interese advokata, organizuju stručno usavršavanje i obavljaju druge poslove od interesa za advokaturu.

Predlogom se utvrđuje dvostепенost u postupku (upravnom i disciplinskom) tako što Advokatska komora Srbije predstavlja drugostепенi organ u odnosu na sve ostale komore sa izuzetkom Advokatske komore Vojvodine i Advokatske komore Kosova i Metohije, kod kojih isti organ ali u drugom sastavu odlučuje o žalbama (čl. 60).

Predlogom se uređuju povrede dužnosti i ugleda advokata kao teže i lakše te propisuju sankcije, pravila zastarelosti i izvršenja novčanih kazni.

Predlog uređuje i način obavljanja javnih ovlašćenja (čl. 69) te rokove za odlučivanje.

Predlog utvrđuje i razloge za prestanak prava na bavljenje advokaturom (čl. 73).

Predlogom se utvrđuju pravni lekovi kao i mogućnost vođenja upravnog spora protiv nekih odluka.

U upravnom sporu gde se ispituje zakonitost odluka komore predviđeno je da kao članovi veća budu i advokati (ne oni koji su učestvovali u donošenju odluka). Oni bi činili manji broj članova veća. Ovo rešenje postojalo je u predratnom Zakonu o advokaturi.

Predlog predviđa i advokatski ispit kao posebni ispit na kome bi kandidati pokazali odgovarajuće poznavanje zakonskih propisa koji regulišu rad advokata, Kodeksa profesionalne etike advokata i statuta advokatske komore. Ovo je neophodno pošto advokati samo poznavanjem ovih pravila mogu na profesionalan, kvalitetan i etički način da se bave advokaturom. Sa druge strane pošto se ove oblasti inače posebno ne predaju na pravnim fakultetima niti su posebna tema polaganja na pravosudnom ispitu nužno je da advokat poznaje ove oblasti. Konačno ove odredbe su unete i u Zakone o advokaturi Bosne i Hercegovine (i za Republiku Srpsku i Federaciju).

Konačno Predlogom se predviđa stavljanje van snage čl. 90. st. 1. ZPP pošto bi ova odredba bila u koliziji sa odredbom čl. 4. Predloga. Naime, ovom odredbom Zakona o parničnom postupku je propisano da punomoćnik stranke može biti svako lice osim onog koje se bavi nadripisarstvom.

Budžetska sredstva, za realizaciju ovih zakonskih rešenja, nisu potrebna.

- Tema časopisa HAŠKI TRIBUNAL
- Zakonodavna dinamika u oblasti krivičnog i građanskog prava, novi zakoni, izmene, dopune...

OBAVEŠTENJE SARADNICIMA

Uređivački odbor časopisa „Branič“ moli svoje saradnike da tekste za objavljivanje dostavljaju uz sledeće napomene:

- Ime, prezime, zvanje i zanimanje autora ispisati u levom uglu prve stranice, iznad naslova, u prilogima za rubrike: članci, komentari i rasprave, a za rubriku „prikazi“ i ostale rubrike, na kraju teksta.
- Radove kucati sa takvim poredom da na stranici ima oko 28 kucanih redova, sa oko 60 slovnih mesta u redu.
- Obim radova ne bi trebalo da prelazi za članke 15 stranica, za komentare i rasprave 10, a za ostale priloge 6 stranica.
- Reči koje treba da budu štampane latinicom podvući crvenim, a reči koje treba da budu štampane kurzivom podvući plavim.
- Fusnote staviti na kraju teksta, sa istim poredom i brojem slova kao u tekstu, uz navođenje podataka ovim redom: ime i prezime autora, naziv dela ili časopisa ili knjige, broj toma ako postoji, mesto i godina izdanja, broj stranice (skraćeno str.); kada se isto delo citira uzastopno, koriste se skraćenice *ibid*, a kada na preskok, koriste se *op. cit.*
- Radove treba potpisati i priložiti adresu i telefon za kontakt.
- Kod radova – članaka sačiniti SAŽETAK na srpskom (ispod naslova), a poželjno je da bude i na engleskom jeziku, ne duže od jedne polovine kucane strane.

Ujedno se obaveštavaju saradnici da se radovi, objavljeni ili neobjavljeni, ne vraćaju.

Uređivački odbor